

මොග්ගල්ලාන
චුක්තිවිවරණපඤ්චිකා.

ධම්මවිචය

පටුන

වූත්තිසමෙතා.	1
දසාදො සරා-.....	1
ද්වේද්වේ සවණ්ණා-.....	1
පුබ්බො රස්සො-.....	1
පරො දිසො-.....	1
කාදයො ඛ්‍යාජනා-.....	2
පඤ්ච පඤ්චකා වග්ගා-.....	2
බිත්ථු නිග්ගහීතං-.....	2
ඉයුචණ්ණා ජිකුලා නාමස්සන්තෙ-.....	2
පිත්ථියං-.....	2
සා-.....	2
ගොසාලපනෙ-.....	2
විධිබ්බිසෙසනන්තස්ස-.....	2
සත්තමියං පුබ්බස්ස-.....	3
පඤ්චමියං පරස්ස-.....	3
ආදිස්ස-.....	3
ජට්ඨියන්තස්ස-.....	3
චුඤ්චන්ධො-.....	3
චුඤ්චන්ධානෙකචණ්ණා සබ්බස්ස-.....	3
ඤ්ඤාචුඤ්චන්ධාද්‍යන්තා-.....	3
මචුඤ්චන්ධො සරානමන්තා පරො-.....	3
විජ්ජට්ඨෙධෙ-.....	4
සඬකෙතො'නවයවො'චුඤ්චන්ධො-.....	4
වණ්ණපරෙන සවණ්ණො'පි-.....	4
න්තු වන්තුමනත්ථාවන්තුතවන්තුසම්බන්ධි-.....	4

සරො ලොපො සරෙ-	4
නද්වෙවා-.....	4
යුවණ්ණනම්ඤ්ඤා ලුත්තා-	5
යවා සරෙ-	5
ඤ්ඤානං-.....	5
ගොස්සාවඨි-	5
බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා-.....	5
සරම්භා ද්වෙ-	5
චතුත්ථදුතියෙස්වෙයං තතියපඨාමා-	5
විතිස්සෙවෙ වා-	6
ඤ්ඤානම වණ්ණෙ-	6
නිග්ගහිතං-	6
ලොපො-	6
පරසරස්ස-	6
වග්ගෙ වග්ගන්තො-.....	6
යෙවහිසුඤ්ඤා-.....	6
යෙ සංස්ස-.....	7
මයදා සරෙ-	7
වනතරගා වාගමා-	7
ජා ලො-.....	7
තදමිනාදීනි-.....	7
තවග්ගවරණානං යෙ වවග්ගබ්‍යඤ්ඤා-.....	7
වග්ගලසෙහි තෙ-	7
හස්ස විපල්ලාසො-.....	8
වෙ වා-	8
තථනරානං ටඨණ්ණලා-.....	8
සංයොගාදිලොපො-	8
විච්ඡාහික්ඛඤ්ඤසු ද්වෙ-.....	8

සාදිලොපො පුබ්බස්සෙකස්ස-	8
සබ්බාදීනං විතිහාරෙ-	9
යාව බොධං සම්භමෙ-	9
බහුලං-	9
කම්මෙ දුතියා-	9
කාලද්ධානම්චිවත්තසංයොගෙ-	10
ගතිබොධාහාරසද්දත්ථකම්මකහජ්ජාදීනං පයොජ්ජෙ-	11
හරාදීනං වා-	11
න බාදාදීනං-	11
වහිස්සානියන්තුකෙ-()	11
හක්ඛිස්සාහිංසායං-()	11
ධ්‍යාදීහි යුත්තා-	12
ලක්ඛණිත්ථම්මහුතවිච්ඡාස්වහිනා-	12
පතිපරිහි භාගෙ ව-	12
අනුනා-	12
සහත්ථෙ-	12
හීනෙ-	12
පඤ්ඤවත්තො-ම.	12
උපෙන-	12
සත්තමායාධිකො-	13
සාමිත්තෙ'ධිනා-	13
කත්තුකරණෙසු තතියා-	13
සහත්ථෙන-	13
ලක්ඛණෙ-	13
හෙතුමිහි-	13
පඤ්චමීණෙ වා-	13
ගුණෙ-	13
ජට්ඨි හෙත්වත්ථෙහි-	14

සබ්බාදිතො සබ්බා-	14
චතුත්ථි සම්පදානෙ-	14
තාදත්ථො-	14
පඤ්චමාචධිස්මා-	15
අපපරිහි වජ්ජනෙ-	16
පටිනිධිපට්ඨානෙසු පතිනා-	16
රිතෙ දුතියා ව-	16
විනාඤ්ඤත්‍ර තතියා ව-	17
පුට්ඨානාහි-	17
සත්තමායාධාරෙ-	17
නිමිත්තෙ-	17
යබ්බාචො භාවලක්ඛණං-	17
ජට්ඨි වානාදරෙ-	17
යතො නිද්ධාරණං-	18
පට්ඨාත්ථමත්තෙ -	18
ආමත්තණං -	18
තුල්‍යත්ථෙන වා තතියා-	19
අභිතො යොනං වාටෙ-	19
නිනං වා-	19
ස්මාස්මිත්තං-	19
සස්සාය චතුත්ථියා-	19
සපතෙකස්මිං සාදිනං යයා-	20
ස්සා වා තෙතිමාමුහි-	20
නම්හි නුක ද්වාදනං සත්තරසත්තං-	20
බහුකතිත්තං-	20
ණ්ණංණ්ණන්තං තිතොජ්ඣා-	20
උහිත්තං-	20
සුඤ්ඤස්ස-	20

ස්සංස්සාස්සායෙස්විතරෙකඤ්ඤෙතිමානමි-.....	21
තාය වා -.....	21
තෙතිමානො යස්ස ස්සාය-.....	21
රතායාදීහි ටො ස්මිනො-.....	21
සුභිසුභස්සො-.....	21
ල්භුපිතාදීනමා සිමිහි-.....	21
ගෙ අ ව-.....	21
අයුනං වා දීසො-.....	21
සබ්බමාදිතෙ-.....	22
නාමිමාදීහි-.....	22
රස්සො වා-.....	22
සො ස්සංස්සාස්සායංතිංසු-.....	22
එකවචනයොස්වසොනං-.....	22
ගෙ වා-.....	22
සිස්මිං නානපුංසකස්ස-.....	22
ගොස්සාගසිහිනංසු ගාවගවා-.....	23
සුමිහි වා-.....	23
ගවං සෙන-.....	23
ගුන්තව නංනා-.....	23
නාස්සා-.....	23
ගාවුමිහි-.....	23
යං පිනො-.....	23
නං ඤිතො-.....	23
යොනං නොනෙ පුමෙ-.....	23
නො-.....	24
ස්මිනො නි-.....	24
අම්බවාදීහි-.....	24
කම්මාදිතො-.....	24

නාස්සෙනො-.....	24
කුලා සස්ස නො-.....	24
ඉතො ක්වච්චි සස්ස ටානුබන්ධෙනි -()	24
නා ස්මාස්ස-.....	24
ලා යොනං වො පුමෙ-.....	25
ජනත්වාදිතො නො ච-.....	25
කුතො-.....	25
ලොපො'මුස්මා-.....	25
න නො සස්ස-.....	25
යොලොපනිසු දීඝො-.....	25
සුනංහිසු-.....	25
පඤ්චාදිනං වුද්දසන්නම-.....	25
යවාදො න්තුස්ස-.....	26
න්තස්ස ච ට වංසෙ-.....	26
යොසුඡ්ඤ්ඤිස්ස පුමෙ-.....	26
වෙවොසු ලුස්ස-.....	26
යොමිහි වා ක්වච්චි-.....	26
පුමාලපනෙ වෙවො-.....	26
ස්මාහිස්මින්නං මහාහිමිහි-.....	26
සුහිස්වස්සෙ-.....	27
සබ්බාදිනං නමිහි ච-.....	27
පුබ්බපරාපරදක්ඛිණුත්තරාධරානි වචන්ථායමසඤ්ඤායං-()	27
සංසානං-.....	27
සපා සස්ස ස්සා වා-.....	27
ස්මිතො ස්සං-.....	27
යං-.....	27
තිං සභාපරිසාය-.....	27
පදාදිහි සි-.....	27

නාස්ස සා-.....	28
කොධාදීහි-.....	28
අතෙන-.....	28
සිස්සො-.....	28
ක්වචෙ වා-.....	28
අං නපුංසකෙ-.....	28
යොනං නි-.....	28
කුලා වා-.....	28
ලොපො-.....	28
ජන්තුත්ථිසෙපෙහි වා-.....	29
යෙපස්සිවණ්ණස්ස-.....	29
ගසීනං-.....	29
අසංඛොහි සබ්බාසං-.....	29
එකත්ථතායං-.....	29
පුබ්බස්මාමාදිතො-.....	29
නාතොමපඤ්චමියා-.....	30
වා තනියාසත්තමිනං-.....	30
රාජස්සි නාමිහි-.....	30
සුනංහිසු-.....	30
ඉමස්සානිත්ථියං ටෙ-.....	30
නාමහනිමි-.....	30
සිම්භනපුංසකස්සායං-.....	30
ත්‍යතෙතානං තස්ස සො-.....	31
මස්සාමුස්ස-.....	31
කෙ වා-.....	31
තතස්ස නො සබ්බාසු-.....	31
ට සස්මාස්මිංස්සායයස්සංස්සාසංමිභාමිහිසවිමස්ස ව-.....	31
ටා සිස්සිසිස්මා-.....	31

දුතියස්ස යොස්ස-	31
එකච්චාදිගතො-	32
න නිස්ස ටා-	32
යෙයානමෙට-	32
නාඤ්ඤඤ්ච නාමජ්ජධානා-	32
තතියත්ථයොගෙ-	32
චත්ථසමාසෙ-	32
වෙට-	32
පුබ්බාදීහි ජහි-	32
මනාදීහි ස්මිංසංනාස්මානං සිසොඔසාසා-	33
මන තම තප තෙජ සිර උර වච ඔජ රජ යස පය	33
සරවයයායවාසවෙනා ජලාසයාක්ඛයලොහපට්මනෙසු-()	33
සතො සබ්බෙ-	33
භවතො වා භොන්තො ගයොනාසෙ-	33
සිස්සාග්ගිතො නි-	33
න්තස්සං-	33
භුතො-	33
න්තුස්ස-	34
අංඛං නපුංසකෙ-	34
හිමවතො වා ඔ-	34
රාජාදියුවාදිත්වා -	34
ධම්මො වාඤ්ඤත්ථෙ-()	34
ඉමො භාවෙ-()	34
වාම්භානද්ධ -	34
යොනමානො-	34
ආයො නො ච සබ්බා-	34
ටෙ ස්මිතො-	35
නොනාසෙස්වි-	35

ස්මානංසු වා-	35
යොස්වංහිසු වාරචි-	35
ලතුපිතාදිනමසෙ-	35
නම්හි වා-	35
ආ-1	35
සලොපො-	35
සුභිස්චාරචි-	36
නජ්ජායොස්වාම-	36
ටි කතිම්හා-	36
ට පඤ්චාදිහි වුද්දසහි-	36
උහගොහි ටො-	36
ආරචිස්මා-	36
ටොටො වා-	36
ටා නාස්මානං-	36
ටි ස්මිනො-	36
දිවාදිනො-	37
රස්සාරචි-	37
පිතාදිනමනත්ත්වාදිනං-	37
යුවාදිනං සුභිස්චානචි-	37
නොනානෙස්වා-	37
ස්මාස්මිත්තං නානෙ-	37
යොනං නොනෙ වා-	37
ඉතො'ඤ්ඤත්ථෙ පුමෙ-	37
නෙ ස්මිනො ක්වචි-	38
පුමා-	38
නාම්හි-	38
සුම්හා ච-	38
ගස්සං-	38

සාස්සංසෙ වානඨි-	38
චත්තභා සනන්තං නොනානං-	38
බ්‍රහ්මස්ස වා-	38
නාමිහි-	38
පුමකම්මථාමද්ධානං වා සස්මාසු ව-	39
යුචා සස්සනො-	39
නොත්තාතුමා-	39
සුභිසු නක-	39
ස්මාස්සනා බ්‍රහ්මා ව-	39
ඉමෙතානමෙතාණ්වාදෙසෙ දුතියායං-	39
කිස්ස කො සබ්බාසු-	39
කි සස්මිංසුචානිත්ථියං-	40
ඉමස්සිදං වා-	40
අමුස්සාදුං-	40
සුමිභාමිහස්සාස්මා-	40
නාමිහි තිචතුත්තමිත්ථියං තිස්සචතස්සා-	40
තීණිචත්තාරි නපුංසකෙ-	40
පුමෙ තයොචත්තාරො-	40
චතුරොචා චතුස්ස-	40
මයමස්මාමිහස්ස-	41
සිම්භහං-	41
තුම්භස්ස තුවංත්වමම්හි ව-	41
තයාතයිනං ත්වං වා තස්ස-	41
ස්මාමිහි ත්වම්හා-	41
න්තන්තුනං න්තො යොමිහි පඨමෙ-	41
තං නාමිහි-	41
තොතාතිතා සස්මාස්මිංනාසු-	41
ටටාආං ගෙ-	42

යොමිහි ද්විත්තං දූවෙඤ්චෙ-.....	42
දූවිත්තං නමිහි වා-.....	42
රාජස්ස රඤ්ඤං-.....	42
නාස්මාසු රඤ්ඤා-.....	42
රඤ්ඤොරඤ්ඤස්සරාජීනො සෙ-.....	42
ස්මිමිහි රඤ්ඤොරාජීනි-.....	42
සමාසෙ වා-.....	42
ස්මිමිහි තුම්භාමිභානංතයිමයි-.....	42
අමිහි තංමංතවංමමං-.....	43
නාස්මාසුතයාමයා-.....	43
තවමමතුය්හංමය්හං සෙ-.....	43
ඩංඬකං නමිහි-.....	43
දුතියෙ යොමිහි වා-.....	43
අපාදාදො පදනෙකවාකො-.....	43
යොනංහිස්වපඤ්චමයා වොනො-.....	43
තෙමෙ නාසෙ-.....	44
අන්වාදෙසෙ-.....	44
සපුබ්බා පඨමන්තා වා-.....	44
න වවාහාහෙවයොගෙ-.....	44
දස්සනත්ථෙනාලොචනෙ-.....	45
ආමන්තණං පුබ්බමසන්තංව-.....	45
න සාමඤ්ඤවචනමෙකත්ථෙ-.....	45
බහුසු වා-.....	45
සයාදි සයාදිනෙකත්ථං-.....	45
අසංඛං විහත්තිසම්පත්තිසම්පසාකලයාභාවයථා පච්ඡායුගපදත්ථෙ-.....	45
යථා න තුලො-.....	46
යාවාවධාරණෙ-.....	46
පයාපාබ්ගිතිරොපුරෙපච්ඡාචා පඤ්චමයා-.....	46

සමීපායාමෙස්වනු-	46
තිට්ඨග්වාදිනි-	47
ඔරෙපරිපටිපාරෙමජ්ඣෙකෙහෙයුද්ධාධොන්තො වා ඡට්ඨියා-	47
තං නපුංසකං-	47
අමාදි-	47
විසෙසනමෙකත්ථෙත-	48
නඤ-	48
කුපාදයො නිව්චමසාදිවිධිමිහි-	49
වී ක්‍රියත්ථෙහි-	49
භුසනාදරානාදරෙස්වලංසාසා-	49
අඤ්ඤෙ ව-	49
වානෙකඤ්ඤත්ථෙ-	49
තත්ථ ගහෙත්වා තෙන පහරිත්වා යුද්ධෙ සරූපං-	50
චත්ථෙ-	50
සමාහාරෙ සපුංසකං-	52
සංඛ්‍යාදි-	52
ක්වචෙකත්තඤ්ච ඡට්ඨියා-	53
සාදිසු රස්සො-	53
සපස්සාන්තස්සාප්පධානස්ස-	53
ගොස්සු-	53
ඉත්ථියමත්වා-	53
නදාදිතො ඡස්සි-	53
ගොතො වා()	53
යක්ඛාදිත්ත්විතී ව-	54
ආරාමිකාදිහි-	54
සඤ්ඤායං මානුසො()	54
යුවණ්ණොහි නි-	54
ක්තිමිහාඤ්ඤත්ථෙ-	54

සරණාදයෝ-.....	54
මාතුලාදිත්වානී හරියායං-.....	54
උපමාසංහිතසහිතසඤ්ඤතසහසඵවාමලක්ඛණාදිතුරුතු-.....	55
යුවාති -.....	55
න්තන්තුනං ඩිම්භි තො වා-.....	55
හවතො හොතො-.....	55
ගොස්සාවඩි-.....	55
පුටුස්සපථවපුටුවා-.....	55
සමාසන්ත්ව-.....	55
පාපාදීහි භූමියා-.....	55
සංඛ්‍යාහි-.....	55
නදිගොදාවරිතං-.....	56
අසංඛ්‍යෙහි වාචිගුල්‍යානඤ්ඤාසංඛ්‍යත්ථෙසු-.....	56
දීඝාහොවස්සෙකදෙසෙහි ව රත්තා-.....	56
ගොත්ථවත්ථෙ වාලොපෙ-.....	56
රත්තින්දිවදාරගවචතුරස්සා-.....	56
ආයාමෙ'නුගවං-.....	57
අක්ඛිස්මාඤ්ඤත්ථෙ-.....	57
දාරුමිභ්‍යචිගුල්‍යා-.....	57
ද්වි චිතිභාරෙ-.....	57
ලත්චිත්ථියුහි කො-.....	57
වාඤ්ඤතො-.....	57
උත්තරපදෙ-.....	57
ඉමස්සිදං-.....	57
පුං පුමස්ස වා-.....	58
ට න්තන්තුනං-.....	58
අ-5.....	58
මනාද්‍යාපාදීනමො මයෙ ව-.....	58

පරස්සසංඛ්‍යාසු-	58
සො ඡස්සාභායතනෙ වා-	58
ලේඛනිකාදිනමාරචරි-	58
විජ්ජායොනිසම්බන්ධනමා තත්‍ර වත්තේ-	59
පුත්තේ-	59
විස්මිං-	59
ඉත්ථියම්භාසිතපුම්මිත්ථි පුමෙවෙකත්තේ-	59
ක්වච්චිජ්ජවිවයෙ-	59
සබ්බාදයො වූත්තිමත්තේ-	59
ජායාය ජයං පතිමිහි-	59
සඤ්ඤායමුදොදකස්ස-	60
කුම්භාදිසුචා-	60
සොතාදිසුලොපො-	60
ච නඤ්ඤස්ස-	60
අන සර-	60
2 ඤාකාරොති-සබ්බත්ථ-	60
නබ්බාදයො-	60
නගො වාජ්ජාණිනි-	60
සහස්ස සො'ඤ්ඤත්තේ-	61
සඤ්ඤායං-	61
අපච්චක්ඛේ-	61
අකාලෙ සකත්තේ-	61
ගන්ථාන්තාධිකො-	61
සමානස්ස පක්ඛාදිසු වා-	61
උදරෙ ඉයෙ-	61
රීරික්ඛකෙසු-	62
සබ්බාදිනමා-	62
න්තකිම්මානං ටාකිට්-	62

තුම්භාමිභානං තාමෙකස්මිං-.....	62
තංමමඤ්ඤත්තං-.....	62
වෙනස්සෙට-.....	62
විධාදිසු ද්විස්ස දු-.....	62
දි ගුණාදිසු-.....	62
තිස්ව-.....	63
ආ සංඛ්‍යායාසතාදො'නඤ්ඤත්තං-.....	63
තිස්සෙ-.....	63
චත්තාලිසාදො වා-.....	63
ද්විස්සා ව-.....	63
බාවත්තාලිසාදො-.....	63
ද්විසතිදසෙසු පඤ්චස්ස පණ්ණපන්නා -.....	63
චතුස්ස වුතො දසෙ-.....	64
ජස්ස සො-.....	64
එකට්ඨානමා-.....	64
ර සංඛ්‍යාතො වා-.....	64
ජතීහි ලො ව-.....	64
චතුත්ථතතියානමච්ඡුච්ඡතියා-.....	64
දුතියස්ස සහ දියච්ඡදිවච්ඡා-.....	64
සරෙ කද කුස්සුන්තරත්තං-.....	64
කාප්පත්තං-.....	65
පුරිසෙවා-.....	65
ඉති මොග්ගල්ලානෙ ව්‍යාකරණෙ වූත්තියං සමාසකණ්ඩො තතියො.....	65
වච්ඡාදිතොණානණායනා-.....	65
ණා දිව්වාදීහි-.....	65
ආ ණි-.....	65
රාජතො ඤ්ඤො ජාතියං-.....	66
මනුතො ස්සසණි-.....	66

ජනපදනාමස්මා ඛත්තියා රඤ්ඤො ව ණො-	66
ණා කුරුසිවිහි-	66
ණ රාගා තෙන රත්තං-	66
නක්ඛත්තෙනින්ද්‍රියුත්තෙන කාලෙ-	66
සාස්ස දෙවතා පුණ්ණමංසි-	67
තමධීතෙ තං ජානාති කණිකා ව-	67
තස්ස විසයෙ දෙසෙ-	67
නිවාසෙ තත්තාමෙ-	67
අද්ධරහවෙ-	67
තෙනතිබ්බත්තෙ-	67
තමිධත්ථි-	68
තත්‍ර හවෙ-	68
අප්පාදිහි තතො-	68
පුරාතො ණො ව-	68
මජ්ඣාදිත්ථිමො-	68
කණ්ණෙය්‍යාණෙය්‍යකයියා-	68
ණිකො-	68
තමස්ස සිප්පං සිලං පණ්‍යං පහරණං පයොජනං-	69
තස්ස සංවත්තති-	69
තතො සම්භුතමාගතං-	70
තත්ථ වසති විදිතො හත්තො නියුත්තො-	70
තස්සිදං-	70
ණො-	70
ගවාදිහි යො-	70
පිතිතො භාතරි රෙය්‍යණ-	70
මාතිතො ව හගිනියං ඡො-	71
මාතාපිතුස්වාමහො	71
නහිතෙ රෙය්‍යණ-	71

නින්දාඤ්ඤාතප්පට්ඨාගරස්සදයාසඤ්ඤාසු කො-.....	71
තමස්ස පරිමාණං ණිකො ච-.....	71
සතෙතෙහි ත්තකො-.....	71
සබ්බා වාචන්තු-.....	72
කිම්භා රතිරිවරිචතකරිත්තකා-.....	72
සංජාතං තාරකාදිත්ථිතො-.....	72
මානෙ මත්තො-.....	72
තග්ගෙසා වුද්ධං-.....	72
ණො ච පුරිසා-.....	72
අයුහවිතීහංසෙ-.....	72
සංඛ්‍යාය සච්චුතීසසදසන්තාධකාස්මිං සතසහස්සෙධො-.....	73
තස්ස පුරෙණෙකාදසාදිතො වා-.....	73
ම පංවාදිකතීහි-.....	73
සතාදීනම් ච-.....	73
ජා ද්ධද්ධමා -.....	73
ඵකා කාකාසහායෙ-.....	73
වච්ඡාදීහි තනුත්තෙ තරො-.....	74
කිම්භා නිධාරණෙ රතරරතමා-.....	74
තෙන දත්තෙ ලියා-.....	74
තස්ස භාවකම්මෙසු ත්තතාත්තනණායණෙයා ණියණියයා-.....	74
බ්‍ය වද්ධදාසා වා-.....	75
නණ යුචා බො වචස්ස-.....	75
අණ්වාදිත්ථිමො-.....	75
භාවා තෙන නිබ්බත්තෙ-.....	75
තරතම්ස්සිකිසිට්ඨාතිසයෙ-.....	75
තත්තිස්සිතෙ ල්ලො-.....	75
තස්ස විකාරාවයවෙසු ඤ්ඤිකණෙයාමයා-.....	75
ජතුතො ස්සණ්වා-.....	76

සමුභෙ කණ්ණකා-.....	76
ජනාදිහි තා-.....	76
ඉයො හිතෙ-.....	76
චක්ඛවාදිතො ස්සො-.....	76
ණො තත්ථ සාධු-.....	76
කම්මා නියඤ්ඤා-.....	76
කථාදිත්ථිකො-.....	77
පථාදිහි ණයො-.....	77
දක්ඛිණායාරහෙ-.....	77
රායො තුමන්තා-.....	77
තමෙත්ථස්සත්ථිති මන්තු-.....	77
චන්ත්ථවණ්ණා-.....	77
දණ්ඩාදිත්ථිකර්ථා-.....	78
තපාදිහි ස්සි-.....	78
මුඛාදිතො රො-.....	78
තුණ්ඩාදිහි හො-.....	78
සද්ධාදිත්ථි-.....	78
ණො තපා-.....	78
පිච්ඡාදිත්ථිලො-.....	79
සිලාදිතා වො-.....	79
මායාමෙධාහි වී-.....	79
සිස්සරෙ ආමුඛවාමී-.....	79
ලක්ඛ්‍යා ණො අ ව-.....	79
අභිගා නො කල්‍යාණෙ-.....	79
සො ලොමා-.....	79
ඉමියා-.....	80
නො පඤ්චමායා-.....	80
ඉතොතෙත්තොකුතො-.....	80

අභ්‍යාදීහි-.....	80
ආද්‍යාදීහි-.....	80
සබ්බාදිතො සත්තම්‍යා ත්‍රත්ථා-.....	80
කත්ථෙත්ථ කුත්‍රාත්‍රක්ථෙහිධ-.....	80
ධි සබ්බා වා-.....	80
යා හිං-.....	81
තා හං ච-.....	81
කුහිංකහං-.....	81
සබ්බෙකඤ්ඤයතෙහි කාලෙ දා-.....	81
කදාකුදාසදාධුනෙදාති-.....	81
අජ්ජසජ්ජවපරජ්ජවෙතරහිකරහා-.....	81
සබ්බාදීහි පකාරෙ ථා-.....	81
කථමිත්ථං-.....	81
ධා සඬ්ඛ්‍යාහි-.....	82
වෙකාජ්ඣං-.....	82
ද්විතීහෙධා-.....	82
තබ්බති ජාතියො-.....	82
චාරසංඛ්‍යාය ක්ඛත්තුං-.....	82
කතිම්භා-.....	82
බහුම්භා ධා ච පච්චාසත්තියං-.....	82
සකිං වා-.....	83
සො විච්ඡාප්පකාරෙසු-.....	83
අහිතතබ්භාවෙ කරාසභුයොගෙ විකාරා වී-.....	83
දිස්සන්තඤ්ඤෙ'පි පච්චයා-.....	83
අඤ්ඤස්මිං-.....	83
සකත්ථං-.....	83
ලොපො-.....	83
සරානමාදිස්සායුචණ්ණස්සාඤ්ඤා ණානුබන්ධෙ-.....	84

සංයෝග කවචි-.....	84
මජ්ඣේ-.....	84
මනාදීනං සක-.....	84
යම්හි ගෝස්ස ච-.....	84
ලොපො'වණ්ණිවණ්ණානං-.....	85
රාත්තරන්ධෙ'න්තසරාදිස්ස-.....	85
කිසමහතමිමෙ කස්මහා-.....	85
ආයුස්සායස මන්තුම්හි-.....	85
ජො වුද්ධස්සිසිසෙසු-.....	85
බාළ්හන්තිකපසත්ථානං සාධනෙදසා-.....	85
කණ්කනාප්පයුවානං-.....	85
ලොපො විමන්තුචත්තුනං-.....	85
සෙ ස්තිඅඉස්ස තිස්ස-.....	86
එතස්සෙට ත්තකෙ-.....	86
ණිකස්සියො වා-.....	86
අධාතුස්ස කෙ'සාදිතො සෙ'ස්සි-.....	86
තිජමානෙහි බසා බමාවිමංසාසු-.....	86
කිතා තිකිච්ඡාසංසයෙසු ජො-.....	86
නින්දායං ගුපබ්බා බස්සහො ච-.....	86
තුංස්මා ලොපො විච්ඡායංතෙ-.....	87
ථියො කම්මා-.....	87
උපමානාවාරෙ-.....	87
ආධාරා-.....	87
කත්තුතායො-.....	87
ච්ඡත්ථෙ-.....	87
සද්දාදීති කරොති-.....	88
නමොත්ථස්සො-.....	88
ධාත්ථත්ථෙ නාමස්මි-.....	88

සච්චාදිහාපි-	88
ක්‍රියත්ථා-	88
වුරාදිතො ණි-	88
පයොජකඛ්‍යාපාරෙ ණාපි ච-	88
කොයා භාවකම්මෙස්වපරොක්ඛෙසු මානන්තත්‍යාදිසු-	89
කත්තරි ලො-	89
කත්තරි ලො-	89
මඤ්ච රුධාදිනං-	89
ණණාප්‍යාපිහි චා-	89
දිපාදිහි යයක-	90
තුදාදිහි කො-	90
ජ්‍යාදිහි ක්තා-	90
කායාදිහි ක්ණා-	90
ස්චාදිහි ක්ණො-	90
තනාදිත්ථො-	90
භාවකම්මෙසු තබ්බානීයා-	90
ඝාණ-	90
ආස්සෙ ච-	91
චදාදිහි යො-	91
කිච්චසච්චහච්චහබ්බලෙය්‍යා-	91
ගුහාදිහි යක-	91
කත්තරි ලතුණකා-	91
ආචි-	91
කරා ණනො-	92
භාතො විහිකාලෙසු-	92
වීදා කු -	92
විතො ඤාතො-	92
කම්මා-	92

ක්වචණ-	92
ගමා රු-	92
භාවකාරකෙස්වසණ්ඨකා-	93
දාධාත්ථි-	93
වමාදීහපු-	93
ක්ථි-	93
අනො-	93
ඉත්ථියමණක්තිකයකා . ව-	93
ජාභාහ-	94
කරා රිරියො-	94
ඉකිති සරුපෙ-	94
සීලාහික්ඛඤ්ඤාවස්සකෙසු ණ-	94
ථාවරිත්තරහඬුරහිදුරහාසුරහස්සරා-	94
කත්තරි භුතෙ ක්තචන්තුක්තාථි-	94
ක්තො භාවකම්මෙසු-	94
කත්තරි වාරම්හෙ-	94
යාසවසසිලිසසිරුහජරජනීහි-	95
ගමනත්ථාකම්මකාධාරෙ ව-	95
ආභාරත්ථා-	95
තුංතායෙනවෙ භාවෙ භවිස්සති ක්‍රියායං තදත්ථායං-	95
පටිසෙධෙ'ලංඛලුනං තුනක්ත්වානක්ත්වා වා-	96
පුබ්බෙකකත්තුකානං-	96
න්තො කත්තරි චත්තමානෙ-	96
මානො-	96
භාවකම්මෙසු -	97
තෙ ස්සපුබ්බානාගතෙ-	97
ණ්වාදයො-	97
ඛජයානමෙකස්සරොදි ද්වෙ-	97

පරොක්ඛායඤ්චි-	97
ආදිස්මා සරා-	97
න පුන-	97
යථිට්ඨං සාදිනො-	97
රස්සො පුබ්බස්ස-	98
ලොපො'නාදිබ්‍යඤ්ජනස්ස-	98
ඛජසෙස්වස්සි -	98
ගුපිස්සුස්ස -	98
චතුත්ථදුතියයානං තතියපට්ඨමා-	98
කචග්ගහානං චචග්ගජා-	98
මානස්සථි පරස්ස ච මං-	98
කිතස්සාසංසයෙති වා-	98
යුචණ්ණානම්ඤ්ඤාජ්ජච්චයෙ-	98
ලහුස්සුපන්තස්ස-	99
අස්සා ණානුබන්ධෙ -	99
න තෙ කානුබන්ධනාගමෙසු-	99
වා ක්වචි-	99
අඤ්ඤත්‍රාපි-	99
පො සිස්සා-	99
ඤ්ඤානමයවා සරෙ-	99
ආයාවා ණානුබන්ධෙ-	100
ආස්සාණාපිම්භි යුක-	100
පදාදීනං ක්වචි-	100
මං වා රුධාදීනං-	100
ක්වම්භි ලොපො'න්තබ්‍යඤ්ජනස්ස-	100
පරරූපමයකාරෙ බ්‍යඤ්ජනෙ-	100
මනානං නිග්ගහීතං-	100
න බුස්සො-	100

කගා වජ්ජනං ඝානුබන්ධෙ-.....	101
හනස්ස ඝාතො ණානුබන්ධෙ-.....	101
ක්විම්හී සො පරිපච්චසමොහි-.....	101
පරස්ස සං සෙ-.....	101
ජීහරානං ගිං-.....	101
ධාස්ස හො-.....	101
ණිම්හි දීසො දුස්සස්ස-.....	101
ගුහිස්ස සරෙ-.....	101
මුහබ්බානඤ්ච තෙ කානුබන්ධෙ'ත්ථෙ-.....	101
වහස්සුස්ස-.....	102
ධාස්ස හි-.....	102
හමාදිරානං ලොපො'න්තස්ස -.....	102
වවාදිනං වස්සුට වා-.....	102
අස්ස-.....	102
වද්ධස්ස වා-.....	102
යජස්සයස්ස ට්ඨි-.....	102
යාස්සි-.....	102
ජනිස්සා-.....	103
සාසස්සසිස්වා-.....	103
කරස්සානථෙ-.....	103
තුංතුනතඛබ්බෙසුවා-.....	103
ඤ්ඤස්ස නෙ ජා-.....	103
සකාපානං කුක්කු ණ-.....	103
නිතො විස්ස ජො-.....	103
ජරසදානම්ම වා-.....	103
දිස්සස්ස පස්සදස්සදස්සදක්ඛා-.....	104
සමානා රො රීරික්ඛකෙසු -.....	104
දහස්ස දස්සධො-.....	104

අනසන්ස්වාපරීති ලො-	104
අත්‍යාදිත්තෙස්වත්ථිස්ස භු-	104
අආස්සආදිසු -	104
න්තමානාන්තිශ්‍යුංස්වාදිලොපො-	104
පාදිතො යාස්ස වා යගො ක්වචි-	105
දාස්සියචි-	105
පුරස්මා-	105
තිතො කමස්ස-	105
නිතො කමස්ස-	105
යුවණ්ණානම්යච්චචි සරෙ-	105
අඤ්ඤාදිස්සාස්සි කො-	105
තනස්සා වා-	106
දිසො සරස්ස-	106
කසස්සිම ව වා-	106
ධස්තොත්‍රස්තා -	106
පුච්ඡාදිතො-	106
සාසවසසංසසසා ටො-	106
ධො දහහෙහි-	106
දහා ඩො-	106
බහස්සුම ව-	107
රුහාදිහි හො ඥ ව -	107
මුහා වා-	107
දාත්ථිත්තො-	107
කිරාදිහි ණො-	107
තරාදිහ රිණ්ණො-	107
ගො හඤ්ජාදිහි-	107
සුසා ඛො-	108
පවා කො-	108

මුඛා වා-.....	108
ලොපො වඩ්ඪා ක්කිස්ස-.....	108
ක්ච්චස්ස-.....	108
භිණ්ණාපිනං තෙසු-.....	108
ක්චචී විකරණානං-.....	108
මානස්ස මස්ස-.....	108
ඵලලස්සෙ-.....	108
පොයා වා ත්වාස්ස සමාසෙ-.....	109
තුංයානා-.....	109
හනා රච්චො-.....	109
සාසාධිකරා වචරිච්චා-.....	109
ඉතො ච්චො-.....	109
දිසා වානවා ස ව-.....	109
ඵල ඛ්‍යඤ්ජනස්ස-.....	109
රා නස්ස ණො-.....	110
න ත්තමානත්‍යායාදිනං-.....	110
ගමයමිසාසදිසානං වා ච්ඡඬි-.....	110
ජරමරානමීයඬි-.....	110
යාපානං තිට්ඨපිචා-.....	110
ගමවදදානං සම්මවජ්ජදජ්ජා-.....	110
කරස්ස සොස්ස කුඬ්ඛකුරුකයිරා-.....	110
ගහස්ස සෙජ්ජො-.....	111
ණො නිග්ගහිතස්ස-.....	111
වත්තමානෙ තිඅන්තිසිට්ඨිමත්ඤ්ඤන්තෙ සෙවිහ්ඤ්ඤම්හෙ-.....	111
නාමෙ ගරභාවිම්භයෙසු-.....	111
භූතෙ ඊළංඛිත්ථෙම්භාආඋභෙවිහංඅම්හෙ-.....	112
අනජ්ජතනෙ ආඋභිත්ථඅම්භාත්ථත්ථුංසෙවිහංඉංම්භසෙ-.....	112
පරොක්ඛෙ ඔඵත්ථඅම්භත්ථරෙත්ථොවිහොඉම්හෙ-.....	112

පඤ්භපත්ථනාවිධිසු-	113
තුඤ්ඤත්තුහිට්ඨිමනංඤ්ඤත්තංස්සුච්චොඤ්ඤාමසෙ-	114
සත්තාරහෙස්වෙය්‍යාදි-	114
සම්භාවනෙ වා-	114
මායොගෙ ඊආආදි-	114
ආර්ථස්සාදිස්වඤ්ඤ වා-	115
භුස්ස වුක-	115
පුබ්බස්ස අ-	115
උස්සංස්වාහා වා-	116
තාත්තීනං ටට්ඨ-	116
ඊආදොවචස්සොම-	116
දාස්ස දං වා මමෙස්වද්දිත්තෙ-	116
කරස්ස සොස්සකුං-	116
කා ඊආදිසු-	116
භාස්සවාහඬි ස්සෙන-	116
ලභවසව්ඨිද්දිදරුදානං ච්ඡඬි-	116
භුජමුවචවච්චිසානං ක්ඛඬි-	117
ආර්ආදිසු හරස්සා-	117
ගම්ස්ස-	117
හුස්සහෙහෙහිහොහී ස්සච්චාදො-	117
ණානාසු රස්සො-	117
ආර්උමභාස්සාස්සම්භානං වා-	117
කුසරුහෙහිස්ස ඡි-	117
අර්ස්සආදීනං ඛ්‍යඤ්ඤත්තස්සිඤ්ඤ-	118
බුතො තිස්සිඤ්ඤ-	118
ඵය්‍යාථස්සිඤ්ඤආර්ථානං ඔඤ්ඤත්ථත්ථොච්චොභාක-	118
උංස්සිංස්වංසු -	118
ඵමන්තා සුං-	118

භූතො රෙසුං-	118
ඔස්ස ඊත්ථත්ථො-	119
සි-	119
දීසා ඊස්ස-	119
මහාත්ථානමුඤ්ඤ-	119
ඉංස්ස ච සිඤ්ඤ-	119
ඵය්‍යංස්සුං-	119
හිස්සතො ලොපො-	119
කාස්ස ස්සෙ-	119
අත්ථිතෙය්‍යාදිච්ඡන්තං ස්සුසසථසංසාම -	119
ආදිද්විත්තමියාඉයුං-	120
තස්සථො-	120
සිහිස්ථං-	120
මිමානං වා මහිමිහා ච-	120
ඵසු ස-	120
ඊආදො දීසො-	120
සකා ණාස්ස ඛ ඊආදො-	120
ස්සෙ වා-	120
තෙසු සුතො කෙණාකණානං රොථ-	121
ඤාස්ස සනාස්ස නායො තිමිහි-	121
ඤමිහි ජං-	121
ඵය්‍යස්සියාඤා වා-	121
ඊස්සච්චාදිසු කතා ලොපො-	121
ස්සස්ස හි කම්මෙ-	121
ඵතිස්මා-	121
හනා ඡෙධා-	121
හාතො හ-	121

දක්ඛබහෙහිහොහීහි ලොපො-.....	122
කයිරෙයාස්සෙය්‍යමාදීනං-.....	122
එථස්සා-.....	122
ලහා ඉංථිනං එංථා වා-.....	122
ගුරුපුබ්බා රස්සා රෙ නිතෙන්තිනං-.....	122
එයොයාසෙය්‍යන්තං ටෙ-.....	122
ඔචිකරණස්සු පරච්ඡක්කෙ-.....	122
පුබ්බච්ඡක්කෙ වා ක්චචි-.....	122
එයාමස්සෙමු ච-.....	123

“ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුජපටිච්ඡිධා.”

(මහා සුඤ්ඤත සූත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරි

(ජට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

කාදයො ඛ්‍යජනා-

කකාරාදයො චණ්ණා නිග්ගහීතපරියන්තා ඛ්‍යජනසඤ්ඤා භොන්ති; තෙන ක්වත්ථො “ඛ්‍යජනෙ දීඝරස්සා”. ච්චාදි.

පඤ්ච පඤ්චකා වග්ගා-

කාදයො පඤ්චකා පඤ්ච වග්ගා නාම භොන්ති; තෙන ක්වත්ථො “වග්ගෙ වග්ගන්තො”. ච්චාදි.

බින්දු නිග්ගහීතං-

ය්වායං චණ්ණෙ බින්දුමත්තො සො නිග්ගහීතසඤ්ඤා භොති; තෙන ක්වත්ථො “නිග්ගහීතම්”. ච්චාදි; ගරුසඤ්ඤා කරණං අන්වත්ථසඤ්ඤත්ථං.

ඉයුචණ්ණා ජ්ඣලා නාමස්සන්තෙ-

නාමං පාටිපදිකං තස්ස අන්තෙ චත්තමානා ඉචණ්ණචණ්ණා ඤලසඤ්ඤා භොන්ති යථාක්කමං; තෙන ක්වත්ථො “ඤලා චෙ”. ච්චාදි.

චිත්ථියං-

ඉත්ථියං චත්තමානස්ස නාමස්සන්තෙ චත්තමානා ඉචණ්ණ චණ්ණා පසඤ්ඤා භොන්ති; තෙන ක්වත්ථො “යෙ පස්සිචණ්ණස්ස”. ඉච්චාදි.

සා-

ඉත්ථියං චත්තමානස්ස නාමස්සන්තෙ චත්තමානො ආකාරො සසඤ්ඤඤා භොති; තෙන ක්වත්ථො “සබ්බමාදිතෙ”. ච්චාදි.

ගොසඤ්ඤපනෙ-

ආලපනෙ සි ගසඤ්ඤා භොති; තෙන ක්වත්ථො “ගෙ චෙ”. ච්චාදි.

සඤ්ඤාධිකාරො.

විධිබ්බිසෙසනන්තස්ස-

යං විසෙසනං තදන්තස්ස විධි ඤාතබ්බො; “අනො යොනං ටාටෙ”. නරා නරෙ.

සත්තමියං පුබ්බස්ස-

සත්තමීනිද්දෙසෙ පුබ්බස්සෙව කාරියං ඤාතබ්බං; “සරො ලොපො සරෙ”. වෙළග්ගං; තමහන්තිධ කස්මා න හොති; සරෙනොපසිලෙසිකාධාරො තත්ථෙතාව වුවචනෙ පුබ්බස්සෙව හොති න පරස්සාති.

පඤ්චමියං පරස්ස-

පඤ්චමීනිද්දෙසෙ පරස්ස කාරියං ඤාතබ්බං; “අතො යොනං ටාටෙ”. නරා නරෙ; ඉධ න හොති ජන්තුයො අනන්තා; ඉධ කස්මා න හොති; ඔසධොයා අනන්තරෙ කතත්ථතාය න වාච භිතස්ස කාරියං.

ආදිස්ස-

පරස්ස සිස්සමානං කාරියමාදිවණ්ණස්ස ඤාතබ්බං; “ර සඞ්ඛ්‍යාතො වා”. රාජිනා.

ඡට්ඨියන්තස්ස-

ඡට්ඨිනිද්දිට්ඨස්ස යං කාරියං තදන්තස්ස වණ්ණස්ස විඤ්ඤෙය්‍යං “රාජස්සි නාමිහි”. රාජිනා.

චන්ද්‍රබන්ධො-

චකාරො’නුබන්ධො යස්ස සො’න්තස්ස හොති; “ගොස්සාවඬි”. ගවාස්සං.

චන්ද්‍රබන්ධානෙකවණ්ණා සබ්බස්ස-

චකාරො’නුබන්ධො යස්ස සො’නෙකක්ඛරො වාදෙසො සබ්බස්ස හොති; “ඉමස්සාතිත්ථියං ටෙ”. එසු “නාමිහනිමි”. අනෙන.

ඤ්ඤානුබන්ධාද්‍යන්තා-

ඡට්ඨිනිද්දිට්ඨස්ස ඤානුබන්ධකානුබන්ධා ආද්‍යන්තා හොන්ති; “බ්‍රුතො තිස්සිඤ්ඤ”. බ්‍රුවීති, “භුස්ස වුක”. බභුව.

මනුබන්ධො සරානමන්තා පරො-

මකාරො’නුබන්ධො යස්ස සො සරානමන්තා සරා පරො හොති; “මඤ්ච රුධාදීනං”. රුන්ධති.

විජ්ජට්ඨසංඛේදං.

ද්විත්තං තිණ්ණං වා පුරිසානං සහස්පත්තියං පරො; සො ච ගච්ඡති ත්වඤ්ච ගච්ඡසි, තුම්හෙ ගච්ඡථ; සො ච ගච්ඡති ත්වඤ්ච ගච්ඡසි අහඤ්ච ගච්ඡාමි, මයං ගච්ඡාම.

සඬකෙතො 'නවයවො'නුබන්ධො.

යො'නවයවහුතො සඬකෙතො සො'නුබන්ධොති ඤාතිබ්බො;ලකුපිතාදීනමාසිමිහි. කත්තා, සඬකෙතග්ගහණං කිං? පකතීයාදිසමුදායස්සානුබන්ධතා මා හොතුති; අනවයවො හි සමුදායො සමුදායරූපත්තායෙව; අනවයවග්ගහණං කිං?'අතෙන'. ජනෙන; ඉමිනාව ලොපස්සාවගතත්තා නානුබන්ධලොපාය වචනමාරද්ධං.

වණ්ණපරෙන සවණ්ණො'පි.

වණ්ණසද්දො පරො යස්මා තෙන සවණ්ණො'පි ගය්හති සංව රූපං; යුවණ්ණානම්ඤ්ඤා ලුත්තා''. වාතෙරිතං, සමොනා.

න්තු වන්තුමනත්වාචන්තුතවන්තුසම්බන්ධි.

වන්ත්වාදිසම්බන්ධියෙව න්තු ගය්හති, ''න්තන්තුනං න්තො යොමිහි පයමෙ''. ගුණවන්තො; වන්ත්වාදිසම්බන්ධීති කිං; ජන්තු තන්තු.

පරිභාසායො.

සරො ලොපො සරෙ.

සරෙ සරො ලොපනීයො හොති; තත්ත්වමෙ, සද්ධිත්ථියං, නො හෙතං, හික්ඛුනොවාදො, සමෙතායස්මා, අභිභායතනං, පුත්තා මත්ථි, අසන්තෙත්ථ.

පරො ක්වචි ලොපනීයො හොති; සො'පි, සාව, යතොදකං, තතොච; ක්වචිති කිං? සද්ධිත්ථියං අයමධිකාරො ආපරිච්ඡෙදාවසානා තෙන නාතිජ්ජසඬගො.

නද්ද්වෙවා.

පුබ්බපරසරා ද්වෙ'පි වා ක්වචි න ලුප්පන්තෙ; ලතා ඉච ලතෙච ලතාව.

යුවණ්ණනම්ඤො ලුත්තා-

ලුත්තා සරා පරෙසං ඉවණ්ණුවණ්ණානං ඤො භොන්ති වා යථාක්කමං; තස්සෙදං, වාතෙරිතං, නොපෙති, වාමොරු, අතෙව'ඤ්ඤෙ, වොදකං; කථං පච්චොරස්මන්ති; යොගවිහගා, වාත්ථෙව තස්සිදං; ලුත්තෙති කිං? ලතා ඉව.

යවා සරෙ-

සරෙ පරෙ ඉවණ්ණුවණ්ණානං යකාරවකාරා භොන්තිව යථාක්කමං; ව්‍යාකතො, ඉච්චස්ස, අජ්ඣිණමුත්තො, ස්වාගතං, භවාපනලාභීලං; වාත්ථෙව-ඉතිස්ස; ක්වචිත්ථෙව-යානීධ, සුපට්ඨිතං.

ඤ්ඤානං-

ඤ්ඤානං යවා භොන්ති වා සරෙ යථාක්කමං; ත්‍යජ්ජ තෙ'ජ්ජ ස්වාහං සො'හං, ක්වචිත්ථෙව-පුත්තාමත්ථි අසන්තෙත්ථ.

ගොස්සාවඬි-

සරෙ ගොස්ස අවඬි භොති; ගවාස්සං; යථරිච තථරිචෙතිනිපාතාව; භුසාමිචෙති ඉවසද්දො ඵවත්ථො.

බ්‍යඤ්ජනෙ දීඝරස්සා-

රස්සදීඝානං ක්වචි දීඝරස්සා භොන්ති බ්‍යඤ්ජනෙ; තත්‍රායං, මුනීවරෙ, සම්මදෙව, මාලහාරී.

සරම්භා ද්වෙ-

සරම්භා පරස්ස බ්‍යඤ්ජනස්ස ක්වචි ද්වෙ රූපා භොන්ති; පග්ගහො; සරම්භාති-කිං? තංඛණං.

චතුත්ථදුතියෙස්ථෙයං තනියපයාමා-

චතුත්ථදුතියෙසු පරෙස්ථෙයං චතුත්ථදුතියානං තබ්බග්ගෙ තනියපයාමා භොන්ති පච්චාසත්තා; මහද්ධනො, යස ත්ථෙරො, අජ්ඣුටං, අබ්භුග්ගතො; ඵස්විති-කිං? ථෙරො; ඵසන්තිකිං? පත්ථො.

විනිස්සෙවෙ වා-

එවසද්දෙ පරෙ ඉතිස්ස වො හොති වා; ඉත්ථෙව ඉච්චෙව; එවෙනි-
කිං, ඉච්චාහ.

ඤානම වණ්ණෙ-

ඤානං වණ්ණෙ ක්වචි අ හොති වා; දිස්වා යාවකමාගතෙ,
අකරම්භසතෙ, එසඅත්ථො, එසධම්මො, මග්ගො අග්ගමක්ඛායති, ස්වායතනං,
භියාත්තනං, කරස්සු; වාත්ථෙව-යාවකෙ ආගතෙ, එසො ධම්මො; වණ්ණෙති
කිං? සො.

නිග්ගහීතං-

නිග්ගහීතමාගමො හොති වා ක්වචි; චක්ඛුං උදපාදි චක්ඛු උදපාදි, පුරිමංජාති
පුරිමජාති, කත්තඛිං කුසලං ඛහුං. අවං සිරොති-ආදිසු නිච්චං
චවත්ථිතවිභාසත්තා වාධිකාරස්ස; සාමත්ථී යෙනාගමොව ස ව රස්සසරස්සෙව
හොති තස්ස රස්සානුගතත්තා.

ලොපො-

නිග්ගහීතස්ස ලොපො හොති වා ක්වචි; ක්‍යාහං කීමහං, සා රත්තො
සංරත්තො; සල්ලෙබ්බො-ගත්තුකාමො-ගත්තුමනොතිආදිසු නිච්චං.

පරසරස්ස-

නිග්ගහීතම්භා පරස්ස සරස්ස ලොපො හොති වා ක්වචි; ත්වංසි ත්වමසි.

වග්ගෙ වග්ගන්තො-

නිග්ගහීතස්ස බො වග්ගෙ වග්ගන්තො වා හොති පච්චා සත්‍යා; තඨකරොති
තං කරොති, තඤ්චරති තං වරති, තණ්ඨානං තං ඨානං, තන්ධනං තං ධනං,
තම්පාති තං පාති; නිච්චං පද මජ්ඣෙ, ගන්ත්වා; ක්වචඤ්ඤත්‍රාපි, සන්තිට්ඨති.

යෙවහිසුඤ්ඤො-

යෙවහිසද්දෙසු නිග්ගහීතස්ස වා ඤො හොති; යයඤ්ඤදෙව, තඤ්ඤෙව,
තඤ්ඤි; වාත්ථෙව-යංයදෙව.

යෙ සංස්ස-

සංසද්දස්ස යං නිග්ගහිතං තස්ස වා ඤො හොති යකාරෙ; සඤ්ඤමො සංයමො.

මයදා සරෙ-

නිග්ගහිතස්ස මයදා හොන්ති වා සරෙ ක්වචි; තමහං, තයිදං, තදලං; වාත්ථෙව-තං අහං.

වනතරගා වාගමා-

එතෙ මයදා වාගමා හොන්ති සරෙ වා ක්වචි; තිවඬ්භිකං, ඉතො නායති, විනිත්වා, තස්මාතිහ, නිරොජං, පුථගෙව, ඉධමාහු, යථයිදං, අත්තදත්ථං; වාත්ථෙව-අත්තත්ථං; අතිජපගො ඛො තාවාති-පයිමන්තො පගසද්දොව.

ජා ලො-

ජසද්දා පරස්ස සරස්ස ළකාරො ආගමො හොති වා; ඡළහං, ඡළායතනං; වාත්ථෙව-ඡ අභිඤ්ඤා.

තදමිනාදීනි-

තදමිනාදීනි සාධුනි භවන්ති? තං ඉමිනා තදමිනා, සකිං ආගාමී සකදාගාමී, එකං ඉධ අහං එකමිදාහං, සංවිධාය අවහාරො සංවිදාවහාරො, වාරිතො වාහකො වලාහකො, ජීවනස්ස මුතො ජීමුතො, ඡවස්ස සයනං සුසානං, උද්ධං ඛමස්ස උදුක්ඛලං, පිසි තාසො පිසාවො, මහියං රවතීති මයුරො; එවමඤ්ඤෙපි පයොග තො'නුගන්තබ්බා; පරෙසං පිසොදරාදිවෙදං දට්ඨබ්බං.

තවග්ගවරණානං යෙ වචග්ගබයඤ්ඤා-

තවග්ගවරණානං වචග්ගබයඤ්ඤා හොන්ති යථාක්කමං යකාරෙ; අපුච්චණ්ඩකායං, තච්ඡං, යජ්ජෙවං, අජ්ඣත්තං, ථඤ්ඤං, දිබ්බං, පයොසනා, පොක්ඛරඤ්ඤා; ක්වචිත්ථෙව-රත්තා.

වග්ගලසෙහි තෙ-

වග්ගලසෙහි පරස්ස යකාරස්ස ක්වචි තෙ වග්ගලසා හොන්ති; සක්කතෙ, පච්චතෙ, අට්ඨතෙ, කුජ්ජතෙ, එල්ලතෙ, අස්සතෙ, ක්වචි ත්ථෙව-කායාහං.

හස්ස විපල්ලාසො-

හස්ස විපල්ලාසො හොති යකාරෙ; ගුය්හං.

වෙ වා-

හස්ස විපල්ලාසො හොති වා චකාරෙ; ඛච්භාඛාඛො ඛභ්වා ඛාඛො.

තථනරානං ටය්ණලා-

තථනරානං ටය්ණලා හොන්ති වා; දුක්කටං, අට්ඨකථා, ගහණං, පලිසො, පලායති, වාත්ථෙව-දුක්කතං; ක්වචීත්ථෙව-සුගතො.

සංයොගාදිලොපො-

සංයොගස්ස යො ආදිභුතො'වයථො තස්ස වා ක්වචී ලොපො හොති; පුප්ඵංසා, ජායතෙ'ගිති.

විච්ඡාහික්ඛඤ්ඤසු ද්වෙ-

විච්ඡායමාහික්ඛඤ්ඤ ව යං චත්තතෙ තස්ස ද්වෙ රූපානි හොන්ති, ක්‍රියාය ගුණෙන දබ්බෙන වා හින්තෙ අත්ථෙ ව්‍යාපිතු මිච්ඡා විච්ඡා; රුක්ඛංරුක්ඛං සිඤ්චති, ගාමොගාමො රමණීයො, ගාමෙ ගාමෙ පාතීයං, ගෙහෙ ගෙහෙ ඉස්සරො, රසං රසං භක්ඛයති, කිරියං කිරියමාරහතෙ.

අත්ථීයෙවානුපුබ්බියෙ'පි විච්ඡා, මූලෙ ථූලා, අග්ගෙ අග්ගෙ සුබ්බමා; යදි හි එත්ථ මූලග්ගහෙදො න සියා ආනුපුබ්බියමිපි න භවෙය්‍ය, (ජෙට්ඨං ජෙට්ඨමනුප්පවෙසය) මාසකං මාසකං ඉමමිහා කභාපණා භවන්තානං ද්වින්තං දෙහිති- මාසකං මාසකමිච්චෙනස්මා විච්ඡාවගම්‍යතෙ සද්දන්තරතො පන ඉමමිහා කභාපණාති අවධාරණං; පුබ්බං පුබ්බං පුප්ඵන්ති, පයමං පයමං පච්චන්තිති විච්ඡාව; ඉමෙ උහො අඬ්ඬා කතරා කතරා එසං ද්වින්තමඬ්ඬතා, සබ්බෙ ඉමෙ අඬ්ඬා කතමා කතමා ඉමෙසං අඬ්ඬතා, ඉහාපි විච්ඡාව; ආහික්ඛඤ්ඤං-පොනොපුඤ්ඤං, පචති පචති පපචති පපචති, ලුනාහි ලුනාහිත්ථෙවායං ලුනාති, භුත්වා භුත්වා ගච්ඡති, පටපටා කරොති, පටපටායති.

සායාදිලොපො පුබ්බස්සෙකස්ස-

විච්ඡාමෙකස්ස ද්වින්තෙ පුබ්බස්ස සායාදිලොපො හොති, එකෙකස්ස, කථං මත්ථකමත්ථකෙනාති? සායාදිලොපො පුබ්බස්සාති යොගවිභාගා; න වාතිප්පඬිගො යොගවිභාගා ඉට්ඨප්පසිද්ධිති.

සබ්බාදීනං චීතිහාරො-

සබ්බාදීනං චීතිහාරො ද්වෙ භවන්ති පුබ්බස්ස සායාදිලොපො ව; අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස භොජකා, ඉතරීතරස්ස භොජකා.

යාව බොධං සම්භමෙ-

තුරිතෙනාපායහෙතුපදස්සනං සම්භමො, තස්මිං සති වත්තු යාවන්තෙහ සද්දෙහි සො'ත්ථො විඤ්ඤායතෙ තාවන්තො සද්දා පයුජ්ජන්තෙ; සප්පො සප්පො සප්පො, බුජ්ඣස්සු බුජ්ඣස්සු බුජ්ඣස්සු, හින්තො හික්ඛුසඬිසො හින්තො හික්ඛුසඬිසො.

බහුලං-

අයමධිකාරො ආසත්ථපරිසමත්තියා තෙන නාතිජ්ජසඬිගො ඉට්ඨසිද්ධි ව.

ඉති මොග්ගල්ලානවාසකරණෙ චූත්තියං පඨමො කණ්ඩො.

ද්වෙද්වෙකානෙකෙසු නාමස්මා සියොඅංයොනාහිසනං ස්මාහිසනංස්මිංසු-

එතෙසං ද්වෙ ද්වෙ භොන්ති එකානෙකත්ථෙසු වත්තමානතො නාමස්මා; මුනි මුනායො, මුනිං මුනායො, මුනිනා මුනීහි, මුනිස්ස මුනීනං, මුනිස්මා මුනීහි, මුනිස්ස මුනීනං, මුනිස්මිං මුනීසු, එවං කුමාරී කුමාරියො, කඤ්ඤා කඤ්ඤායොති; එතානි සත්ත දුකානි සත්තවිහත්තියො; විභාගො විහත්තීති කත්වා-එත්ථ සිඅමිතිකාරා කාරා ‘කිමංසිසු’ති. සංකෙතත්ථා.

කම්මෙ දුතියා-

කරියති කත්තුක්‍රියායාහිසම්බන්ධියතීති කම්මං, තස්මිං දුතියා විහත්ති භොති; කටං කරොති, ඔදනං පවති, ආදිච්චං පස්සති, ඔදනො පච්චතීති-ඔදනසද්දතො කම්මතා නජ්ජතියතෙ, කිං වරහි? ආධ්‍යාතතො; කටං කරොති විපුලං දස්සනීයන්ති- අත්ථෙව ගුණ යුත්තස්ස කම්මතා; ඉච්ඡිතෙ'පි කම්මත්තාව දුතියා සිද්ධ; ගාචුං පයො දොහති, ගොමන්තං ගාවං යාවති, ගවමවරුන්ධති වජං, මාණවකං මග්ගං පුච්ඡති, ගොමන්තං ගාවං හික්ඛතෙ, රුක්ඛමව විනාති ඵලානි, සිස්සං ධම්මං බුතෙ, සිස්සං ධම්මමනුසාසති.

එවමනිච්ඡිතෙ'පි; අහිං ලඬ්ඝයති, වීසං භක්ඛෙති; යන්තෙ විච්ඡිතං නාපි අනිච්ඡිතං තත්ථාපි දුතියා සිද්ධා; ගාමං ගච්ඡන්තො රුක්ඛමුලමුපසජ්ජති, පථවිං අධිසෙස්සති, ගාමමධිතිට්ඨති, රුක්ඛ මජ්ඣාසතෙති-අධිසිද්ධාසානං පයොගෙ'ධිකරණෙ කම්මවචනිච්ඡා.

චත්තිවිජාතො හි කාරකානි හොත්ති; තං යථා- වලාහකා විජ්ජොතතෙ, වලාහකස්ස විජ්ජොතතෙ, වලාහකො විජ්ජොතතෙ, වලාහකෙ විජ්ජොතතෙ, වලාහකෙන විජ්ජොතතෙති.

එවමහිනවිසස්ස වා, ධම්මමහිනිවිසතෙ ධම්මෙ වා, තථා උපත්වජ්ඣාචසස්සාභොජනනචූත්තිවනස්ස; ගාමමුපවසති, ගාම මනුවසති, පබ්බතමධිවසති, සරමාවසති; අභොජනනිචූත්තිවච නස්සාති-කිං? ගාමෙ උපවසති-භොජනනිචූත්තිං කරොතීති අත්ථො. තප්පානාචාරො'පි කම්මත්තාව දුතියා සිද්ධා, නදිමිපිවති, ගාමං වරති; එවං සචෙ මං නාලපිස්සතීති-ආදිසුපි.

විහිතාව පටියොගෙ දුතියා, පටිහන්තු තං චූන්ද ඛොජ්ඣාචගාති-තං පටි ඛොජ්ඣාචගා භාසන්තුති අත්ථො; යදා තු ධාතුනා යුත්තො පති තදා තෙනායොගා සම්බන්ධෙ ඡට්ඨි ච තස්ස නප්පටි භාතීති? අක්කෙ දිබ්බති, අක්කෙහි දිබ්බති, අක්කෙසු දිබ්බතීතිකම්මකරණාධිකරණවචනිවිජා.

කාලද්ධානමච්චන්තසංයොගෙ-

ක්‍රියාගුණදබ්බෙහි සාකල්ලෙන කාලද්ධානං සම්බන්ධො අච්චන්තසංයොගෙ, තස්මිං විඤ්ඤායමානෙ කාලසද්දෙහි අද්ධ සද්දෙහි ච දුතියා හොති; මාසමධිතෙ, මාසං කල්‍යාණි. මාසං ගුළුධානා, කොසමධිතෙ, කොසං කුට්ඨා නදී, කොසං පබ්බතො; අච්චන්තසංයොගෙති කිං? මාසස්ස ද්විභමධිතෙ; කොසස්සෙක දෙසෙ පබ්බතො; පුබ්බන්භසමයං නිවාසෙත්වා, එකං සමයං භගවා, ඉමං රත්තිං චත්තාරො මහාරාජාති; එවමාදිසු කාලචාචිහි අච්චන්තසංයොගත්තාව දුතියා සිද්ධා, විහත්තිවිපල්ලාසෙන වා බහුලං විධානා-

එලප්පත්තියං ක්‍රියාපරිසමත්තාපවග්ගො තස්මිං විඤ්ඤාය මානෙ කාලද්ධානං ක්‍රියායාච්චන්තසංයොගෙ තතියාහිමනා සාපි කරණත්තාව සිද්ධා; මාසෙනානුචාකො'ධිතො, කොසෙනානුචා කො'ධිතොති; අනපවග්ගෙතු අසාධකතමත්තා කරණත්තාභවෙ දුතියාව මාසමධිතො'නුචාකො, න වානෙන ගහිතොති.

කාරකමජ්ඣෙ යෙ කාලද්ධානචාචිතො තතො සත්තමීපපඤ්චමියො අහිමනා; අජ්ජ භුත්වා දෙවදත්තො ද්විභෙ භුඤ්ජිස්සති ද්විභා භුඤ්ජිස්සති, අනුට්ඨො'යමිස්සාසො කොසෙ ලක්ඛං විජ්ඣති, කොසා ලක්ඛං විජ්ඣතීති-තාපිභ සකසකකාරකච්චනිවිජායෙව සිද්ධා.

ගතිබොධාභාරසද්දත්ථකම්මකභජ්ජාදීනං පයොජ්ජෙ-

ගමනත්ථානං බොධත්ථානං ආහාරත්ථානං සද්දත්ථානමකම්මකානං භජ්ජාදීනඤ්ච පයොජ්ජෙ කත්තරි දුතියා හොති, සාමත්ථියා ච පයොජකවායාපාරෙන කම්මතාවස්ස හොතීති පතියතෙ; ගම යති මාණවකං ගාමං, යාපයති මාණවකං ගාමං, බොධයති මාණවකං ධම්මං, වෙදයති මාණවකං ධම්මං, භොජයති මාණවකමොදනං, ආසයති මාණවකමොදනං, අජ්ඣාපයති මාණවකං වෙදං පාඨයති මාණවකං වෙදං, ආසයති දෙවදත්තං, සායයති දෙව දත්තං, අඤ්ඤං භජ්ජාපෙති, අඤ්ඤං කොට්ටාපෙති, අඤ්ඤං සන්ථරාපෙති. එතෙසමෙවාති කිං? පාවයති ඔදනං දෙවදත්තෙන යඤ්ඤදත්තො; පයෙ ජ්ජෙති කිං? ගච්ඡති දෙවදත්තො, යදා වරහිගමයති දෙවදත්තං යඤ්ඤ දත්තො, තමපරො පයොජයති තදා ගමයති දෙවදත්තං යඤ්ඤදත්තෙනෙති - භවිතබ්බං ගමයතිස්සාගමනත්ථත්තා.

භරාදීනං වා-

භරාදීනං පයොජ්ජෙ කත්තරි දුතියා හොති වා; භාරෙති භාරං දෙවදත්තං දෙවදත්තෙනෙති වා, අජ්ජෙඤ්ඤාභාරෙති සත්තුං දෙවදත්තං දෙවදත්තෙනෙති වා, කාරෙති දෙවදත්තං දෙවදත්තෙනෙති වා, දස්සයතෙ ජනං රාජා ජනෙනෙති වා, අභිවාදයතෙ ගුරුං දෙවදත්තං දෙවදත්තෙනෙති වා.

න බාදාදීනං-

බාදාදීනං පයොජ්ජෙ කත්තරි දුතියා න හොති; බාදයති දෙවදත්තෙන, ආදයති දෙවදත්තෙන, අවිභාපයති දෙවදත්තෙන, සද්දායති දෙවදත්තෙන, කන්දයති දෙවදත්තෙන, නායයති දෙවදත්තෙන.

චහිස්සානියන්තුකෙ-()

චාහයති භාරං දෙවදත්තෙන; අනියන්තුකෙති-කිං? චාහයති ගාරං බලිවද්දෙ.

භක්ඛිස්සාහිංසායං-

භක්ඛයති මොදකෙ දෙවදත්තෙන; අහිංසායන්ති කිං? භක්ඛයති බලිවද්දෙ සස්සං.

ධ්‍යාදීභි යුත්තා-

ධ්‍යාදීභි යුත්තතො දුතියා හොති? ධරත්ථුමං පුතිකායං, අන්තරා ච රාජගහං, අන්තරා ච නාළන්දං, සමාධානමන්තරෙන, මුචලින්දමහිතො සරම්චවාදි-
ෂට්ඨියාපවාදො යං.

ලක්ඛණාදිස්වත්ථෙස්වහිනා-

ලක්ඛණාදිස්වත්ථෙස්වහිනා යුත්තමිහා දුතියා හොති; රුක්ඛ
මහිවිජ්ජෙනතෙ විජ්ජු, සාධු දෙවදත්තො මාතරමහි, රුක්ඛං රුක්ඛමහිතිට්ඨති.

පතිපරීභි භාගෙ ච-

පතිපරීභි යුත්තමිහා ලක්ඛණාදිසු භාගෙ වත්ථෙ දුතියා හොති; රුක්ඛමිපති
විජ්ජෙනතෙ විජ්ජු, සාධු දෙවදත්තො මාතරං පති, රුක්ඛං රුක්ඛං පති තිට්ඨති,
යදෙන්ථ මං පති සියා, රුක්ඛං පරිවිජ්ජෙනතෙ විජ්ජු, සාධු දෙවදත්තො මාතරං
පරි, රුක්ඛං රුක්ඛං පරි තිට්ඨති, යදෙන්ථ මං පරි සියා.

අනුනා-

ලක්ඛණාදිස්වත්ථෙස්වනුනා යුත්තමිහා දුතියා හොති; රුක්ඛ
මනුවිජ්ජෙනතෙ විජ්ජු, සච්චකිරියමනුපවස්සි; හෙතු ච ලක්ඛණං භවති, සාධු
දෙවදත්තො මාතරමනු, රුක්ඛං රුක්ඛමනු තිට්ඨති, යදෙන්ථ මං අනුසියා.

සහත්ථෙ-

සහත්ථෙ'නුනා යුත්තමිහා දුතියා හොති; පබ්බතමනුතිට්ඨති.

භීතෙ-

භීතත්ථෙ'නුනා යුත්තමිහා දුතියා හොති; අනුසාරිපුත්තං පඤ්ඤාවත්තො.

පඤ්ඤාවත්තො-ම.

උපෙන-

භීතත්ථෙ උපෙන යුත්තමිහා දුතියා හොති; උපසාරිපුත්ත පඤ්ඤාවත්තො.

මොග්ගල්ලාන වූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

සත්තමයාධිකෝ-

ආධිකාරත්වේ උපෙන යුත්තම්හා සත්තම් හොති; උපබාරයං දොණො.

සාමිත්තේ 'ධිනා-

සාමිභාවත්වේ 'ධිනා යුත්තම්හා සත්තම් හොති; අධිබ්‍රහ්මදත්තෙ පඤ්චාලා, අධිපඤ්චාලෙසු බ්‍රහ්මදත්තො.

කත්තුකරණෙසු තතියා-

කත්තරි කරණ වූ අකාරකෙ තතියා හොති; පුරිසෙන කතං, අසිනා ඡින්නි, පකතියාහිරුපො, ගොත්තෙන ගොතමො'සුමෙධො නාම නාමෙන, ජාතියා සත්තවස්සිකොති-භූධාතුස්ස සම්භවා කරණෙ එව තතියා; එවං සමෙන ධාවති, විසමෙන ධාවති, ද්විදොණෙන ධඤ්ඤං කිණාති, පඤ්චකෙන පසවො කිණාතිති.

සහත්වෙන-

සහත්වෙන යොගෙ තතියා සියා; පුත්තෙන සභාගතො, පුත්තෙන සද්ධිං ආගතො? තතියාපි ඡට්ඨිව අප්පධානෙ එව භවති.

ලක්ඛණෙ-

ලක්ඛණෙ වත්තමානතො තතියා සියා; තිදණ්ඩකෙන පරිබ්බාජකමද්දක්ඛි, අක්ඛිනා කාණො, තෙන හි අඬිගෙන අඬිගිනො විකාරො ලක්ඛියතෙ.

හෙතුමහි-

තක්කිරියායොග්ගෙ තතියා සියා; අත්තෙන වසති, විජ්ජාය යසො.

පඤ්චමිණෙ වා-

ඉණෙ හෙතුමහි පඤ්චමි හොති වා; ජළත්තා බද්ධො සතෙන වා.

ගුණෙ-

පරාඬිගභූතෙ හෙතුමහි පඤ්චමි හොති වා; ජළත්තා බද්ධො ජළත්තෙන වා, පඤ්ඤාය මුත්තො, හුත්වා අභාවතො'නිච්චා, සඬ්ඛාර නිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො.

ජට්ඨි හෙත්වත්ථෙහි-

හෙත්වත්ථවච්ඡි යෙගෙ හෙතුමහි ඡට්ඨි සියයා; උදරස්ස හෙතු, උදරස්ස කාරණා.

සබ්බාදිනො සබ්බා-

හෙත්වත්ථෙහි යොගෙ සබ්බාදිහි සබ්බා විහත්තියො භොන්ති; කො හෙතු, කං හෙතුං, කෙන හෙතුනා, තස්ස හෙතුස්ස, කස්මා හෙතුස්මා, කස්ස හෙතුස්ස, කස්මිං හෙතුස්මිං; කිං කාරණං, කෙන කාරණෙන; කිං නිමිත්තං, කෙන නිමිත්තෙන; කිං පයොජනං, කෙන පයොජනෙනවිවෙචමාදි – හෙත්වත්ථෙහිත්වෙච-කෙන කතං.

චතුත්ථි සම්පදානෙ-

යස්ස සම්මා පදියතෙ තස්මිං චතුත්ථි සියා; සඤ්ඤා දදාති, ආධාරවිචක්ඛායං සත්තම්පි සියා, සඤ්ඤා දෙහි.

තාදත්ථෙය-

තස්සෙදං තදත්ථං තදත්ථභාවෙ ජොතතීයෙ නාමස්මා චතුත්ථි සියා; සීතස්ස පටිඝාතාය, අත්ථාය භිතාය දෙවමනුස්සානං, නාලං දාරහරණාය, යුපාය දාරු, පාකාය චජතීත්වෙචමාදි.

කස්ස සාදුං න රුච්චති, මා ආයස්මන්තානම්පි සඤ්ඤා රුච්චත්ථ, ඛමති සඤ්ඤා, හත්තමස්ස නච්ඡාදෙතීති-ජට්ඨි සම්බන්ධ වචනිච්ඡායං; න වෙචං විරොධො සියා සද්ධර්මපත්තා එවං විධෙසු ව සම්බන්ධස්ස සද්දිකානුමතත්තා කස්ස වා ත්වං ධම්මං රොවෙසීති-අත්ථමත්තෙ පයමා.

එවමඤ්ඤාපි විඤ්ඤායා පරතො'පි යථාගමං.

රඤ්ඤා සතං ධාරෙති, රඤ්ඤා ඡත්තං ධාරෙති සම්බන්ධෙ ඡට්ඨි; එවං රඤ්ඤා සිලාසතෙ, රඤ්ඤා භනුතෙ, රඤ්ඤා උප තිට්ඨතෙ, රඤ්ඤා සපතෙ, දෙවාපි තස්ස පිහයන්ති තාදිනො, තස්ස කුජ්ඣ මහාවීර, යදිතං තස්ස පකුප්පෙය්‍යං, දුභයති දිසානං මෙසො, යො මිත්තානං න දුහතී, [] යො අප්පදුට්ඨස්ස නරස්ස දුස්සති, ක්‍යාහං අය්‍යානං අපරජ්ඣාමි, ඉස්සයන්ති සමණානං තිත්ථියා, ධම්මෙන නයමානානං කා උසුය, [] රඤ්ඤා භාග්‍යමා රජ්ඣති, රඤ්ඤා භාග්‍යමික්ඛතෙ, තෙන යාවිතො අයාවිතො වා තස්ස ගාවො පටිසුණාති, ගාවො ආසුණාති, භගවතො පච්චස්සොසුං, භොතු පතිගිණාති, භොත්වනුගිණාති, ආරොවයාමි වො, පතිවෙදයාමි වො, ධම්ම තෙ දෙසිස්සාමි,

යථා නො සත්ථා ව්‍යාකරෙය්‍ය, අලං තෙ ඉධ වාසෙන, කිං තෙ ජවාහි දුම්මෙධ,
අරහති මල්ලො මල්ලස්සාති - ජීවිතං තිණායපි න මඤ්ඤමනොති තාදත්ථො
චතුත්ථි; තිණෙන යො අත්ථො තදත්ථායපිති අත්ථො;

“යො ච සිතච උණ්භච තිණා හියො න නමඤ්ඤති”

තිණමිච ජීවිතං මඤ්ඤමානොති-සවිසයාව විභත්තියො; සග්ගාය ගච්ඡතිති-
තාදත්ථො චතුත්ථි, යො හි සග්ගං ගච්ඡති තදත්ථං තස්ස ගමනන්ති--
කම්මචචනිච්ඡායං තු දුතියාව - සග්ගං ගච්ඡති; ආයුං භොතො භොතු, විරං ජීවිතං
හද්දං කල්‍යාණං අත්ථං පයොජනං කුසලං අනාමයං හිතං පථං සුඛං සාතං
භොතො භොතු; සාධු සම්මුති මෙතස්ස, පුත්තස්සාවිකරෙය්‍ය ගුරුමත්ථං,
තස්ස මෙ සක්කො පාතුරභොසි, තස්ස පහිණෙය්‍ය, හික්ඛුනං දුතං පාහෙසි,
කප්පති සමණානං ආයොගො, එකස්ස ද්විත්තං තිණ්ණං වා පහොති, උපමං තෙ
කර්ස්සාමි, අඤ්ජලිං තෙ පගණ්භාමි, තස්ස ඵාසු, ලොකස්සත්ථො, නමො තෙ
පුරිසාජඤ්ඤ, සොත්ථි තස්ස, අලං මල්ලො මල්ලස්ස, සමත්ථො මල්ලො
මල්ලස්ස, තස්ස හිතං තස්ස සුඛං, ස්වාගතං තෙ මහාරාජාති-සබ්බත්ථ ඡට්ඨි
සම්බත්ථෙ.

එවං විධමඤ්ඤම්පෙවං විඤ්ඤෙය්‍යං යථාගමං.

පඤ්චමාවධිස්මා-

පදත්ථාවධිස්මා පඤ්චමී විභත්ති භොති; ගාමස්මා ආගච්ඡති එවං චොරස්මා
භායති, චොරස්මා උත්තසති, චොරස්මා තායති චොරස්මා රක්ඛතිති.

සචෙහායථ දුක්ඛස්ස, පමාදෙ භයදස්සිවා තසන්ති දණ්ඩස්සාති,-
ඡට්ඨිසත්තමියො’පි භොන්තෙව සම්බන්ධාධාරවචනිච්ඡායං අජ්ඣෙකා
පරාජෙති, පටිපක්ඛෙ පරාජෙතිති-සවිසයාව විභත්තියො; සචෙ කෙවට්ටස්ස
පරජ්ජිස්සාමිති- ඡට්ඨිපි භොති සම්බන්ධවචනිච්ඡායං, යචෙහි ගාවො වාරෙති,
පාපා චිත්තං නිවාරයෙ, කාකෙ රක්ඛති තණ්ඩුලාති-සවිසයෙව පඤ්චමී? චිත්තං
රක්ඛෙථ මෙධාවිති-දුතියාව දිස්සති කම්මත්ථෙ; උපජ්ඣායා අන්තරධායති,
උපජ්ඣායා අධිතෙ; කාමතො ජායති සොකොති-සවිසයෙව පඤ්චමී;
තත්ථෙමිඡද්ධියො’පි භොන්තෙව සවිසයෙ; හිමචන්තා පභවති ගඬිගා,
පාණාතිපාතා විරමස්සු බිජ්ජං, අඤ්ඤො දෙවදත්තා, හින්තො දෙවදත්තාති-
සම්මසයෙව පඤ්චමී; අඤ්ඤො දෙවදත්තා, හින්තො දෙවදත්තාති-සවිසයෙව
පඤ්චමී; එවං ආරා සො [] ආසවක්ඛයා, ඉතරො දෙවදත්තා, උද්ධං පාදතලා,
අධො කෙසමත්ථකා, පුබ්බො ගාමා, පුබ්බෙව සම්බොධා, තතො පරං, තතො
අපරෙන සමයෙන, තතුත්තරිත්ති, සම්බන්ධ වචනිච්ඡායං ඡට්ඨිපි; පුරතො
ගාමස්ස, දක්ඛිණතො ගාමස්ස, උපරි පබ්බතස්ස, හෙට්ඨා

පාසාදස්සාති; පාසාදමාරුය්හ පෙක්ඛති, පාසාදා පෙක්ඛති, ආසනෙ උපවිසිත්වා පෙක්ඛති ආසනා පෙක්ඛතීති-අවධි වචනිච්ඡායං පඤ්චමී; පුච්ඡනඛ්‍යානෙසුපි; කුතො භවං, පාටලිපුත්ත ස්මාති; තථා දෙසකාලමානෙ'පි; පාටලිපුත්තස්මා රාජගහං සත්ත යොජනානි සත්තසු යොජනෙසුති වා; එවමිතො තිණ්ණං මාසා නමච්චයෙනාති; කිච්ඡා ලද්ධන්තී-ගුණෙ පඤ්චමී; කච්ඡෙන මෙ අධි ගතන්ති හෙතුමිති කරණෙ වා තතියා; එවං ථොකා මුත්තො, ථො කෙන මුත්තොති, ථොකං වලතීති-ක්‍රියාවිසෙසනෙ කම්මති දුතියා; දුරන්තිකත්ථයොගෙ'පි සවිසයෙව පඤ්චමීඡට්ඨියො සිග්ගං; දුරංගාමස්මා, අන්තිකං ගාමස්මා, දුරං ගාමස්ස, අන්තිකං ගාමස්සාති-දුරන්ති කත්ථෙ භී තු සබ්බාව සවිසයෙ සිග්ගං බාධකාභාවා; දුරො ගාමො, අන්තිකො ගාමොත්ථෙවමාදි; කෙච් පනාහු අසත්තච්චනෙහෙනෙහි පාටිපදිකත්ථෙ දුතියාතතියාපඤ්චමීසත්තමියො සත්තච්චනෙහි තු සබ්බාව සවිසයෙති; තෙ පනඤ්ඤෙහෙව පටික්ඛිත්තා; දුරං මග්ගො, අන්තිකං මග්ගොති- ක්‍රියාවිසෙසනං භුධාතුස්ස ගම්ම මානත්තා; සුද්ධො ලොභනීයෙහි ධම්මෙහි, පරිමුත්තො දුක්ඛස්මා, විච්චිචෙව කාමෙහි, ගම්භීරතො ව පුටුලතො ව යොජනං, ආයාමෙන යොජනං, තතොප්පභුති, යතො සරාමි අත්තානන්ති-සවිසයෙව විහත්තියො.

අපපරිහි වජ්ජනෙ-

වජ්ජනෙ වත්තමානෙහි අපපරිහි යොගෙ පඤ්චමී හොති; අපසාලාය ආයන්ති වාණිජා, පරිසාලාය ආයන්ති වාණිජා, සාලං වජ්ජෙත්වාති අත්ථො; වජ්ජනෙති කිං? රුක්ඛං පරිවජ්ජොතනෙ විජ්ජු, ආපාටලිපුත්තස්මා වස්සි දෙවොති-මරියාදාහිවිධිමිහියෙව පඤ්චම, විනා පාටලපුත්තෙන සහ වෙති-විසෙසො; එවං යාව පාටලිපුත්තස්ම වස්සි දෙවොති.

පටිනිධිපටිදානෙසු පනිනා-

පටිනිධිමිහි පටිදානෙ ව වත්තමානෙන පනිනා යොගෙ නාමස්මා පඤ්චමී විහත්ති හොති; බුද්ධස්මා පති සාරිපුත්තො, සතමස්ස තෙලස්මා පති දදාති, පටිනිධිපටිදානෙසුති-කිං? රුක්ඛං පති විජ්ජොතනෙ.

රිතෙ දුතියා ව-

රිතෙ සද්දෙන යොගෙ නාමස්මා දුතියා හොති පඤ්චමී ව රිතෙ සද්ධම්මං, රිතෙ සද්ධම්මා.

විනාඤ්ඤත්‍ර තතියා ව-

විනාඤ්ඤත්‍රසද්දෙහි යොගෙ නාමස්මා තතියා ව හොති, දුතියාපඤ්චමියො ව; විනා වාතෙන, විනා වාතං, විනා වාතස්මා, අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීභාරකෙන, අඤ්ඤත්‍ර ධම්මං, අඤ්ඤත්‍ර ධම්මා.

පුථනානාහි-

එතෙහි යොගෙ තතියා හොති පඤ්චමී ව; පුථගෙව ජනෙන, පුථගෙව ජනස්මා, ජනෙන නානා, ජසන්මා නානා.

සත්තමායාධාර-

ක්‍රියාධාරභූතකත්තුකම්මානං ධාරණෙන යො ක්‍රියායාධාරො තස්මිං කාරකෙ නාමස්මා සත්තමී හොති; කට්ඨෙ නිසීදති, ථාලියං ඔදනං පවති, ආකාසෙ සකුණා, තිලෙසු තෙලං, ගඬිගායං වජ්ජා.

නිමිත්තෙන-

නිමිත්තත්ථෙ සත්තමී හොති; අජිනමිහි භඤ්ඤතෙ දීපි, මුසා වාදෙ පාවිත්තියං.

යස්ස භාවො භාවන්තරස්ස ලක්ඛණං-

යස්ස භාවො භාවන්තරස්ස ලක්ඛණං භවති තතො සත්තමී හොති; ගාවිසු දුශ්භමානාසු ගතො, දුද්ධාසු ආගතො; භාවොති කිං? යො ජට්ඨාහි ස භුඤ්ජති; භාවලක්ඛණන්ති කිං; යො භුජතෙ සො දෙවදත්තො? අකාලෙ වස්සති තස්ස, කාලෙ තස්ස න වස්සතීති-විසයසත්තමී.

ජට්ඨී වානාදරෙ-

යස්ස භාවො භාවන්තරස්ස ලක්ඛණං භවති තතො ජට්ඨී භවති සත්තමී වානාදරෙ ගමානෙන.

“ආකොට්ඨන්තො සො නෙති සිවිරාජස්ස පෙක්ඛතො;
මච්චු ගච්ජති ආදාය පෙක්ඛමානෙ මහාජනෙ.

ගුන්තං සාමීති-සම්බන්ධෙ ජට්ඨී, ගෙංසු සාමීති විසයසත්තමී, එවං ගුන්තමිස්සරො ගොසිස්සරො, ගුන්තං අධිපති ගොසු අධිපති, ගුන්තං දායාදො ගොසු දායාදො ගුන්තං සක්ඛි ගොසු සක්ඛි, ගුන්තං පතිභු ගොසුපතිභු, ගුන්තං

පසුතො ගොසු පසුතො, කුසලා නච්චගීතස්ස කුසලා නච්චගීතෙ, ආයුත්තො කට්ඨකරණස්ස ආයුත්තො කට්ඨකරණෙ, තථාධාරවචනිච්ඡායං පත්තමී; භික්ඛුසු අභිවාදෙන්ති, මුද්ධනි වුම්බන්වා, බාහාසු ගහෙන්වා, හත්ථෙසු පිද්ධාය වරන්ති, පථෙසු ගච්ඡන්ති, කදලීසු ගජෙ රක්ඛන්තිති; ඤාණස්මිං පසන්තොතිවිසයසත්තමී; ඤාණෙන පසන්තොති-කරණෙ තතියා; එවං ඤාණස්මිං උස්සුක්කො ඤාණෙන උස්සුක්කොති.

යතො නිද්ධාරණං-

ජාතිගුණක්‍රියාහි සමුදායතෙකදෙසස්ස පුඨක්කරණං නිද්ධාරණං යතො තං කරියති තතො ඡට්ඨිසත්තමියො හොන්ති; සාලියො සුකධඤ්ඤානං පථායතමා සාලියො සුකධඤ්ඤෙසු පථාය තමා,කණ්භා ගාවීනං සම්පන්නබීරතමා කණ්භා ගාවීසු සම්පන්න බීරතමා, ගච්ඡතං ධාවන්තො සීඝතමා ගච්ඡන්තෙසු ධාවන්තො සීඝතමා -- සීලමෙව සුතා සෙය්‍යාති-අවධිමිහියෙව පඤ්චමී.

පයමානථමන්තෙ -.

නාමස්මාහිධෙය්‍යමන්තෙ පයමාවිහන්ති හොති; රුක්ඛො, ඉත්ථී, පුමා නපුංසකන්ති-ලිඬිගම්පි සද්දොත්ථොව, තථා දොණො, බාරී ආලහකන්ති-පරිමාණම්පි සද්දත්ථොව, එකො, ද්වෙ, බහවොති-සංඛ්‍යායාපි සද්දත්ථොව.

ආමන්තණෙ -.

යතො සද්දෙනාහිමුඛිකරණමාමන්තණං තස්මිං විසයෙ පයමා විහන්ති හොති; හො පුරිස, හො ඉත්ථී, හො නපුංසක. ඡට්ඨි සම්බන්ධෙ-.

ක්‍රියාකාරකසඤ්ජාතො අස්සෙදම්භාවහෙතුකො සම්බන්ධො නාම තස්මිං ඡට්ඨිවිහන්ති හොති; රඤ්ඤො පුරිසො, සරති රජ්ජස්සාති- සම්බන්ධෙ ක්ථයී, රජ්ජස්සම්බන්ධිනිං සතිං කරොතීති අත්ථො; කම්මවචනිච්ඡායන්තු දුතියාව; සරති රජ්ජං, තථා රජකස්ස වත්ථං දදාති, පහරතොපිට්ඨිං දදාති පුරති බාලො පාපස්ස,

“අමච්චෙ තාත ජානාහි ධීරෙ අත්ථස්ස කොච්චෙද්”

දිවසස්ස තිකුක්කං, සකිං පක්ඛස්ස, පුරං හිරඤ්ඤසුවණ්ණස්ස කුමහිං ත්ථෙවමාදි.

කිතකප්පයොගෙ කත්තුකම්මෙසු බහුලං සම්බන්ධවචනිච්ඡායං ඡට්ඨි; සාධු සම්මතො බහුජනස්ස, සුජ්ජට්ඨිද්ධා බුද්ධානං ධම්මධාතු, ධම්මස්ස ගුත්තො

මෙධාවී, අමතං තෙසං පරිභුත්තං, තස්සභවන්ති චත්තාරො, අවිසංවාදකො ලොකස්ස, අලප්ථිනං නිස්සාය, චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය පසාදොත්ථෙවමාදි; කත්තුකම්ම චචනිච්ඡායන්තු තතියාදුතියායොච සඤ්චත්තො පිතරා අහං, සරසි ත්වං එවරුපිං වාචා භාසිතා, භගවත්තං දස්සනායත්ථෙමාදි.

තුල්‍යත්ථෙන වා තතියා-

තුල්‍යත්ථෙන යොගෙ ඡට්ඨි හොති තතියා වා; තුල්‍යො පිතු, තුල්‍යො පිතරා; සදිසො පිතු, සදිසො පිතරා —ඉහ කථං තතියායා න හොති; අප්පුනස්ස තුලා නත්ථි, කෙසචස්සුපමා නචෙතිනෙනෙ ල්‍යත්ථා කිං වරහි; තුල්‍යානමොපම්මත්ථා.

අතො යොනං ටාටෙ-

අකාරන්තතො නාමස්මා යොනං ටාටෙ හොන්ති යථාක්කමං ටකාරා සබ්බාදෙසත්ථා; බුද්ධා, බුද්ධෙ, අතොති-කිං? කඤ්ඤායො ඉත්ථීයො, වට්ඨයො — ඉධ කස්මා න භවති අග්ගයො, අවිධාන සාමත්ථීයා.

නීනං වා-

කාරන්තතො නාමස්මා නීනං ටාටෙ වා හොන්ති යථාක්ක මං; රූපා, රූපෙ, රූපානි; අතොත්ථෙව-අට්ඨිති.

ස්මාස්මිත්තං-

අකාරන්තතො නාමස්මා ස්මාස්මිත්තං ටාටෙ වා හොන්ති යථාක්කමං; බුද්ධා, බුද්ධස්මා, බුද්ධෙ, බුද්ධස්මිං; අතොත්ථෙව-අග්ගිස්මා අග්ගිස්මිං.

සස්සාය චතුත්ථීයා-

අකාරන්තතො පරස්ස සස්ස චතුත්ථීයා ආයො හොති වා; බුද්ධාය, බුද්ධස්ස, භියොයා තාදත්ථොයෙවායමායො දිස්සතෙ ක්වචි දෙවඤ්ඤත්ථ; අතොත්ථෙව-ඉසිස්ස; චතුත්ථීයාති-කිං? බුද්ධස්ස මුඛං — අත්තත්ථන්ති අත්ථසද්දෙන සමාසො; සබ්බාදිතො'පි ස්මාස්මිං සානං ටාට්ඤායා හොන්තෙව. නිරුත්තිකාරානුමතත්තා බුද්ධ චචනෙ සන්දස්සනතො ව-තත්‍රෙදමුදාහරණං? -

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

“අස්මා ලොකා පරමහා ව උභයා ධංසනෙ නරො”ත්‍යාහං මත්තෙ පරත්ථද්ධො; යායෙව බො පනත්ථාය ආගච්ඡෙය්‍යාථො; තමෙවත්ථං සාධුකං මනසි කරෙය්‍යාථොති.

සපතෙකස්මිං නාදීනං යයා-.

සපතො නාදීනමෙකස්මිං යයා හොත්ති යථාක්කමං; කඤ්ඤාය, රත්තියා, ඉත්ථියා, ධෙත්‍රියා, වධුයා; එකස්මිත්තිකිං? කඤ්ඤාහි, රත්තීහි.

ස්සා වා තෙතිමාමුහි-.

සපසඤ්ඤෙහි තෙතිමාමුහි නාදීනමෙකස්මිං ස්සා වා හොති; තස්සා කතං, තස්සා දියතෙ, තස්සා නිස්සං, තස්සා පරිග්ගහො, තස්සා පතිට්ඨිතං, තාය වා; එවං එතිස්සා, එතාය, ඉමිස්සා, ඉමාය, අමුස්සා, අමුයා; එතෙහීති-කිං? සබ්බාය, නාදීනංත්ථෙව-සා, සපතොත්ථෙවතෙන, එකස්මිංත්ථෙව-තාහි, අමුහි.

නම්හි නුක ද්වාදනං සත්තරස්සන්තං-.

ද්වාදීනං සත්තරස්සන්තං සංඛ්‍යානං නුක හොති නම්හි විහත්තිමිහි; ද්විත්තං, චතුත්තං, පඤ්චත්තං, එවං යාච අට්ඨාරස්සන්තං; උකාරො උච්චාරණත්ථො, කකාරො අත්තාවයවත්ථො, තෙනනම්හි න දීඝො.

බහුකතින්තං-.

නම්හි බහුතො කතිස්ස ව සුකක හොති? බහුත්තං, කතින්තං.

ඡේණංඡේණන්තං තිතොජ්ඣා-.

ඤ්ඤා ඡේණං තිතො නංචචනස්ස ඡේණංඡේණන්තං හොත්ති; තිඡේණං, තිඡේණන්තං, ඤාති-කිං? තිස්සන්තං.

උහින්තං-.

උහා නංචචනස්ස ඉන්තං හොති; උහින්තං.

සුඤ්ඤස්ස-.

නාමස්මා සස්ස සුඤ්ඤා හොති; බුද්ධස්ස--ද්විසකාරපායෙන සිද්ධෙ ලාභවත්ථමිදං.

මොග්ගල්ලාන වූත්තිවිවරණපඤ්චිකා
ස්සංස්සාස්සායෙස්විතරෙකඤ්ඤෙතිමානමි-

ස්සමාදිස්විතරාදීනමි හොති; ඉතරිස්සං, ඉතරිස්සා, එකිස්සං, එකිස්සා, අඤ්ඤස්සං, අඤ්ඤස්සා, එතිස්සං, එතිස්සාය, ඉමිස්සං, ඉමිස්සා, ඉමස්සාය; එස්විති-කිං? ඉතරාය, එසන්ති-කිං? සබ්බස්සං, සබ්බස්සා.

තාය වා -

ස්සමාදිසු තස්සා වා ඉ හොති; තිස්සං, තස්සං, තිස්සා, තස්සා, තිස්සාය, තස්සාය; ස්සංස්සාස්සායෙස්විත්ථෙව-තාය.

තෙතිමානො යස්ස ස්සාය-

තාඵතාඉමානො සස්සස්සායො හොති වා; තස්සාය, තාය, එතිස්සාය, එතාය, ඉමිස්සාය, ඉමාය.

රත්තාදීහි ටො ස්මිනො-

රත්තාදීහි ස්මිනො ටො හොති වා; රත්තො, රත්තියං, ආදො, ආදිස්මිං.

සුභිසුභස්සො-

උභස්ස සුභිස්ථො හොති; උභොසු, උභොහි.

ලකුපිතාදීනමා සිමිහි-

ලකුප්පච්චයන්තානං පිතාදීනඤ්චා හොති සිමිහි; කත්තා පිතා; පිතු මාතු භාතු ධීතු දුහිතු ජාමාතු නත්තු හොතු පොතු.

ගෙ අ ව-

ලකුපිතාදීනං අ හොති ගෙ ආ ව; හො කත්ත, හො කත්තා, හො පිත, හො පිතා.

අයුනං වා දීසො-

අ ඉ උ ඉච්චෙසං වා දීසො හොති ගෙ පරෙ තිලිඬිගෙ; හො පුරිසා, හො පුරිස, හො අග්ගි, හො අග්ගි, හො හික්ඛු, හො හික්ඛු.

සබ්බන්තාදිතො-

සතො බ්බන්තාදිතො ච ගස්සෙ වා හොති; හොති කඤ්ඤො, හොති කඤ්ඤා, හො බ්බන්තො, හො බ්බන්ත, හො කත්තො, හො කත්ත, හො ඉසෙ, හො ඉසි, හො සබ්බො, හො සබ්බ — සබ්බි සබ්බිති-ඉත්ථියං සිද්ධමෙව; ආකතිගණොයං; එවමඤ්ඤත්වාපි.

නාමිමාදිහි-

අමිමාදිහි ගස්සෙන හොති; හොති අමිමා; හොති අන්තා, හොති අමිබා.

රස්සො වා-

අමිමාදිනං ගෙ රස්සො හොති වා; හොති අමිම, හොති අමිමා.

සො ස්සංස්සාස්සායංතිංසු-

ස්සමාදිසු සො රස්සො හොති; තස්සං, තස්සා, තස්සාය, තං, සහතිං — එස්විති-කිං? තාය, සහාය.

එකච්චන යොස්ච සොනං-

එකච්චනෙ යොසුව සමකාරන්තවජ්ජිතානං නාමානං රස්සොහොති තිලිච්චගෙ; ඉත්ථිං, ඉත්ථියා, ඉත්ථියො, චට්ඨං, චට්ඨයා, චට්ඨයො; දද්ධිං, දද්ධිනා, දද්ධිනො, සයම්භං, සයම්භනා, සයම්භවො — අසොනන්ති-කිං? කඤ්ඤාය, කඤ්ඤායො; ඔග්ගහණමුත්තරත්ථං.

ගෙ වා-

අසොනං ගෙ වා රස්සො හොති තිලිච්චගෙ? ඉත්ථි, ඉත්ථි, චට්ඨ, චට්ඨ, දද්ධි, දද්ධි, සයම්භ, සයම්භ — අසොනන්තවෙච්ච-හොති කඤ්ඤා, හො ගො.

සිස්මිං නානපුංසකස්ස-

නපුංසකවජ්ජිතස්ස නාමස්ස සිස්මිං රස්සො න හොති. ඉත්ථි, දද්ධි, චට්ඨ, සයම්භ — සිස්මිත්ති-කිං? ඉත්ථිං, අනපුංසකස්සාති-කිං. දද්ධි, කුලං.

ගොස්සාගසිහිනංසු ගාවගවා-

ගසිහිනං වජ්ජිකාසු විහත්තිසු ගොසද්දස්ස ගාවගවා භොන්ති; ගාවො, ගවො, ගාවෙන, ගවෙන, ගාවස්ස, ගවස්ස, ගාවස්මා, ගවස්මා, ගාවෙ, ගවෙ; අගසිහිනංසුති-කිං? භො ගො ගො තිට්ඨති, ගොහි, ගොනං.

සුම්භි වා-

ගොස්ස සුම්භි ගාවගවා භොන්ති වා; ගාවෙසු, ගවෙසු, ගොසු.

ගවං සෙන-

ගොස්ස සෙ වා ගවං භොති සහ සෙන; ගවං, ගාවස්ස, ගවස්ස.

ගුත්තව නංනා-

නංවචනෙන සහ ගොස්ස ගුත්තං භොති ගවඤ්ච වා; ගුත්තං, ගවං, ගොනං.

නාස්සා-

ගොතො නාස්ස ආ භොති වා; ගාවා, ගවා, ගාවෙන, ගවෙන.

ගාවුම්භි-

අංවචනෙ ගොස්ස ගාවු වා භොති; ගාවුං, ගාවං, ගවං--ගොස්ස ගොණාදෙසො න කතො සද්දන්තරත්තා.

යං පිනො-

පසඤ්ඤිතො අංවචනස්ස යං වා භොති; ඉත්ථියං, ඉත්ථිං--පිනොති-කිං? දද්ධිං, රත්තිං.

නං ක්කිනො-

ක්කසඤ්ඤිතො අංවචනස්ස නං වා භොති; දද්ධිනං, දද්ධිං-- කථං? බුද්ධං ආදිච්චබන්ධුනන්ති-යොගවිභාගා; ක්කාති-කිං? ඉත්ථිං, ඊතොති -කිං? අග්ගිං.

යොනං නොනෙ පුමෙ-

ක්කිනො යොනං නොනෙ වා භොන්ති යථාක්කමං පුල්ලිඨගෙ, දද්ධිනො, දද්ධිනෙ, දද්ධි--ක්කිනොත්තෙව අග්ගි; පුමෙති-කිං? දද්ධිති, කුලාති.

නො-.

කිතො යොනං නො වා හොති පුල්ලිඬගෙ; දද්ධිනො තිට්ඨන්ති, දද්ධිනො පස්ස, දද්ධි වා.

ස්මිතො නි-.

කිතො ස්මිංචචනස්ස නි හොති වා; දද්ධිනී, දද්ධිස්මිං, කිතො ත්වෙච-අග්ගිස්මිං.

අම්බආදීහි-.

අම්බආදීහි ස්මිතො නි හොති වා; එලං පතති අම්බුනි, 'පදුමං යථා පංසුනි ආතපෙ කතං', වාත්වෙච-අම්බුමිහ, පංසුමිහි.

කම්මාදිතො-.

කම්මාදිතො ස්මිතො නි හොති වා; කම්මනී, කම්මෙ; කම්ම චම්ම වෙස්ම භස්ම බුහ්ම අත්ත ආතුම සම්ම මුද්ධ--කම්මාදිතොති-කිං? බුද්ධෙ.

නාස්සෙතො-.

කම්මාදිතො නාවචනස්ස එතො වා හොති; කම්මෙන, කම්මනා, චම්මෙන, චම්මනා--කම්මාදිතොත්වෙච-බුද්ධෙන.

කුලා සස්ස නො-.

කුලතො සස්ස නො වා හොති; අග්ගිනො, අග්ගිස්ස, දද්ධිනො දද්ධිස්ස, හික්ඛුනො, හික්ඛුස්ස, සයම්භුනො, සයම්භුස්ස--කථං?' යො වා සිස්සො මහාමුනෙ'ති.

ඉතො ක්වචී සස්ස ටානුබන්ධෙති -()

බුහ්මාදිසු පාඨා සස්ස ඵ ටානුබන්ධො.

නා ස්මාස්ස-.

කුලතො ස්මාස්ස නා හොති වා; අඅග්ගිනා අග්ගිස්මා දද්ධිනා, දද්ධිස්මා, හික්ඛුනා, හික්ඛුස්මා, සයම්භුනා, සයම්භුස්මා.

ලා යොනං වො පුමෙ-

ලතො යොනං වො හොති වා පල්ලිඬිගෙ; භික්ඛවො, භික්ඛු, සයම්භුවො, සයම්භු—පුමෙති-කිං? ආයුති.

ජන්ත්වාදිතො නො ව-

ජන්ත්වාදිතො යොනං නො හොති වො ව වා පල්ලිඬිගෙ; ජන්තුනො, ජන්තවො, ජන්තුයො, ගොත්‍රභූතො, ගොත්‍රභූවො, ගොත්‍රහආ, සහභූතො, සහභූවො, සහභූ.

කුතො-

කුප්පච්චයන්තතො යොනං නො වා හොති පල්ලිඬිගෙ; විදුතො, විදු, විඤ්ඤුතො, විඤ්ඤ, සබ්බඤ්ඤුතො, සබ්බඤ්ඤ.

ලොපො'මුස්මා-

අමුසද්දතො යොනං ලොපොව හොති පල්ලිඬිගෙ; අමු පුමෙත්ථෙව-අමුයො,අමුති; වො'පවාදා'යං.

න නො සස්ස-

අමුස්මා සස්ස නො න හොති; අමුස්ස, නොති-කිං? අමුයා.

යොලොපනිසු දීඝො-

යොනං ලොපෙ නිසුව දීඝො හොති; අට්ඨී, අට්ඨීනි; යොලොප නිසුති-කිං? රත්තියො.

සුනංභිසු-

එසු නාමස්ස දීඝො හොති; අග්ගීසු, අග්ගීනං, අග්ගීහනි.

පඤ්චාදීනං වුද්දසන්තම-

පඤ්චාදීනං වුද්දසන්තං සුනංභිස්ව හොති; පඤ්චසු, පඤ්චන්තං, පඤ්චභි, ඡසු, ඡන්ත, ඡභි; එවං යාව අට්ඨාරසා.

යවාදො න්තුස්ස-

යවාදියු න්තුස්ස අ හොති; ගුණවන්තා, ගුණවන්තං, ගුණවන්තෙ, ගුණවන්තෙන, ඉච්චාදි--ය්වාදොති-කිං? ගුණවා තිට්ඨති. අමුස්සා-ම.

න්තස්ස ව ට වංසෙ-

අංසෙසු න්තස්සව්වයයස්ස ට හොති වා න්තුස්ස චි;’ යං යං භිරාජ භජති සතං වා යදි වා අසං’’ කිච්චාති කුබ්බස්ස කරොයා කිච්චං’’භිමවංච පබ්බතං’,’සුජාති මන්තො’පි අජාතිමස්ස’ යොගවිභාගෙනාඤ්ඤත්‍රාපි’වක්ඛුමා අන්ධිතා හොන්ති’’ වග්ගුමුදාතීරියා පන භික්ඛු වණ්ණවා හොන්ති.’

යොසුජ්ඣස්ස පුමෙ-

ඤ්ඤාස්ස ඉස්ස යොසු වා ට හොති පුල්ලිඨගෙ;අග්ගසො අග්ගි--ඤ්ඤාගුණං කිං? ඉකාරන්තසමුදායස්ස ටො මා සියාතිරත්තියො; ඉග්ගුණං කිං? දණ්ඩනො; පුට්ඨති-කිං; අට්ඨි.

වෙවොසු ලුස්ස-

ලසඤ්ඤස්ස උස්ස ද්වෙවොසු ට හොති; භික්ඛවෙ, භික්ඛවො, වෙවොසුති-කිං?වන්තුයො; උග්ගුණං කිං; සයම්භුවො.

යොමිහි වා ක්වචි-

යොමිහි ක්වචි ලසඤ්ඤස්ස වා ට හොති; හෙතයො,’න්තදන්ති තං කුරයො දස්සනෙන අජ්ජෙව තං කුරයො පාපයාතු’ වාති-කිං හෙතුයො.

පුමාලපනෙ වෙවො-

ලසඤ්ඤතො උතො යොස්සාලපනෙ වෙවො හොන්ති වා පුල්ලිඨගෙ; භික්ඛවෙ, භික්ඛවො, භික්ඛු--පුමෙති-කිං; ආයුති; ආලපනෙති-කිං?වන්තුයො තිට්ඨන්ති; ලුතාත්ථෙව්--ධෙතුයො,සයම්භුවො.

ස්මාහිස්මින්නං මහාහිමිහි-

නාමස්මා පරෙසං ස්මාහිස්මින්නං මහාහිමිහි වා හොන්ති යථා ක්කමං; බුද්ධමහා, බුද්ධස්මා, බුද්ධෙහි, බුද්ධමිහි, බුද්ධස්මි--බහුලාධිකාරාපවාදවිසයෙ’පි; දසසහස්සමිහි ධාතුයා.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා
සුභිස්ථස්සෙ-.

අකාරන්තස්ස සුභිස්ථෙ හොති; බුද්ධෙසු, බුද්ධෙහි.

සබ්බාදීනං නමහි ව-.

අකාරන්තානං සබ්බාදීනං ඵ හොති නමහි සුභිසුච; සබ්බෙසං සබ්බෙසු,
සබ්බෙහි—සබ්බාදීනන්ති-කිං? බුද්ධානං; අස්සෙත්ථෙව අමුසං.

සබ්බ කතර කතම උභය ඉතර අඤ්ඤ අඤ්ඤතර අඤ්ඤතම;

පුබ්බපරාපරදක්ඛිණුත්තරාධරානි වචන්ථායමසඤ්ඤායං-().

යත්ථ ත ඵත ඉම අමු කිං ඵක තුම්භ අම්භ (ඉච්චෙනෙ සබ්බාදයො)

සංසානං-.

සබ්බාදීනො නංවචනස්ස සංසානං හොන්ති; සබ්බෙසං, සබ්බෙසානං.

සපා සස්ස ස්සා වා-.

සබ්බාදීනං සපතො සස්ස ස්සා වා හොති; සබ්බස්සා, සබ්බාය,
පග්ගහණමුත්තරත්ථං.

ස්මිනො ස්සං-.

සබ්බාදීනං සපතො ස්මිනො ස්සං වා හොති; සබ්බස්සං, සබ්බාය; අමුස්සං,
අමුයා.

යං-.

සපතො ස්මිනො යං වා හොති; කඤ්ඤායං, දඤ්ඤාය, රත්තියං, රත්තියා,
වට්ඨයං, වට්ඨයා, සබ්බායං, සබ්බාය, අමුයං, අමුයා.

තිං සභාපරිසාය-.

සභාපරිසාහි ස්මිනො තිං වා හොති; සහතිං, සභාය, පරිසතිං, පරිසාය.

පදාදීහි සි-.

ඵහි ස්මිනො සි හොති වා, පදසි, පදස්මිං, බ්ලසි, බ්ලස්මිං.

නාස්ස සා-

පදාදීහි නාස්ස සා හොති වා; පදසා, පදෙන, බිලසා, බිලෙන.

කොධාදීහි-

එහි නාස්ස සා හොති වා; කොධසා, කොධෙන, අත්ථසා, අත්ථෙන.

අනෙන-

අකාරන්තතො පරස්ස නාවචනස්ස එනාදෙසො හොති; බුද්ධෙන; අනොති-කිං? අග්ගිනා.

සිස්සො-

අකාරන්තතො නාමස්මා සිස්ස ඔ හොති; බුද්ධො; අනො ත්වෙව-අග්ගි.

ක්වචෙ වා-

අකාරන්තතො නාමස්මා සිස්ස එ හොති වා ක්වචි; 'වනජ්ජ ගුම්බෙ යථා ඵ්ඤ්ඤිතග්ගෙ' අපවාදවිසයෙ'පි බහුලං විධානා, සුඛෙ, දුක්ඛෙ--වාති-කිං? වනජ්ජගුම්බො; ක්වචිති-කිං? පක්ඛෙ සබ්බත්ථ මා හොතු.

අං නපුංසකෙ-

අකාරන්තතො නාමස්මා සස්ස අං හොති නපුංසකලිඨිගෙ රූපං.

යොනං නි-

අකාරන්තතො නාමස්මා යොනං නි හොති නපුංසකෙ; සබ්බානි, රූපානි -- නිච්චවිධානෙ ඵලමෙකච්චාදිසබ්බාදනං පඨමාය.

ඤ්ඤා වා-

ඤ්ඤානො යොනං නි හොති වා නපුංසකෙ; අට්ඨිනි, අට්ඨි, ආයුනි, ආයු.

ලොපො-

ඤ්ඤානො යොනං ලොපො හොති; අට්ඨි, ආයු, අග්ගි, භික්ඛු, ඤ්ඤාත්ථෙව-අග්ගයො; පගෙව කස්මා න හොති; අන්තරඨගත්තා ආකරස්ස.

ජන්තුත්ථිසෙපෙහි වා-

ජන්තුහෙතුහි ඊකාරන්තෙහි සපසඤ්ඤාහිව පරෙසං යොනං වා ලොපො හොති; ජන්තු ජන්තුයො, හෙතු හෙතුයො, දද්ධි දද්ධියො, කඤ්ඤා කඤ්ඤායො, රත්ති රත්තියො, ඉත්ථි ඉත්ථියො, දෙණු දෙණුයා, වද්ධි වද්ධියො.

යෙපස්සිවණ්ණස්ස-

පසඤ්ඤස්ස ඉවණ්ණස්ස ලොපො හොති වා යකාරෙ; රත්තො රත්තා රත්තං, පොක්ඛරඤ්ඤා පොක්ඛරඤ්ඤා පොක්ඛරඤ්ඤං--වාත්ථෙව-රත්තියො; පස්සාති-කිං? දද්ධියො; ඉවණ්ණස්සාති-කිං? ධෙත්තියො වද්ධියා; කථං; අනුඤ්ඤාතො අහං මත්තාති? ' යෙ පස්සා'ති-යොගවිභාගා.

ගසීනං-

නාමස්මා ගසීනං ලොපො හොති විජ්ඣන්තරාභාවෙ; හො පුරිස, අයං දද්ධි.

අසංකොභි සබ්බාසං-

අවිජ්ජමානසඤ්ඤාහි පරාසං සබ්බාසං විභත්තීනං ලොපොහොති; ව වා ඵචඵචං. එතස්මායෙව ලිඛිතා [] අසඤ්ඤාහි සායාථුප්පත්තියනුමිසතෙ.

එකත්ථතායං-

එකත්ථිභාවෙ සබ්බාසං විභත්තීනං ලොපො හොති බහුලං; පුත්තියති, රාජපුරිසො, වාසිට්ඨො-- ක්වචි න හොති බහුලං විධානා; පරන්තපො. භගන්දරො, පරස්සපදං, අත්තනොපදං, ගවම්පති, දෙවානම්පියතිස්සො, අත්තෙවාසී, ජනෙසුතො, මමත්තං, මාමකො.

පුබ්බස්මාමාදිතො-

අමාදෙකත්ථා පුබ්බං යදෙකත්ථං තතො පරාසං සබ්බාසං විභත්තීනං ලොපො හොති; අධිත්ථි--ඉධ න හොති බහුලං විධානා, යථාපත්තියා, යයථාපරිසාය; පුබ්බස්මාති-කිං? ගාමං ගතො.

නානොමපඤ්චමියා-

අමාදෙකත්ථා පුබ්බං යදෙකත්ථමකාරන්තං තතො පරාසං සබ්බාසං විහත්තිනං ලොපො න හොති අස්තු භවත්‍යපඤ්චමා; උපකුම්භං, අපඤ්චමියාති-කිං? උපකුම්භා ආනය.

වා තනියාසත්තමිනං-

අමාදෙකත්ථා පුබ්බං යදෙකත්ථමකාරන්තං තතො පරාසං තනියාසත්තමිනං වා අං හොති; උපකුම්භෙන කතං, උපකුම්භං කතං, උපකුම්භෙ නිධෙහි, උපකුම්භං නිධෙහි.

රාජස්සි නාමිහි-

නාමිහි රාජස්සි වා හොති; සබ්බදත්තෙන රාජිනා; වාත්ථෙව වරඤ්ඤා.

සුනංහිසු-

රාජස්ස උභා හොති වා සුනංහිසු; රාජුසු රාජෙසු, රාජුනං රඤ්ඤං, රාජුහි රාජෙහි.

ඉමස්සානිත්ථියං ටෙ-

ඉමසද්දස්සානිත්ථියං ටෙ හොති වා සුනංහිසු; එසු ඉමෙසු, එසං ඉමෙසං, එහි ඉමෙහි--අනිත්ථියන්ති-කිං? ඉමාසු, ඉමායං, ඉමාහි.

නාමිහනිමි-

ඉමසද්දස්සානිත්ථියං නාමිහි අනිමි ඉව්වාදෙසා හොන්ති; අනෙන, ඉමිනා; අනිත්ථියංත්ථෙව-ඉමාය.

සිම්භනපුංසකස්සායං-

ඉමසද්දස්සානපුංසකස්ස අයං හොති සිම්භි; අයං පුරිසො, අයං ඉත්ථි; අනපුංසකස්සාති-කිං? ඉමං.

තානෙතානං තස්ස සො-

තානෙතානමනපුංසකානං තස්ස සො හොති සිම්භි; සොයා පුරිසො, සායා ඉත්ථි; එවං සො, සා, එසො, එසා --අනපුංසක ස්සෙත්ථි-ව-තං, තං, එතං.

මස්සාමුස්ස-

අනපුංසකස්සාමුස්ස මකාරස්ස සො හොති සිම්භි; අසු පුරිසො, අසු ඉත්ථි.

කෙ වා-

අමුස්ස මස්ස කෙ වා සො හොති; අසුකො අමුකො, අසුකා අමුකා, අසුකං අමුකං, අසුකානි අමුකානි.

තතස්ස නො සබ්බාසු-

තසද්දස්ස තස්ස නො වා හොති සබ්බාසුවිහත්තිසු; නෙ, තෙ, නායො, තායො, නං, තං, නානි, තානි ඉච්චාදි.

ට සස්මාස්මිංස්සායයස්සංස්සාසංමිහාමිහිසවිමස්ස ව-

සාදිස්විමස්ස තතස්ස ව ටො වා හොති; අස්සංමස්ස, අස්මා, ඉමස්මා, අස්මිං ඉමස්මිං, අස්සාය ඉමිස්සාය, අස්සං ඉමස්සං, අස්සා ඉමිස්සා, ආසං ඉමාසං, අමිහා ඉමමිහා, අමිහි ඉමමිහි; අස්ස තස්ස, අස්මා තස්මා, අස්මිං තස්මිං, අස්සාය තස්සාය, අස්සං තස්සං, අස්සා තස්සා, ආසං තාසං, අමිහා තමිහා, අමිහි තමිහි. ස්සායාදිග්ගහණ මාදෙසන්තරෙ මා හොතුති.

ටා සිස්සිස්සමා-

ඉසිස්මා සිස්ස ටො වා හොති; 'යොනජ්ජ විනයෙ කඬ්ඛං අත්ථධම්මවිදු ඉසෙ' වාත්ථෙව-ඉසි.

දුතියස්ස යොස්ස-

ඉසිස්මා පරස්ස දුයායොස්ස ටො වා හොති; 'සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ වන්දෙ සම්පන්නවරණෙ ඉසෙ' වාත්ථෙව-ඉසයො පස්ස; දුතියස්සානි-කිං? ඉසයො තිට්ඨන්ති.

එකච්චාදිගනො-

අකාරන්තෙහි එකච්චාදිහි යොනං ටෙ භොති; එකච්චෙ තිට්ඨන්ති, එකච්චෙ පස්ස--අනොති-කිං? එකච්චායො; එවං එසස පයම.

න නිස්ස ටා-

එකච්චාදිහි පරස්ස නිස්ස ටා න භොති; එකච්චානි.

සබ්බාදිහි පරස්ස නිස්ස ටා න භොති; සබ්බානි.

යෙයානමෙට-

අකාරන්තෙහි සබ්බාදිහි යොනමෙට භොති; සබ්බෙ තිට්ඨන්ති සබ්බෙ පස්ස; අනොත්ථෙව-සබ්බායො.

නාඤ්ඤඤ්ච නාමජ්ජපධානා-

නාමභූතෙහි අජ්ජපධානෙහි ච සබ්බාදිහි යං වුත්තං යං චඤ්ඤං සබ්බාදිකාරියන්තං න භොති; තෙ සබ්බා, තෙ පියසබ්බා, තෙ අති සබ්බා.

තතියත්ථයොගෙ-

තතියත්ථෙන යොගෙ සබ්බාදිහි යං වුත්තං යං චඤ්ඤං සබ්බාදි කාරියන්තං න භොති; මාසෙනපුබ්බානං මාසපුබ්බානං.

චත්ථසමාසෙ-

චත්ථසමාසවිසයෙ සබ්බාදිහි යං වුත්තං යං චඤ්ඤං සබ්බාදි කාරියන්තං න භොති; දක්ඛිණුත්තරපුබ්බානං--සමාසෙති-කිං? අමුසඤ්ච තෙසඤ්ච දෙහි.

චෙට-

චත්ථසමාසවිසයෙ සබ්බාදිහි යස්සෙට වුත්තො තස්ස ටා භොති; පුබ්බුත්තරෙ, පුබ්බුත්තරා.

පුබ්බාදිහි ඡහි-

එතෙහි පුබ්බාදිහි ඡහි සවිසයෙ එට ටා භොති? පුබ්බෙ පුබ්බා, පරෙ පරා, අපරෙ අපරා, දක්ඛිණෙ දක්ඛිණා, උත්තරෙ උත්තරා, අධරෙ අධරා--ඡහිති-කිං? යෙ.[]

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

මනාදීහි සමිංසංනාස්මානං සිසොඛසාසා-

මනාදීහි සමිමාදීනං සිසොඛසාසා වා හොන්ති යථාක්කං; මනසි මනස්මිං, මනසො මනස්ස, මනො මනං, මනසා මනෙන, මනසා මනස්මා--කථං? පුත්තො ජාතො අවෙනසො, හිත්වා යාති සුමෙධසො; සුද්ධුත්තරවාසසා, හෙමකපක්පණවාසසෙති-සකත්ථෙ ණන්තා.

මන තම තප තෙජ සිර උර වච ඔජ රජ යස පය

සරවයයායවාසවෙනා ජලාසයාක්ඛයලොහපට්මනෙසු-()

සතො සබ්බෙ-

සන්තසද්දස්ස සබ්බ භවති භකාරෙ; සබ්බි.

භවතො වා හොන්තො ගයොනාසෙ-

භවන්තසද්දස්ස හොන්තාදෙසො වා හොති ගයොනාසෙ; හොන්ත, භවං, හොන්තො, භවන්තො, හොතා, භවතා, හොතො, භවතො--හො ඉති-ආමන්තණ නිපාතො'කුතොනු ආගච්ඡට් හො තයො ජනා'ඵවං භන්තෙති-හද්දෙති-සද්දන්තරෙන සිද්ධං;හද්දන්ත ඉති-දස්ස ද්විභාවෙන.

සිස්සාග්ගිතො නි-

අග්ගිස්මා සිස්ස නි හොති වා; අග්ගිනී,අග්ගි.

න්තස්සං-

සිම්හි න්තස්පච්චයස්ස අං හොති වා; ගච්ඡං, ගච්ඡන්තො.

භුතො-

භුධාතුතො න්තස්ස අං හොති සිම්හි නිච්චං පුනබ්බිධානා; භවං.

මහන්තරහත්තානං ටා වා-

සිම්හි මහන්තාරහත්තානං න්තස්ස ටා වා හොති; මහා, මහං, අරහා, අරහං.

න්තුස්ස-

සිම්භි න්තුස්සටා හොති; ගුණවා.

අංඛං නපුංසකෙ-

න්තුස්ස අංඛං හොත්ති සිම්භි නපුංසකෙ; ගුණවං කුලං, ගුණඤ්ච න්තං කුලං—නපුංසකෙති කිං? සිලවා හික්ඛු.

හිමවතො වා ඔ-

හිමවතො සිම්භි න්තුස්ස ඔ වා හොති; හිමවත්තො, හිමවා.

රාජාදියුවාදිත්වා -

රාජාදිහි යයුවාදිහි ව සිස්ස ආ හොති; රාජා, යයුවා—රාජ බ්‍රහ්ම සබ අත්ත ආතුම.

ධම්මො වාඤ්ඤත්ථෙ-().

දළ්භධම්මා; (දළ්භධම්මො) අස්මා.

ඉමො භාවෙ-().

අණිමා, ලභිමා—යුව සා සුවා මසව පුම වත්තහ.

වාම්භානද්ධ -

රාජාදිනං යුවාදිනං වානඨි හොති වාම්භි; [] රාජානං, රාජං, යුවානං, යුවං.

යොනමානො-

රාජාදිහි යුවාදිහි ව යොනමානො වා හොති; රාජානො, යුවානො—වාත්ථෙව-රාජා, රාජෙ, යුවා, යුවෙ.

ආයො නො ච සබා-

සබතො යොනමායොනො හොත්ති වා ආනො ච; සබායො, සබ්බිනො, සබානො? වාත්ථෙව-සබා, සබ්බෙ.

ටෙ ස්මිතො-

සබ්බතො ස්මිතො ටෙ හොති; සබ්බෙ නිච්චත්ථො'යමාරම්හො.

නොනාසෙස්වි-

සබ්බස්ස ඉ හොති නොනාසෙස්ස; සබ්බිනො, සබ්බිනා, සබ්බස්ස.

ස්මානංසු වා-

සබ්බස්ස වා ඉ හොති ස්මානංසු; සබ්බස්මා, සබ්බස්මා, සබ්බිනං, සබ්බානං.

යොස්වංහිසු වාරඨි-

සබ්බස්ස වා ආරඨි හොති යොස්වංහිසුස්මානංසු ව; සබ්බාරො සබ්බායො, සබ්බාරෙස්ස, සබ්බෙස්ස, සබ්බාරං, සබ්බං, සබ්බාරෙහි, සබ්බෙහි, සබ්බාරා, සබ්බාරස්මා, සබ්බාරානං, සබ්බානං.

ලකුපිතාදීනමසෙ-

ලකුප්පච්චයන්තානං පිතාදීනං වාරඨි හොති සතො'ඤ්ඤත්තු; කත්තාරො, පිතරො, කත්තාරං, පිතරං, කත්තාරා, පිතරා, කත්තරි, පිතරි--අසෙනි-කිං?කත්තුනො, පිතුනො.

නම්හි වා-

නම්හි ලකුපිතාදීනමාරඨි වා හොති; කත්තාරානං, කත්තුනං, පිතරානං, පිතුන්තං.

ආ-1

නම්හි ලකුපිතාදීනමා වා හොති; කත්තානං, කත්තුනං, පිතානං, පිතුන්තං.

සලොපො-

ලකුපිතාදීහි සස්ස ලොපො වා හොති; කත්තු, කත්තුනො, සකමන්ධාතු, සකමන්ධාතුනො, පිතු, පිතුනො.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

සුභිස්ථාරඤ්ඤි-

සුභිස්සු ලකුපිතාදීනමරඤ්ඤි වා හොති; කත්තාරෙස්ස, කත්තුස්ස, පිතරෙස්ස, පිතුස්ස, කත්තාරෙහි, කත්තුහි, පිතරෙහි, පිතුහි.

නජ්ජායොස්ථාම-

යොස්ස නදීසද්දස්ස ආමි වා හොති; නජ්ජායො, නදියො.

ටි කතිමහා-

කතිමහා යොනං ටි හොති; කති තිට්ඨන්ති, කති පස්ස.

ට පඤ්චාදිහි වුද්දසහි-

පඤ්චාදිහි වුද්දසහි සංඛ්‍යාහි යොනං ටො හොති; පඤ්ච පඤ්ච, එවං යාව අට්ඨාරසා--පඤ්චාදිහිකි-කිං? ද්වෙ තයො වත්තාරො; වුද්දසහිති-කිං? ද්වෙවිසතියො.

උභගොහි ටො-

උභගොහි යොනං ටො හොති; උභො, උභො, ගාවො, ගාවො--කථං? ඉමෙකරත්තිං උභයො වසාමාති- ටොමිහි යකාරාගමො.

ආරඤ්ඤිස්මා-

ආරඤ්ඤිස්මො පරෙසං යොනං ටො හොති; සබ්බාරො, කත්තාරො, පතරො.

ටොටෙ වා-

ආරඤ්ඤිස්මො යොනං ටොටෙ වා හොන්ති යථාක්කමං; සබ්බාරො, සබ්බරො, සබ්බාරො--ටොග්ගහණං ලාඝවත්ථං.

ටා නාස්මානං-

ආරඤ්ඤිස්මො නාස්මානං ටා හොති; කත්තාරො, කත්තාරො, ක්වචි වා හොති බහකුලාධිකාරො; එතාදිසා සබ්බාරස්මා

ටි ස්මිනො-

ආරඤ්ඤිස්මො ස්මිනො ටි හොති; කත්තරි, පිතරි.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

දිවාදිනො-.

දිවාදිනි නාමෙහි ස්මිතො ටි හොති; දිවි, භූවි—නිව්චං වකාරාගමො.

රස්සාරඬි-.

ස්මිමහි ආරො රස්සො හොති; කත්තරි, නත්තරි.

පිතාදිනමනත්ත්වාදිනං-.

නත්ත්වාදිවජ්ජිතානං පිතාදිනමාරො රස්සො හොති සබ්බාසු විහත්තිසු;
පිතරො, පිතරං—අනත්ත්වාදිනන්ති කිං? නත්තාරො.

යුවාදිනං සුභිස්වානඬි-.

සුභිසු යුවාදිනං ආනඬි හොති; යයුවානෙසු, යුවානෙහි.

නොනානෙස්වා-.

එසු යුවාදිනමා හොති; යුවානො, යුවානා, යුවානෙ.

ස්මාස්මිත්තං නානෙ-.

යුවාදිනිං ස්මාස්මිත්තං නානෙ හොන්ති යථාක්කමං; යුවානා, යුවානෙ.

යොනං නොනෙ වා-.

යුවාදිනි යොනං නොනෙ වා හොන්ති යථාක්කමිං; යුවානො යුවානෙ—වාති-
කිං? යුචෙ පස්ස; නොග්ගහණං ලාසවත්ථං.

ඉතො 'ඤ්ඤත්ථෙ පුමෙ-.

අඤ්ඤපදත්ථෙ වත්තමානා ඉකාරන්තතො නාමස්මා යොනං නොනෙ වා
හොන්ති යථාක්කමං පුල්ලිඬිගෙ, තොමරංකුස පාණිනො,
තොමරංකුසපාණිනෙ, වාත්ථෙව-තොමරංකුසපාණයො; අඤ්ඤත්ථෙති-
කිං? පාණයො.

නෙ ස්මිතො ක්වචි-

අඤ්ඤපදත්ථෙ චත්තමානා ඉකාරත්තතො නාමස්මා ස්මිතො නෙ හොති වා ක්වචි; කතඤ්ඤම්භි ච පොසම්භි සිලවත්තෙ අරියවුත්තිනෙ' වාත්ථෙව-අරියවුත්තිම්භි; පුමෙත්ථෙව-අරියයවුත්තියා.

පුමා-

පුමසද්දතො ස්මිතො යං වුත්තං තං වා හොති; පුමානෙපුමෙ.

නාම්භි-

පුමස්ස නාම්භි යං වුත්තං තං වා හොති; පුමානා පුමෙන.

සුම්භා ච-

පුමස්ස සුම්භි යං වුත්තං තං ආ ච වා හොති; පුමානෙසු, පුමෙසු, පුමාසු.

ගස්සං-

පුමසද්දතො ගස්ස අං වා හොති; හො පුමං, හො පුම, හො ඉත්ථිපුමං, හො ඉත්ථිපුම.

සාස්සංසෙ වානඤ්චි-

සාසද්දස්ස ආනඤ්චි හොති අංසෙ ගෙ ච; සානං, සානස්ස, හො සාන.

චත්තහා සනන්තං නොනානං-

චත්තහා සනන්තං නොනානං හොන්ති යථාක්කම; චත්තහා නො, චත්තහානානං.

බුහ්මස්සු චා-

බුහ්මස්සු චා හොති සනංසු; බුහ්මුනො, බුහ්මස්ස, බුහ්මුනං බුහ්මානං.

නාම්භි-

බුහ්මස්සු හොති නාම්භි; බුහ්මුනා,

පුමකම්මථාමද්ධානං වා සස්මාසු ව-

පුද්දිනමු හොති වා සස්මාසු නාමිති ව; පුමුනො, පුමස්ස; පුමුනා, පුමානා, පුමුනා, පුමානා; කම්මුනො, කම්මස්ස; කම්මුනා කම්මස්මා; කම්මුනා, කම්මනා; යාමුනො, යාමස්ස; යාමුනා, යාමස්මා; යාමුනා, යාමෙන; අද්ධුනො, අද්ධස්ස; අද්ධුනා, අද්ධස්මා; අද්ධුනා, අද්ධනා.

යුවා සස්සනො-

යුවා සස්සවා ඉනො හොති, යුවිනො, යුවස්ස.

අත්තාතුමා-

අත්තාතුමෙහි සස්ස නො හොති වා; අත්තනො, අත්තස්ස; ආතුමනො, ආතුමස්ස.

සුභිසු නක-

අත්තආතුමානං සුභිසු වා නක හොති; අත්තනෙසු, අත්තෙසු, ආතුමනෙසු, ආතුමෙසු; අත්තනෙහි, අත්තෙහි; ආතුමනෙහි, ආතුමෙහි--කථං? වෙරිනෙසුති-නක ඉති යොගවිභාගා.

ස්මාස්සනා බ්‍රහ්මා ව-

බ්‍රහ්ම අත්තආතුමෙහි ව ස්මාස්ස නා හොති; බ්‍රහ්මුනා, අත්තනා, ආතුමනා.

ඉමෙනානමෙනාණ්වාදෙසෙ දුතියායං-

ඉමඵතසද්දානං කථිතානුකථනවිසයෙ දුතියායමෙනාදෙසො හොති; ඉමං භික්ඛුං විනයමජ්ඣාපයඅථො ඵනං ධම්මමජ්ඣාපය, ඉමෙ භික්ඛු විනයමජ්ඣාපය අථො ඵනෙ ධම්මමජ්ඣාපය; ඵවමෙ තස්ස ව යොජනීයං.

කිස්ස කො සබ්බාසු-

සබ්බාසු විහත්තිසුකිස්සකො හොති; කො, කෙ, කා, කායො, කං, කානි, කෙනෙච්චාදි.

කි සස්මිංසුචානිත්ථියං-

අනිත්ථියං කිස්ස කි වා හොති සස්මිංසු; කිස්ස, කස්ස, කිස්මිං, කස්මිං;
අනිත්ථියන්ති-කිං? කො, කං.

ඉමස්සිදං වා-

අංසිසු සහ තෙනිඉමස්සිදං හොති වා නපුංසකෙ; ඉදං, ඉමං; ඉදං, ඉමං.

අමුස්සාදුං-

අංසිසු සහ තෙනි අමුස්ස අදුං හොති වා නපුංසකෙ; අදුං, අමුං; අදුං, අමුං.

සුම්භාම්භස්සාස්මා-

අභ්මස්ස අස්මා හොති වා සුම්භි; භත්තීරස්මාසු සා තච; වාත්ථෙව-අම්භෙසු.

නම්භි තිචතුන්තම්ත්ථියං තිස්සචතස්සා-

නම්භි තිචතුන්තං තිස්සචතස්සා හොන්තිත්ථියං යථාක්කමං; තිස්සන්තං,
චතස්සන්තං; ඉත්ථියන්ති-කිං? තිණ්ණං, චතුන්තං.

තිස්සොචතස්සො යොම්භි සච්භත්තීනං- විභත්තිසහිතානං තිචතුන්තං
යොම්භි තිස්සො චතස්සො හොන්තිත්ථියං යථාක්කමං; තිස්සො, චතස්සො

තීණිචත්තාරි නපුංසකෙ-

යොම්භිසච්භත්තීනං තිචතුන්තං යථාක්කමං තීණි චත්තාරි හොන්ති
නපුංසකෙ; තීණි, චත්තාරි.

පුමෙ තයොචත්තාරො-

යොම්භි සච්භත්තීනං තිචතුන්තං තයොචත්තාරො හොන්ති යථාක්කමං
පුල්ලිඬිගෙ; තයො, චත්තාරො.

චතුරොවා චතුස්ස-

චතුස්ද්දස්ස සච්භත්තිස්ස යොම්භි චතුරො වා හොති පුල්ලිඬිගෙ; චතුරො
ජනා සංවිධාය; කථං? චතුරො නිමිත්තෙනාද්දසාසින්නි ලිඬිගවිපල්ලාසා.

යෙමස්මාමිහස්ස-

යෙයාස්මමිහස්ස සවිහත්තිස්සඅස්මාකංමමං හොන්ති වා යථාක්කමං; අස්මාකං, අමිහාකං; මමං, මම.

සිමිහහං-

සිමිහි අමිහස්ස සවිහත්තිස්ස අහං හොති; අහං.

තුමිහස්ස තුවංත්වමමිහි ව-

අමිහි සිමිහි ව තුහ්මස්ස සවිහත්තිස්ස තුවංත්වං හොන්ති යථාක්කමං; තුවං, ත්වං.

තයාතයිනං ත්වං වා තස්ස-

තුමිහස්සතයාතයිනං තකාරස්සත්ව හොති වා; ත්වයා, තයා; ත්වයි, තයි.

ස්මාමිහි ත්වමිහා-

ස්මාමිහි තුමිහස්ස සවිහත්තිස්ස ත්වමිහා හොති වා; පත්තා නිස්සංසයං [] ත්වමිහා—වාත්ථෙව-ත්වයා.

න්තන්තුනං න්තො යොමිහි පයමෙ-

පයමෙ යොමිහි න්තන්තුනං සවිහත්තිනං න්තො ඉච්චාදෙසො වා හොති; ගච්ඡන්තො, ගච්ඡන්තා; ගුණවන්තො, ගුණවන්තා.

තං නමිහි-

නමිහි න්තන්තුනං සවිහත්තිනං තං වා හොති; ගච්ඡතං, ගච්ඡන්තානං; ගුණවතං, ගුණවන්තානං.

තොතාතිතා සස්මාස්මිංනාසු-

සාදිසුන්තන්තුනං සවිහත්තිනං තොතාතිතා හොන්ති වා යථාක්කමං; ගච්ඡතො, ගච්ඡන්තස්ස; ගුණවතො, ගුණවන්තස්ස; ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තමිහා; ගුණවතා, ගුණවන්තමිහා; ගච්ඡති, ගච්ඡන්තෙ; ගුණවති, ගුණවන්තෙ; ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තෙන; ගුණවතා, ගුණවන්තෙන.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

ටටාආං ගෙ-.

ගෙ පරෙ ත්තන්තුනං සවිහත්තිනං ටටාආං ඉච්චාදෙසා හොන්ති; හො ගච්ඡ, හො ගච්ඡා, හොක ගච්ඡං; හො ගුණව, හො ගුණවා, හො ගුණවං.

යොමිහි ද්වින්නං දුචෙඤ්ඤෙව-.

යොමිහි ද්විස්ස සවිහත්තිස්ස දුචෙද්දෙව හොන්ති පච්චෙකං; දුචෙ, ද්දෙව.

දුචින්නං නමිහි වා-.

නමිහි ද්විස්ස සවිහත්තිස්ස දුචින්නං හොති වා; දුචින්නං, ද්වින්නං.

රාජස්ස රඤ්ඤං-.

නමිහි රාජසද්දස්ස සවිහත්තිස්ස රඤ්ඤං හොති වා; රඤ්ඤං, රජානං.

නාස්මාසු රඤ්ඤා-.

නාස්මාසු රාජස්ස සවිහත්තිස්ස රඤ්ඤා හොති, රඤ්ඤා කතං, රඤ්ඤානිස්සවං.

රඤ්ඤොරඤ්ඤස්ස රාජිනො සෙ-.

සෙ රාජස්ස සවිහත්තිස්ස රඤ්ඤොරඤ්ඤස්ස රාජිනො හොන්ති; රඤ්ඤො, රඤ්ඤස්ස, රාජිනො.

ස්මිමිහි රඤ්ඤොරාජිනි-.

ස්මිමිහි රාජස්ස සවිහත්තිස්ස රඤ්ඤොරාජිනි හොන්ති; රඤ්ඤො, රාජිනි.

සමාසෙ වා-.

සමාසවිසයෙ එතෙ ආදෙසා රාජස්සවා හොන්ති; කාසිරඤ්ඤා, කාසිරාජෙන; කාසිරඤ්ඤා, කාසිරාජස්මා; කාසිරඤ්ඤො, කාසිරාජස්ස; කාසිරඤ්ඤෙ, කාසිරාජෙ.

ස්මිමිහි තුම්භාමිහානං තයිමයි-.

ස්මිමිහි තුම්භඅම්භසද්දානං සවිහත්තිනං තයිමයි හොන්ති යථාක්කමං; තයි, මයයි.

අම්භි තංමංතවංමමං-

අම්භි තුම්භඅම්භසද්දානං සවිහත්තීනං තංමංතවංමමං භොන්ති යථාක්කමං; තං, මං, තවං, මමං.

නාස්මාසුතයාමයා-

නාස්මාසු තුම්භඅම්භසද්දානං සවිහත්තීනං තයාමයා භොන්ති යථාක්කමං; තයා කතං, මයා කතං; තයා නිස්සටං, මයා නිස්සටං.

තවමමතුය්හංමය්හං සෙ-

සෙතුම්භඅම්භසද්දානං සවිහත්තීනං තවමමතුය්හංමය්හං භොන්ති යථාක්කමං; තව, තුය්හං; මම,මය්හං.

ඬංඬකං නම්භි-

නම්භි තුම්භඅම්භසද්දානං සවිහත්තීනං ඬංඬකං භොන්ති පච්චෙකං; තුම්භං, තුම්භාකං, අම්භං, අම්භාකං--යථාසඬ්ඛ්‍යමත්‍ර න විචච්ඡතෙ.

දුතියෙ යොම්භි වා-

තුම්භඅම්භසද්දානං සවිහත්තීනං පච්චෙකං ඬංඬකං වා භොන්ති යොම්භි දුතියෙ; තුම්භං'තුම්භාකං, තුම්භෙ; අම්භං,අම්භාකං,අම්භෙ.

අපාදාදො පදනෙකවාකො-

ඉදමධිකතං වෙදිතඛ්ඛං; පජ්ජතෙ'නෙනත්ථොති-පදං, ස්‍යාද්‍යාන්තං ත්‍යාද්‍යාන්තඤ්ච; පදසමුභො වාකාං.

යොනංභිස්ථපඤ්චම්‍යා වොනො-

අපඤ්චමියා යොනංභිස්ථපාදාදො චත්තමානානං පදස්මා පරෙසං එකවාකො යීතානං තුම්භඅම්භසද්දානං සවිහත්තීනං වො නො භොන්ති වා යථාක්කමං; තිට්ඨථ වො, තිට්ඨථ තුම්භෙ; තිට්ඨාම නො, තිට්ඨාම මයං; පස්සති වො, පස්සති තුම්භෙ; පස්සති නො, පස්සතිඅම්භෙ; දීයතෙ වො, දීයතෙ තුම්භං; දීයතෙ නො,

දීයතෙ අම්භං; ධනං වො, ධනං තුම්භං; ධනං නො, ධනං අම්භං; කතං වො, කතං තුම්භෙහි; කතං නො, කතං අම්භෙහි--අපඤ්චමායාති-කිං? නිස්සං තුම්භෙහි, නිස්සං අම්භෙහි; අපාදාදොත්ථෙව

“ඛලඤ්ච භික්ඛුනමනුප්පදිත්තං,
තුම්භෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකං”;

පදතොත්ථෙව- තුම්භෙ තිට්ඨං; එකවාකොත්ථෙව- දෙවදත්තො තිට්ඨති ගාමෙ, තුම්භෙ තිට්ඨංනගරෙ; සවිහත්තීනංත්ථෙව- අරහති ධම්මො තුම්භාදිනං; අරහති ධම්මො අම්භාදිසානං.

තෙමෙ නාසෙ-

නාමිහි සෙ ව අපාදාදො වත්තමානානං පදස්මා පරෙසං එක වාකොස්ස ධීතානං තුම්භඅම්භසද්දානං සවිහත්තීනං තෙමෙ වා භොන්ති යථාක්කමං; කතං තෙ, කතං තයා; කතංමෙ, කතං මයා; දීයතෙ තෙ, දීයතෙ තව; දීයතෙ මෙ, දීයයතෙ මම; ධනං තෙ, ධනංමෙ, ධනං මම.

අන්වාදෙසෙ-

කට්ඨිකානුකථනවිසයෙ තුම්භඅම්භසද්දානමාදෙසා නිව්චං භවන්ති පුනඛ්ඛිධානා; ගාමො තුම්භං පරිග්ගහො, අපො ජනපදො වො පරිග්ගහො.

සපුබ්බා පය්මන්තා වා-

විජ්ජමානපුබ්බස්මා පය්මන්තා පරෙසං තුම්භඅම්භසද්දානමා දෙසා වා භොන්ති අන්වාදෙසෙ’පි; ගාමෙ පටො තුම්භාකං, අපො නගරෙ කම්බලො වො; අපො නගරෙ කම්බලො තුම්භාකං; සපුබ්බාති-කිං? පටො තුම්භාකං, අපො කම්බලො වො; පය් මන්තාති-කිං-පටො නගරෙ තුම්භාකං, අපො කම්බලො ගාමෙ වො.

න වවාහාහෙවයොගෙ-

වාදීහි යොගෙ තුම්භඅම්භසද්දානමාදෙසා න භොන්ති; ගාමො තව ව පරිග්ගහො, මම ව පරිග්ගහො; ගාමො තව වා පරිග්ගහො, මම වා පරිග්ගහො; ගාමො තවහ පරිග්ගහො, මමහ පරිග්ගහො; ගාමො තවාහ පරිග්ගහො, මමාහ පරිග්ගහො; ගාමා තවෙව පරිග්ගහො, මමෙව පරිග්ගහො; එවං සබ්බත්ථ උදාහරරිතබ්බං--යොගෙති කිං? ගාමොව තෙ පරිග්ගහො, නගරඤ්ච මෙ පරිග්ගහො.

දස්සනත්ථෙතාලොචනෙ-

දස්සනත්ථෙසු ආලොචනවජ්ජිතෙසු පසුජ්ජමානෙසු තුම්භ අම්භසද්දානමාදෙසා න භොන්ති; ගාමො තුම්භෙ උද්දිස්සාගතො, ගාමො අම්භෙ උද්දිස්සාගතො--අනාලොචනෙති-කිං? ගාමො වො ආලොචෙති, ගාමො නො ආලොචෙති.

ආමන්තණං පුබ්බමසන්තංව-

ආමන්තණං පුබ්බමවිජ්ජමානං විය භොති තුම්භඅම්භසද්දාන මාදෙසවිසයෙ; දෙවදත්ත තව පරිග්ගහො--ආමන්තණන්තිකිං? කම්බලො තෙ පරිග්ගහො; පුබ්බන්ති-කිං?'මයෙතං සබ්බ මක්ඛාතං තුම්භාකං ද්විජපුඤ්චගවා' පරස්ස හි [] අවිජ්ජමානන්තා අපාදාදොති-පටිසෙධොන සියා? ඉවාති-කිං? සවනං[] යථා සියා.

න සාමඤ්ඤවචනමෙකත්ථෙ-

සමානාධිකරණෙ පරතො සාමඤ්ඤවචනමාමන්තණමසන්තං විය න භොති; මාණවක ජට්ඨක තෙපරිග්ගහො--පරස්සා විජ්ජමානත්තෙ'පි පුබ්බරූපමුපාදායාදෙසො භොති; සාමඤ්ඤ වචනන්ති-කිං? දෙවදත්ත මාණවක තව පරිග්ගහො; එකත්ථෙතිකිං? දෙවදත්ත යඤ්ඤදත්ත තුම්භං පරිග්ගහො.

බහුසු වා-

බහුසු චත්තමානමාමන්තණං සාමඤ්ඤවචනමෙකත්ථෙ අවිජ්ජමානං විය වා න භොති; බ්‍රාහ්මණා ගුණවත්තො තුම්භාකං පරිග්ගහො; බ්‍රාහ්මණා ගුණවත්තො වො පරිග්ගහො.

ඉති මොග්ගල්ලානෙ ව්‍යාකරණෙ චූත්තියං ස්‍යාදිකණ්ඩො දුතියො.

ස්‍යාදි ස්‍යාදිනෙකත්ථං-

ස්‍යාද්‍යන්තං ස්‍යාද්‍යාන්තෙන සහෙකත්ථං භොතීති-ඉදමධිකතං වෙදිතබ්බං; සො ච භින්නත්ථානමෙකත්ථිභාවො සමාසොති චූචිවතෙ.

*අසංඛ්‍යං විහත්තිසම්පත්තිසම්පසාකලාභාවයථා
පච්ඡායුගපදත්ථෙ-*

අසංඛ්‍යං ස්‍යාද්‍යාන්තං විහත්‍යාදීනමත්ථෙ චත්තමානං ස්‍යාද්‍යාන්තෙන සහෙකත්ථං භවති; තත්ථ විහත්‍යත්ථෙ තාව-ඉත්ථිසු කථා පවත්තා අධිත්ථි--

සම්පත්ති ද්විධා අත්තසම්පත්ති සමිද්ධි වසම්පන්නං බ්‍රහ්මං සබ්බමං, ලිච්ඡවීනං; සමිද්ධි භික්ඛානං සුභික්ඛං. සමීපෙ-කුම්භස්ස සමීපමුපකුම්භං--සාකලො-සතිණමජ්ඣේකා හරති; සාග්ග්‍යධීතෙ--අභාවො සම්බන්ධිහෙදා බහුවිධො; තත්‍ර ඉද්ධාභාවෙ-විගතා ඉද්ධි සද්දිකානං දුස්සද්දිකං; අත්ථාභාවෙ-අභාවො මක්ඛිකානං නිම්මක්ඛිකං; අතික්කමාභාවෙ-අතිගතානි තිණානි නිත්තිණං; සම්පතාභාවෙ-අතිගතං ලහුපාපුරණං අති ලහුපාපුරණං; ලහුපාපුරණස්ස නායමුපහොගකාලොති අත්ථො. යයථාත්ථො'නෙකවිධො; තත්‍ර යොග්ගතායං-අනුරූපං සුරූපො වහති; විච්ඡායං -අත්ථද්ධමාසං; අත්ථානතිවත්තියං-යථාසත්ති; සදිසත්තෙ- සදිසො කිබ්බියා[] සකිබ්බි; ආනුපුබ්බියං- අනුපෙට්ඨං; පච්ඡාත්ථෙ [-]අනුරථං; යුගපදත්ථෙ-සවක්කං නිධි.

යථා න තුලො-

යථාසද්දොතුලාත්ථෙ වත්තමානො ස්‍යාද්‍යන්තෙන සහෙකත්ථො න භවති; යථා දෙවදත්තො තථා යඤ්ඤදත්තො.

යාවාවධාරණෙ-

යාවසද්දො'වධාරණෙ වත්තමානො ස්‍යාද්‍යන්තෙන සහෙකත්ථො භවති; අවධාරණමත්තකතා පරිච්ඡෙදො; යාවාමත්තං බ්‍රාහ්මණෙ ආමන්තය; යාවජීවං--අවධාරණෙති-කිං, යාව දින්නංතාව භුත්තං නාවධාරයාමි කිත්තකං මයා භුත්තන්ති.

පය්‍යපාබ්‍හිනිරොපුරෙපච්ඡාවා පඤ්චම්‍යා-

පරිආදයො වඤ්චම්‍යන්තෙන සහෙකත්ථා භොන්ති වා; පරි පබ්බතං වස්සි දෙවො, පරිපබ්බතා; අපපබ්බතං වස්සි දෙවො, අප පබ්බතා; ආපාටලිපුත්තං වස්සිදෙවො, ආපාටලිපුත්තා; බ්‍හිගාමං, බ්‍හිගාමා; තිරොපබ්බතං, තිරොපබ්බතා; පුරෙහත්තං, පුරෙහත්තා; පච්ඡාහත්තං, පච්ඡාහත්තා--වෙනාධිකාරො

සමීපායාමෙස්වනු-

අනුසද්දො සාමීපො ආයාමෙ ව වත්තමානො ස්‍යාද්‍යන්තෙන සහෙකත්ථො භොති වා; අනුවනමසනි ගතා; අනුගඬ්ගං බාරාණසි--සමීපායාමෙස්විති-කිං, රුක්ඛමනුවිජ්ජොතතෙ විජ්ජු.

තිට්ඨග්වාදිනි-

තිට්ඨගුප්පභුතීනි, එකත්ථිභාවවිසයෙ නිපාතීයන්තෙ; 'තිට්ඨන්තී ගාවො යස්මිං කාලෙ' තිට්ඨගු, කාලො; වහග්ගු, කාලො; ආයතිගවං, බලෙයවං, ලුනායවං, ලුයමානායවමිච්චාදි--වාන්තො'පෙත්ථ; කෙසාකෙසි; දණ්ඩාදණ්ඩි-- තථා වෙලාප්පභාවනත්ථො'පි; පාතො නහානං පාතනහානං; සායං නහානං සායනහානං; පාතකාලං, සායකාලං; පාතමෙසං, සායමෙසං; පාතමග්ගං, සායමග්ගං.

ඔරෙපරිපට්ඨාපරෙමජ්ඣෙකෙඤ්ඤාද්ධාධොන්තො වා ඡට්ඨියා-

ඔරාදයො සද්දො ඡට්ඨියන්තෙන සහෙකත්ථා වා හොන්ති; එකාරන්තත්තං නිපාතනතො--ඔරෙගඬිගං; උපරිසිබරං; පටි සොතං; පාරෙයමුතං; මජ්ඣෙගඬිගං; හෙට්ඨාපාසාදං; උද්ධගඬිගං; අධොගඬිගං; අන්තොපාසාදං-- සුත වාචිධානා ගඬිගාඔරමිච්චා දිපි හොති.

තං නපුංසකං-

යදෙනමතක්කන්තමෙකත්ථං තං නපුංසකලිඬිගං වෙදිතබ්බං; තථා වෙවොදාහටං; වා ක්වචි බහුලාධිකාරා--යථාපරිසං, යථා පරිසාය; සකාය සකාය පරිසායාති අත්ථො.

අමාදි-

අමාදිසාදායන්තං සාදායන්තෙන සහ බහුලමෙකත්ථං හොති; 'ගාමං ගතො' ගාමගතො; 'මුහුත්තං සුඛං' මුහුත්තසුඛං. වුත්තියෙ වොපපදසමාසෙ- කුම්භකාරො; සපාකො; තන්තවායො; වරා හරො--න්තමානක්කවන්තුහි වාක්‍යමෙව; ධම්මං සුඤ්ඤාන්තො; ධම්මං සුඤ්ඤාමානො; ඔදනං භුත්තවා.'

රඤ්ඤා හතො' රාජහතො; අසිනා ඡින්නො' අසිච්ඡින්නො; පිතුසදිසො; පිතුසමො; සුඛසහගතං; දධිනා උපසිත්තං හොජනං' දධිහොජනං; 'ගුලෙන මිස්සො ඔදනො' ගුලොදනො. වුත්ති පදෙනෙවොපසිත්තාදික්‍රියායාඛ්‍යාපනතො නත්ථායුත්තත්ථතා.

ක්වචි වුත්තියෙව; උරගො පාදපො--ක්වචි වාක්‍යමෙව; එරසුනා ඡින්නවා; දස්සනෙන පහාතබ්බා.'

බුද්ධස්සදෙයාං' බුද්ධදෙයාං; 'යුපාය දාරු' යුපදාරු; 'රජනාය දොණි' රජනදොණි; ඉධ න හොති-සඬ්ඨස්ස දාතබ්බං--කථං, එතදත්ථො එතදත්ථන්ති- අඤ්ඤපදත්ථෙ භවිස්සති.'

සවරෙහි භයං' සවරභයං; ගාමනිග්ගතො, මෙටුනාපෙනො. ක්වචි වුත්තියෙව; කම්මජං, චිත්තජං--ඉධ න භොති-රුක්ඛා පතිතො.'

රඤ්ඤො පුරිසො' රාජපුරිසො--බහුලාධිකාරා න්තමාන නිද්ධාරියපුරණභාවතිත්තත්ථෙහි න භොති; මමානුකුබ්බං; මමානු කුරුමානො; ගුත්තං කණ්භා සම්පන්නබීරතමා; සිස්සානං පඤ්චමො; පටස්ස සුක්කතා-- ක්වචි භොතෙව; චත්තමානසාමීප්‍යං--කථං බ්‍රාහ්මණස්ස සුක්කා දන්තාති-සාපෙක්ඛතාය න භොති--ඉධ පනභොතෙව චන්දනගන්ධො; නදීසොසො; කඤ්ඤාරූපං; කායසම්ඵස්සො? එලරසොති [--] එලානංතිත්තො; එලානමාසිතො[] එලානං සුභිතො; බ්‍රාහ්මණස්ස ඵ්චිවං ගෙහන්ති; සාපෙක්ඛ තාය න භොති--රඤ්ඤොපාටලිපුත්තකස්සධනන්ති--ධන සම්බන්ධෙ ඡට්ඨිති පාටලිපුත්තකස්සධනසම්බන්ධාභාවා නහෙස්සති; රඤ්ඤො'ගොව අස්සො ච පුරිසො වා'ති භින්නත්ථතායං [] වාක්‍ය මෙව--'රඤ්ඤො ගවාස්සපුරිසා රාජගවාස්සපුරිසාති වුත්ති භොතෙවෙකත්ථිභාවෙ.'දානෙසොණ්ඩො' දානෙසොණ්ඩො; ධම්මරතො; දානභිරතො--ක්වචිවුත්තියෙව; කුච්ඡිසයො; ථලට්ඨො; පඬිකජං; සරොරුහං ඉධ න භොති භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතා; ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා; ආසනෙ නිසින්නො ආසනෙ නිසිදිතබ්බං.

විසෙසනමෙකත්ථෙන-

විසෙසනං සායාද්‍යන්තං විසෙස්සෙන සායාද්‍යාන්තෙන සමානාධිකරණෙනසහෙකත්ථං භොති;'නිලඤ්ච තං උප්පලඤ්චෙ'ති නිලුප්පලං,'ඡින්නඤ්ච තං පරුල්භඤ්චෙ'ති ඡින්නපරුල්භං; සත්ථිව සත්ථි,'සත්ථි ව සාසාමා වෙ'ති සත්ථිසාමා; සිභොව සිභො,'මුනි ව සොසිභො වා'තිමුනිසිභො;'සිලමෙව ධනං' සිලධනං--ක්වි වාක්‍යමෙව, පුණ්ණො මන්තාණිපුත්තො; චිත්තො ගහපති.--ක්වචි වුත්තියෙව; කණ්භසප්පො; ලොහිතසාලි. විසෙසනන්ති-කිං? තච්ඡකො සප්පො. එකත්ථෙනෙති-කිං? කාලම්භා අඤ්ඤො--කථං, පත්ත ජීවිකො ආපන්නජීවිකො[] මාසජාතොති-අඤ්ඤපදත්ථෙ හවිස්සති.

නඤ්ඤ-

නඤ්ඤිවචෙනං සායාද්‍යන්තං සායාද්‍යාන්තෙන සහෙකත්ථං භොති; න බ්‍රාහ්මණො අබ්‍රාහ්මණො--බහුලාධිකාරතො අසමත්ථෙහිපි කෙහිවි භොති; අපුනගෙය්‍යා, ගාථා--අනොකාසං කාරෙත්වා අමුලාමුලං ගන්ත්වා--ඊසකළාරො ඊසපිඬගලොති-සායදි සායදිනෙකත්ථන්ති සමාසො; වාක්‍යමෙව වානිජ්ජසඬිගාභාවා.

කුපාදයො නිච්චමසාදිවිධිමිති-

කුසද්දො පාදයො ච සාදාදාන්තෙන සහෙකත්ථා භොන්ති නිච්චං සාදිවිධිවිසයතො'ඤ්ඤත්ථ; 'කුච්ඡිතො බ්‍රාහ්මණො' කුබ්‍රාහ්මණො, 'රීසකං උණ්හං' කදුණ්හං; පනායකො, අභිසෙකො, පකරිත්ත්වා, පකතං, දුප්පුරිසො, දුක්කතං, සුපුරිසො, සුකතං, අභිත්ථුතං, අතිත්ථුතං, ආකළාරො, ආබද්ධො. පාදයො ගතාදාන්තො පටිමාස()' පගතො ආචරියො' පාචරියො; පන්තෙවාසී-- අච්චාදයො කන්තාදාන්තො දුතියාය; () 'අතික්කන්තො මච'මතිමඤ්චො; අතිමාලො. අචාදයො කුට්ඨාදාන්තො තතියාය; () 'අචකුට්ඨං කොකිලාය චන්'මචකොකිලං; අචමයයුරං. පරියාදයො ගිලානාදාන්තො චතුත්ථියා; () 'පරිගිල නො'ජ්ඣෙකාය' පරියජ්ඣෙකො--නාදයො කන්තාදාන්තො පඤ්චමියා() 'නික්ඛන්තොකොසම්බියා' නික්කොසම්බි--අසාදිවිධිමිති කිංරුක්ඛමිපති විජ්ජොතතෙ.

වී ක්‍රියත්ථෙහි-

වීජපච්චයන්තො ක්‍රියත්ථෙහි සාදාදාන්තෙහි සහෙකත්ථා භොති; මලිතී කරිය.

භුසනාදරානාදරෙස්වලංසාසා-

භුසනාදිස්වත්ථෙස්වලමාදයො සද්දා ක්‍රියත්ථෙහි සාදාදාන්තෙහි සහෙකත්ථා භොන්ති; අලංකරිය; සක්කච්ච; අසක්කච්ච--භුසනාදීසුති-කිං? අලං භුත්වා ගතො; සක්කත්වා ගතො; අසක්කත්වා ගතො; පරියත්තං සොහනමසොහනන්ති අත්ථො.

අඤ්ඤෙ ච-

අඤ්ඤෙ ච සද්දා ක්‍රියත්ථෙහි සාදාදාන්තෙහි සහ බහුලමෙකත්ථා භවන්ති; පුරොභුය; තිරොභුය; තිරොකරිය; උරසිකරිය; මනසිකරිය; මජ්ඣෙකරිය; තුණ්හිභුය.

වානෙකඤ්ඤත්ථෙ-

අනෙකං සාදාදාන්තමඤ්ඤස්ස පදස්සත්ථෙ එකත්ථං වා භොති; බහුති ධනාති යස්සසො'බහුධනො; 'ලම්බා කණ්ණා යස්ස සො' ලම්බකණ්ණො; 'වජිරං පාණිමිති යස්සසො'යං' වජිරපාණි; 'මත්තාබහවො මාතඨගා එත්ථ' මත්තබහුමාතඨගං, වනං; 'ආරුල්ලො වානරොයං රුක්ඛං සො' ආරුල්ලවානරො; 'ජිතාති ඉන්ද්‍රියාති යෙනසො' ජිතින්ද්‍රියො; 'දින්නං භොජනං

යස්සසො' දින්නහොජනො; අපගතං කාලකං යස්මා පටා සො'ය' මපගතකාලකො; උපගතාදස යෙසං තෙ' උපදසා; ආසන්නදසා; අදුරදසා? අධික දසා; තයො දස පරිමාණමෙසං) තිදසා--කථං, දසසද්දොසං ඛ්‍යාතො චත්තතෙ පරිමාණසද්දසන්නිධානා, යථා-පඤ්චපරිමාණ මෙසං' පඤ්චකා සකුණාති; ද්වෙ වා තයො වාපරිමාණමෙස' ද්වත්තයො; වාසද්දත්ථෙ වා-'වෙ වා තයො වා' ද්වත්තයො--'දක්ඛිණස්සා ච පුඛ්ඛස්සා ච දිසාය යදන්තරාළං' දක්ඛිණපුඛ්ඛා, දිනා; 'දක්ඛිණා වසා පුඛ්ඛා වා'ති වා; 'සහ පුත්තෙනාගතො' සපුත්තො සලොමකො, විජ්ජමානලොමකොති අත්ථො එවං සපක්ඛකො; අත්ථිඛිරා, බ්‍රාහ්මණිති-අත්ථිසද්දො විජ්ජමානත්ථෙ නිපාතො--ක්ථවි ගතත්ථතාය පදන්තරානමජ්ජයොගො, කණ්ඨට්ඨා කාලා අස්ස කණ්ඨෙකාලො; [] ඔට්ඨමුඛමිව මුඛමස්සඔට්ඨමුඛො; කෙසසඬ්ඝාතො චූළා අස්ස කෙසචූළො; සුවණ්ණවිකාරො අලඬ්ඝකාරො අස්සසුවණ්ණාලඬ්ඝකාරො; 'පපතිතං පණ්ණමස්ස' පපතිතපණ්ණො, පපණ්ණො; අවිජ්ජමානා පුත්තා අස්ස' අවිජ්ජමානපුත්තො; 'න සන්නි පුත්තා අස්ස' අපුත්තො--ක්ථවි න හොතිපඤ්චභුත්තවත්තො අස්ස, භාතුතො පුත්තො අස්ස අත්ථිති ඛ්‍යුලාධිකාරතො.

තත්ථ ගහෙත්වා තෙන පහරිත්වා යුද්ධෙ සරූපං-

සත්තම්‍යන්තං තතියන්තඤ්ච සරූපමනෙකං තත්ථ ගහෙත්වා තෙන පහරිත්වා යුද්ධෙ'ඤ්ඤපදත්ථෙ එකත්ථං වා හොති; 'කෙසෙසු ච කෙසෙසු ච ගහෙත්වා යුද්ධමිපවත්තං' කෙසාකෙසි; 'දණ්ඨෙහි ච දණ්ඨෙහි ච පහරිත්වා යුද්ධමිපවත්තං' දණ්ඨාදණ්ඨි; මුට්ඨාමුට්ඨි "වි විති හාරෙ'ති. වි සමාසන්තො [']විස්මි. න්ත්‍යාකාරො--තත්ථ තෙනෙති-කිං? කායද්ව කායද්ව [] ගහෙත්වා යුද්ධං පවත්තං; ගහෙත්වා පහරිත්වාති- කිං? රථෙ ච රථෙ ච යත්වා යුද්ධංපවත්තං; යුද්ධෙතිකිං? හත්ථෙ ච හත්ථෙ ච ගහෙත්වා සඛ්‍යං පවත්තං; සරූපන්තිකිං? දණ්ඨෙහි ච මුසලෙහිව පහරිත්වා යුද්ධං පවත්තං.

චත්ථෙ-

අනෙකං ස්‍යාද්‍යන්තං චත්ථෙ එකත්ථං වා භවති--සමුච්චයො'ණ්වාචයො ඉතරීතරයොගො සමාහාරො ච වසද්දත්ථා, තත්ථ සමුච්චයාණ්වාචයෙසු නෙකත්ථිභාවො සම්භවති- තෙසු හි සමුච්චයො අඤ්ඤමඤ්ඤනිරපෙක්ඛානමත්තජ්ජධානානං කත්ථවි ක්‍රියාවිසෙසෙ වීයමානතා-යථා-ධවෙ ච ඛදිරෙ ච පලාසෙ ච ඡිත්ථාති; අන්වාචයොච යත්ථෙකො පධානභාවෙන විධියතෙ අපරො චගුණභාවෙන-යථා-හික්ඛං වර ගාවො වානායෙති--ඉතරඤ්චයය තු සම්භවති, තෙසු හි අඤ්ඤමඤ්ඤසාපෙක්ඛානමච යවහෙදානුගතො ඉතරීතරයොගො- යථා-

සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාතිඅස්සාවයවජ්ජමානත්තා බහුවචනමෙව;
අඤ්ඤමඤ්ඤ සාපෙක්ඛානමෙව තිරොහිතාවයවහෙදො සමුදායජ්ජමානො
සමාහාරො-යථා-ජත්තුපාහනන්ති-අස්ස පන සමුදායජ්ජමානත්තා
එකචචනමෙව; තෙ ව සමාහාරිතරිතරයොගා බහුලං විධානා නියතවිසයායෙව
හොන්ති, තත්තායං විසයවිභාගො නිරුත්ති පිටකාගතො.

පාණිතුරියයොග්ගසෙනඪගානං; නිව්චචෙරීනං; සංඛ්‍යාපරි මාණසඤ්ඤානං;
බුද්දජන්තුකානං; පචනවද්ධාලානං; වරණසාධාරණානං;
එක්ඝායනපාවචනානං; ලිඪගවිසෙසානං; විවිධවිරුද්ධානං; දිසානං;
නදීනඤ්ච; නිව්චං සමාහාරෙකත්ථං භවති.

තිණරුක්ඛපසුසකුණධනධඤ්ඤවාසඤ්ජනජනපදානංවා අඤ්ඤෙ
සමිතරිතරයොගොව.

පාණාසඪගානං--එක්ඛුසොනං; මුඛනාසික; හනුගීවං; ඡවි මංසලොහිතං;
නාමරූපං; ජරාමරණං;--තුරියඪගානං--අලසතාළම්බරං; මුරජගොමුඛං;
සංඛදෙද්ධිමං; [] මද්දවිකපාණවිකං; ගීතවාදනං? සම්මතාලං--
යොග්ගඪගානං--ථාලපාවනං; යුගනඪගලං--සෙනඪගානං--
අසිසත්තිතොමරපිණ්ඩං; [] අසිවම්මං; බිළාරමුසිකං; කාකොලුකං;
නාගසුපණ්ණං--සංඛ්‍යාපරිමාණ සඤ්ඤානං--එකකදුකං, දුකතිකං;
තිකචතුක්කං, චතුක්කපඤ්චකං; දසෙකාදසකං -- බුද්දජන්තුකානං--
කීටපටඪගං; කුත්ථකිපිල්ලිකං; ඩංසමකසං; මක්ඛිකකිපිල්ලිකං--
පචනවද්ධාලානං--ඔරරබ්ගිකසුකරිකං;
සාකුන්තිකමාගවිකං; සපාකවද්ධාලං; වෙන

රථකාරං; පුක්කුසජ්ජවඩාහකං--වරණසාධාරණානං--අතිසභාරද්වාජං;
කඨකාලාපං; සීලපඤ්ඤාණං; සමථවිපස්සනං; විජ්ජාවරණං--
එකජ්ඣායනපාවචනානං--දීසමජ්ඣිමං; එකුත්තරසංයුත්තකං;
බන්ධකවිභඪගං--ලිඪගවිසෙසානං--ඉත්ථිපුමං; දාසිදාසං;
විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරං;
තිණකට්ඨසාඛාපලාසං; ‘ලාභී හොති
විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’ ‘න්තිපි දිස්සති--
විවිධවිරුද්ධානං--කුසලාකුසලං; සාවජ්ජානවජ්ජං; හීනජ්ජණිකං;
කණ්හසුක්කං; ඡෙකපාපකං; අධරුත්තරං--දිසානං--පුබ්බාපරං;
දක්ඛිණුත්තරං; පුබ්බදක්ඛිණං; පුබ්බබුත්තරං; අපර දක්ඛිණං; අපරුත්තරං--
නදීනං--ගඪගායමුනං, මහීසරහු.

තිණවිසෙසානං--කාසකුසං, කාසකුසා; උසිරබිරණං, උසි රබිරණා;
මුජ්ඣබ්බජං, මුඤ්ජබ්බජා--රුක්ඛවසෙසානං--බදිරපලාසං, බදිරපලාසා;
ධවාස්සකණ්ණං, ධවාස්සකණ්ණා; පිලක්ඛනිග්‍රොධං, පිලක්ඛනග්‍රොධා;
අස්සත්ථකපිත්ථනං, අස්සත්ථ කපිත්ථනා; සාකසාලං, සාකසාලා--
පසුච්චෙසානං--ගජ ගවජං, ගජගවජා; ගොවහිසං,
ගොමහිසා; එණෙය්‍යගොමහිසං, එණෙය්‍යගොමහිසා; එණෙය්‍යවරාහං,
එණෙය්‍යවරාහා; අජ

ළකං, අජළකා; කුක්කුරසුකරං, කුක්කුරසුකරා; හත්ථිගවාස්ස වළවං,
හත්ථිගවාස්සවළවා--සකුණ්ඩවසෙසානං--හංසබලාවං, හංසබලාවා;
කාරණ්ඩවචක්කවාකං, කාරණ්ඩවචක්කවාකා; බකබලාකං, බකබලාකා--
ධනානං--හිරඤ්ඤසුවණ්ණං, හිරඤ්ඤ සුවණ්ණා; මණ්ඩපංචමුත්තාවෙච්චරියං,
මණ්ඩපංචමුත්තාවෙච්චරියා; ජාතරූපරජනං, ජාතරූපරජනා--ධඤ්ඤානං--
සාලියවකං, සාලියවකා; තිලමුග්ගමාසං, තිලමග්ගමාසා; නිජ්ඣාවකුලත්ථං,
නිජ්ඣාවකුලත්ථා--ඛාඤ්ජනානං--සාකසුචං, සාකසුචා; ගඛ්‍යමාහිසං,
ගඛ්‍යමාහිසා; එණෙය්‍යවරාහං, එණෙය්‍යවරාහා; මීගමායුරං, මීගමායුරා--
ජනපදානං--කාසිකොසලං, කාසිකොසලා; වජ්ජිමල්ලං, වජ්ජිමල්ලා; චෙතිවිසං,
චෙතිවිසා; මච්ඡසුරසෙනං, මච්ඡසුරසෙනා; කුරුපඤ්චාලං, කුරුපඤ්චාලා.

ඉතරීතරයොගො-යථා-චන්දිමසුරියා, සමණබ්‍රාහ්මණා, මාතෘපිතරො,
ඉච්චාදි, එතස්මිං එකත්ථිභාවකණ්ඩෙ යං චූත්තං පුබ්බං තදෙව පුබ්බං නිපතති
කමාතික්කමෙ පයොජනාභාවා ක්වචි විපල්ලාසො'පි හොති බහුලාධිකාරතො.'
දන්තානං රාජා' රාජදන්තො. කත්ථචි කමම්පච්චනාදරා පුබ්බකාලස්සාපි
පරනිපාතො. ලිත්තවාසිතො, නග්ගමුසිතො, සිත්තසම්මට්ඨො,
හට්ඨලුඤ්චිතො--චත්ථෙ යදෙකත්ථං තත්ථ කෙචි පුබ්බපදං බහුධා නියමෙන්ති
තදිහ ව්‍යභිචාරදස්සනා න චූත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

සමාහාරෙ සපුංසකං-.

චත්ථෙ සමාහාරෙ යදෙකත්ථං තන්තපුංසකලිඬගම්භවති; තථා
වෙවොදාහටං--කත්ථචි න හොති සභාපරිසායාති ඤාපකා; ආධි පච්චපරිවාරො;
ජන්දපාරිසුද්ධි; පටිසන්ධිජ්ජවත්තියං.

සංඛ්‍යාදි-.

එකත්ථෙ සමාහාරෙ සංඛ්‍යාදි නපුංසකලිඬගම්භවති; පඤ්චගවං; චතුස්පථං--
-සමාහාරස්සෙකත්තා එකච්චනමෙව හොති; සමාහාරත්ථෙව-පඤ්චකපාලො,
සුචො; තිපුත්තො.

ක්වචෙකත්තඤ්ච ඡට්ඨියා-

ඡට්ඨියෙකත්තං ක්වචි නපුංසකත්තං භොතෙකත්තඤ්ච; 'සලභානං ඡායා' සලභච්ඡායං; එවං 'සකුන්තානං ඡායා' සකුන්තච්ඡායං;

පාසාදච්ඡායයං, පාසාදච්ඡායයා; සරච්ඡායයං, සරච්ඡායා. අමනුස්සා සභාය නපුංසකෙකත්තම්භවති; බ්‍රහ්මසහං; දෙවසහං; ඉන්ද්‍රසහං; යක්ඛසහං; සරහසහං--මනුස්සසභායං--බත්තියසහා, රාජසහා ඉච්චෙවමාදි--ක්වචීති කිං? රාජපුරිසො.

සයාදිසු රස්සො-

නපුංසකෙ වත්තමානස්ස රස්සො භොති සයාදිසු; සලභච්ඡායං--සයාදිසුති-කිං? සලභච්ඡායෙ.

සපස්සාන්තස්සාප්පධානස්ස-

අන්තභූතස්සාප්පධානස්ස සපස්ස සයාදිසු රස්සො භොති; බහුමාලො, පොසො; නික්කොසම්බි; අතිවාමොරු--අන්තස්සාති-කිං? කඤ්ඤාපියො; අප්පධානස්සාති-කිං? රාජකුමාරී; බ්‍රහ්මබන්ධු.

ගොස්සු-

අන්තභූතස්සාප්පධානස්ස ගොස්ස සයාදිසු උ භොති; චිත්තගු--අප්පධානස්සාත්ථෙව - සුගො; අන්තස්සාත්ථෙව ගොකුලං.

ඉත්ථියමත්වා-

ඉත්ථියං වත්තමානතො අකාරන්තතො නාමස්මා ආප්පච්චයො භොති, ධම්මදින්නා.

නදාදිතො ඤ්ඨි-

නදාදිහි ඉත්ථියං ඤ්ඨිප්පච්චයො භොති; නදී, මහී, කුමාරී, තරුණී, වාරුණී, ගොතථී.

ගොතො වා()

ගාවී, ගො; ආකතිගණො'යං--ඛකාරො 'න'තන්තුනං ඩිම්භි තො වා'ති. විසෙසනත්ථො.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

යක්ඛාදිත්තවිනී ව-.

යක්ඛාදිතො ඉත්ථියමිනී හොති ඩී ව; යක්ඛිනී, යක්ඛි; නාගිනී, නාගී; සිහිනී, සිහි.

ආරාමිකාදිහි-.

ආරාමිකාදිතො ඉති හොතිත්ථියං; ආරාමිකිනී; අනන්තරාසිකිනී; රාජිනී.

සඤ්ඤායං මානුසො().

මානුසිනී; අඤ්ඤත්‍ර මානුසි.

යුවණ්ණොහි නී-.

ඉත්ථියමිවණ්ණුවණ්ණන්තෙහි නී හොති බහුලං; සදාපයත පාණිනී; දණ්ඩිනී; බත්තබන්ධුනී; පරචිත්තවිදුනී--මාතු ආදිතො කස්මා න හොති? ඉත්ථිප්පච්චයං විනාපි ඉත්ථත්තාහි ධානතො.

ක්තිම්භාඤ්ඤත්ථෙව-.

ක්තිම්භාඤ්ඤත්ථෙවෙයෙව ඉත්ථියං නී හොති බහුලං; සාහං අහිංසාරතිනී; තස්සා මුට්ඨස්සතිනියා; සා වච්ඡගිද්ධිනී--අඤ්ඤත්ථෙති-කිං? ධම්මරති.

සරණ්‍යාදයො-.

සරණිප්පභුතයො නීප්පච්චයන්තා සාධවො භවන්ති; සරණි; පොක්ඛරණි; ඊස්සත්තං නිපාතනා.

ආචරියා වා යලොපො ව(); ආචරිනී; ආචරියා.

මාතුලාදිත්වානි හරියායං-.

මාතුලාදිතො හරියායමානී හොති; මාතුලානී; වරුණානී; ගහපතානී; ආචරියානී.

අහරියායං බත්තියා වා() බත්තියානී; බත්තියා --නදා දීපායා හරියායන්තු බත්තියි.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

උපමාසංහිතසහිතසඤ්ඤතසහසඵවාමලක්ඛණාදිතුරුතු-

උතුරුසද්දා උපමානාදිපුබ්බා ඉත්ථියමු හොති; කරහොරු; සංහිතොරු; සහිතොරු; සඤ්ඤතොරු; සහොරු; සඵොරු; වාමො රු; ලක්ඛණොරු—
'උ'ති-යොගවිභාගා උ; බ්‍රහ්මබන්ධු.

යුවාති -

යුවසද්දතොති හොතිත්ථියං; යුවති.

න්තන්තුනං ඩිම්භි තො වා-

ඩිම්භි න්තන්තුනං තො වා හොති; ගච්ඡති, ගච්ඡන්ති; සිලවති, සිලවන්ති.

භවතො හොතො-

ඩිම්භි භවතො හොතාදෙසො හොති වා; හොති; භවන්ති.

ගොස්සාවඬි-

ගොසද්දස්ස ඩිම්භාවඬි හොති; ගාවී.

පුටුස්සපථවපුථවා-

ඩිම්භි පුටුස්ස පථවපුථවා හොන්ති; පථවී; පුථවී.—යෙ පථවී.

සමාසන්ත්ව-

සමාසන්තො අ ඉති වාධිකරීයන්ති.

පාපාදීහි භුමියා-

පාපාදීහි පරා යා භුමි තස්සා සමාසන්තො අ හොති; පාප භුමිං; ජාතිභුමං.

සංඛ්‍යාහි-

සංඛ්‍යාහි පරා යා භුමි තස්සා සමාසන්තො අ හොති; ද්විභුමං; තිභුමං.

නදිගොදාවරීනං-

සංඛ්‍යාහි පරාසං නදිගොදාවරීනං සමාසන්නො අ හොති; පඤ්චනදං, සත්තගොදාවරං.

අසංඛ්‍යෙහි වාචිගුලානාඤ්ඤාසංඛ්‍යත්ථෙසු-

අසංඛ්‍යෙහි සංඛ්‍යාහි ව පරාය අචිගුලානා සමාසන්නො අහොති නො චෙ අඤ්ඤපදත්ථෙ අසංඛ්‍යත්ථෙව සමාසො චත්තිතෙ. 'නිග්ගතමචිගුලිහි' නිරචිගුලං; අචිවචිගුලං; ද්වෙ අචිගුලියො සමාහටා' ද්වචිගුලං-- අනඤ්ඤාසංඛ්‍යත්ථෙසුති-කිං? පඤ්චචිගුලිහත්ථො; උපචිගුලි--කථං, ද්වඤ්චිගුලි පමාණමස්සාති ද්වචිගුලන්ති-නාතු සමාසො' ඤ්ඤපදත්ථෙ විහිතො මත්තාදීනං ලොපෙ කතෙ තත්ථචත්තතෙ; අචිගුලසද්දොවා පමාණවාචිසද්දන්තරං--යථාසෙනාචිගුලප්පමාණෙන අචිගුලානං සතං පුණ්ණං චතුද්දස වා අචිගුලානීති.

දීසාහොවස්සෙකදෙසෙහි ව රත්තා-

දීසාදීහි අසංඛ්‍යෙහි සංඛ්‍යාහි ව පරාය රත්තියා සමාසන්නො අ හොති; දීසරත්තං; අහොරත්තං; වස්සාරත්තං; පුබ්බරත්තං; අපරරත්තං; අච්චරත්තං; 'අතික්කන්තො රත්තිං' අතිරත්තො; 'ද්වෙ රත්ති සමාහටා' ද්විරත්තං--වා ක්වචි බහුලාධිකාරාච්චකරත්තං; ඵකරත්ති-- අනඤ්ඤාසංඛ්‍යත්ථෙසුත්ථෙව-දීසරත්ති, හෙමත්තො; උපරත්ති--ක්වචි හොතෙව බහුලං විධානා; යථාරත්තං.

ගොත්ථචත්ථෙ වාලොපෙ-

ගොසද්දා අලොපවිසයා සමාසන්නො අහොති න චෙ චත්ථෙ සමාසො අඤ්ඤපදත්ථෙ අසංඛ්‍යත්ථෙ ව; රාජගවො; පරමගවොර පඤ්චගවධනො; දසගවං--අලොපෙති-කිං? පඤ්චහි ගොහි කීතො පඤ්චගු; අචත්ථෙති-කිං? අජස්සගාවො --අනඤ්ඤාසංඛ්‍යත්ථෙසුත්ථෙව-චිත්තගු; උපගු.

රත්තින්දිවදාරගවචතුරස්සා-

ඵතෙ සද්දා අ අන්තා නිපච්චන්තෙ; 'රත්තො ව දිවා ව' රත්තින්දිවං; 'රත්ති ව දිවා ව' රත්තින්දිවං; 'දාරා ව ගාවො ව' දාරගවං; 'වතස්සො අස්සියො අස්ස' චතුරස්සො.

ආයාමෙ 'නුගවං'.

අනුගවන්ති නිපච්චනෙ ආයාමෙ ගම්‍යමානෙ; අනුගවං, සකටං--ආයාමෙති-
කිං? ගුත්තං පච්ඡා අනුගු.

අක්ඛිස්මාඤ්ඤත්ථෙ'.

අක්ඛිස්මා සමාසන්තො අ හොති අඤ්ඤත්ථෙ වෙ සමාසො; විසාලක්ඛො.

දාරුමිභ්‍යච්ඡග්ගා'.

අච්ඡග්ගන්තා අඤ්ඤපදත්ථෙ දාරුමිහි සමාසන්තො අ හොති; ද්වච්ඡග්ගං,
දාරු; පඤ්චච්ඡග්ගං--අච්ඡග්ගලිසදිසාවයවං ධඤ්ඤාදීනං චික්ඛෙපකං දාරුති
වූච්චනෙ--පමාණෙ තු පුබ්බෙ විය සිද්ධං; සබ්බාපසද්දාඅකාරන්තාව, සිස්සො'පි
න දිස්සති--ගාණච්චධත්තාති පකතන්තරෙනසිද්ධං.

ද්වි විතිහාරෙ'.

ක්‍රියාව්‍යතිහාරෙ ගම්‍යමානෙ අඤ්ඤපදත්ථෙ වත්තමානතො වි හොති;
කෙසාකෙසි; දණ්ඩාදණ්ඩි--චකාරො'විස්මි'න්ති. විසෙසනත්ථො; සුගන්ධි
දුග්ගන්ධිති-පයොගො නදිස්සනෙ.

ලත්චිත්ථියුහි කො'.

ලතුප්පච්චයන්තෙහි ඉත්ථියමීකාරුකාරන්තෙහි චබ්‍රලං කප්පච්චයො
හොති අඤ්ඤපදත්ථෙ; බ්‍රහ්මකත්තකො; බ්‍රහ්මකුමාරිකො; බ්‍රහ්මභ්මබන්ධුකො,
බ්‍රහ්මංත්ථෙව-සුබ්‍රහ්ම.

වාඤ්ඤතො'.

අඤ්ඤෙහි අඤ්ඤපදත්ථෙ කො වා බ්‍රහ්මං හොති; බ්‍රහ් මාලකො; බ්‍රහ්මාලො.

උත්තරපදෙ'.

එතමධිකතං වෙදිතබ්බං.

ඉමස්සිදං'.

උත්තරපදෙ පරතො ඉමස්ස ඉදං හොති; ඉදමට්ඨිකා; ඉදප්පච්චයා;
නිග්ගහිතලොපො පස්ස ව ද්විහාවො.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

පුං පුමස්ස වා-

පුමස්ස පුංභොතුත්තරපදෙ විභාසා; පුල්ලිඬිගං; පුංලිඬිගං.

ට න්නන්තුනං-

එසං ට භොතුත්තරපදෙක්චචි වා; හවම්පතිට්ඨා මයං; භාගවමමුලකා නො ධම්මා--බහුලාධිකාරා තරාදිසු ව; පගෙව මහත්තරී; රත්තඤ්ඤමහත්තං.

අ-5

එසං අ භොතුත්තරපදෙ; ගුණවත්තපතිට්ඨො'ස්මි.

[හ්භ්ව පගෙ]

මනාද්ධාපාදීනමො මයෙ ව-

මනාදීනමාපාදීනඤ්ච ඔ භොතුත්තරපදෙ මයෙ ව; මනො සෙට්ඨා; මනොමයා; රජොජල්ලං; රජොමයං; ආපොගතං; ආපොමයං; අනුයන්ති දිසොදිසං.

පරස්සසංඛ්‍යාසු-

සංඛ්‍යාසුත්තරපදෙසු පරස්ස ඔ භොති; පරොසතං, පරොසහස්සං-- සංඛ්‍යාසුති-කිං? පරදත්තුපථිවිනො.

ජනෙ උත්තරපදෙ ඵුපස්ස උ භොති; අරියෙහි පුථගෙවායං ජනොති පුට්ඨජනො.

සො ඡස්සාභායතනෙ වා-

අගෙ ආයතනෙ වුත්තරපදෙ ඡස්ස සො වා භොති; සාහං, ඡාහං; සලායතනං, ඡලායතනං.

ලේතුපිතාදීනමාරඬරඬි-

ලතුප්පච්චයන්තානං පිතාදීනඤ්ච යථාක්කමමාරඬරඬි වා භොත්තුත්තරපදෙ; සත්ථාරදස්සනං; කත්තාරනිද්දෙසො; මාරත පිතරො-- වාත්චෙව-සත්ථුදස්සනං; මාතාපිතරො.

විජ්ජායොනිසම්බන්ධනමා නත්ත චත්ථෙ-

ලතුපිතාදීනං විජ්ජාසම්බන්ධිනං යොනිසම්බන්ධිනඤ්ච තෙස්වෙව
ලතුපිතාදිසු විජ්ජායොනිසම්බන්ධිසුත්තරපදෙසු චත්ථවිසයෙ ආ හොති;
හොතාපොතාරො; මාතාපිතරො—ලතුපිතාදීනත්ත්වෙවපුත්තභාතරො; තත්ත්ව-
කිං? පිතුපිතාමහා; චත්ථෙති-කිං; මාතු භාතා; විජ්ජායොනිසම්බන්ධානත්ති-
කිං? දාතුභාතරො.

පුත්තෙ-

පුත්තෙ උත්තරපදෙ චත්ථවිසයෙ ලතුපිතාදීනං විජ්ජායොනි සම්බන්ධානමා
හොති; පිතාපුත්තා; මාතාපුත්තා.

විස්මිං-

විජ්ජවිවයන්තෙ උත්තරපදෙ ආ හොති; කෙසාකෙසි; මුට්ඨාමුට්ඨි.

ඉත්ථියම්භාසිතපුම්මිත්ථි පුමෙවෙකත්ථෙ-

ඉත්ථියං චත්තමානෙ එකත්ථෙ සමානාධිකරණෙ උත්තරපදෙ පරෙ
භාසිතපුමා ඉත්ථි පුමෙව හොති; කුරහරියො; දීඝ

ජඬිඝො; යුවජායො—ඉත්ථියන්ති-කිං? 'කල්‍යාණි පධානමෙසං'
කල්‍යාණිජපධානා; භාසිතපුමෙති- කිං? කඤ්ඤාහරියො; ඉත්ථිති-කිං?
ගාමණිකුලං දිට්ඨි අස්ස' ගාමණිදිට්ඨි; එකත්ථෙති-කිං? 'කල්‍යාණියා මාතා'
කල්‍යාණිමාතා.

ක්ඛවිජ්ජවිවයෙ-

භාසිතපුම්මිත්ථි පව්වයෙ ක්ඛවි පුමෙව හොති; ව්‍යත්තතරා, ව්‍යාත්තතමා.

සබ්බාදයො වුත්තිමත්තෙ-

ඉත්ථිවාචකා සබ්බාදයො වුත්තිමත්තෙ පුමෙව හොත්ති; තස්සා මුඛං'
තම්මුඛං; තස්සං තත්ත්ව; තාය තතො; තස්සංවෙලායං තදා.

ජායාය ජයං පතිමිහි-

පතිමිහි පරෙ ජායාය ජයං හොති; ජයම්පතී—ජාතිපතීතිපකතන්තරෙන
සිද්ධං; තථා දම්පතී ජම්පතීති.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා
සඤ්ඤායමුදොදකස්ස-

සඤ්ඤායමුදකස්සුත්තරපදෙ උදාදෙසො හොති; උදධි; උදපානං.

කුම්භාදිසුචා-

කුම්භාදිසුත්තරපදෙසු උදකස්ස උදාදෙසො චා හොති; උදකුම්භො,
උදකකුම්භො; උදපත්තො, උදකපත්තො; උදබ්බන්දු, උකබ්බන්දු--
ආකතිගණො'යං.

සොතාදිසුලොපො-

සොතාදිසුත්තරපදෙසු උදකස්ස උස්සලොපො හොති; දකසොතං;
දකරක්ඛසො.

ට නඤ්ඤස්ස-

උත්තරපදෙනඤ්ඤස්ස ට හොති; අබ්බාහිමණො --ඤ්ඤාරො කිං,
කෙවලස්සමා හොතු; පාමනපුත්තො.

අන සර-

සරාදො උත්තරපදෙ නඤ්ඤස්ස අන හොති; අනක්ඛාතං.

2 ඤ්ඤාරොති-පබ්බත්ථ.

නබ්බදයො-

නබ්බදයො සද්දා අකතටාදෙසා නිපච්චන්තෙ; 'නාස්ස ඛමත්ථිති' නබ්බො;
අඛමඤ්ඤං--සඤ්ඤාසද්දෙසු ච නිප්ඵත්තිමත්තං යථාකථවි කත්තබ්බං.'

නාස්ස කුලමත්ථිති නකුලො; අකුලමඤ්ඤං; නබ්බ නකුල නපුංසක
නක්ඛත්ත නාක ඵවමාදි.

නගො වාජ්ජාණිති-

නග්ඤ්ඤාච්චජ්ජාණිති චා නිපච්චන්තෙ; නගා, රුක්ඛා; නගා, පබ්බතා; අගා,
රුක්ඛා; අගා පබ්බතා--අජ්ජාණිතිති -කිං? අගො වසලො සිතෙන.

සහස්ස සො'ඤ්ඤත්ථෙ-

අඤ්ඤපදත්ථවූත්තිමහි සමාසෙ උත්තරපදෙ පරෙ සහස්ස සො වා හොති; සපුත්තො, සහපුත්තො; අඤ්ඤත්ථෙති-කිං? සහකත්වා සහයුජ්ඣිත්වා.

සඤ්ඤායං-

සහස්සුත්තරපදෙ සො හෙති සඤ්ඤායං; සාස්සත්ථං; සපලාසං.

අපච්චක්ඛෙ-

අපච්චක්ඛෙ ගම්‍යමානෙ සහස්ස සො හොතුත්තරපදෙ; සාග්ගි, කපොතො; සපිසාවා, වාතමණ්ඩලිකා.

අකාලෙ සකත්ථෙ-

සකත්ථප්පධානස්ස සහසද්දස්ස අකාලෙ උත්තරපදෙ සො හොති; සම්පන්නං බ්‍රහ්මං සබ්‍රහ්මං; සචක්කං නිධෙහි, සධුරං--අකාලෙති-කිං? සහපුබ්බනහං, සභාපරන්හං.

ගන්ථාන්තාධිකො-

ගන්ථාන්තෙ ආධිකාය ව්ඤ්ඤා වත්තමානස්ස සහස්ස සො හොතුත්තරපදෙ; සකලං ජොතිමධිතෙ; සමුහුත්තං--කාලත්ථො ආරම්භො; ආධිකො-සදොණා බාරි; සමාසකො කභාපණො; නිච්චත්ථො'යමාරම්භො.

සමානස්ස පක්ඛාදිසු වා-

පක්ඛාදිසුත්තරපදෙසු සමානස්සසො හොති වා; සපක්ඛො, සමානපක්ඛො; සජොති, සමානජොති--පක්ඛාදිසුති-කිං? සමානසීලො; පක්ඛ ජොති ජනපද රත්ති පත්තිනී පත්ති නාහි ඛන්ධු බ්‍රහ්මවාරි නාම ගොත්ත රූප ධානවණ්ණ වයො වචන ධම්ම ජාතිය සච්ච.

උදරෙ ඉයෙ-

උදරෙ ඉයපරෙ පරතො සමානස්ස සො වා හොති; සොදරියො; සමානොදරියො--ඉයෙති-කිං? සමානොදරනං.

රීරික්ඛකෙසු-

එතෙසුසමානස්ස සො හොති; සරී; සරික්ඛො; සරිසො.

සබ්බාදිනමා-

රීරික්ඛකෙසුසබ්බාදිනමා හොති; යාදී, යාදික්ඛො, යාදිසො.

න්තකිමිමානං ටාකීටී-

රීරික්ඛකෙසු න්තසද්දකිංසද්දමසද්දානං ටාකීටී හොන්ති යථාක්කමං; හවාදී, හවාදික්ඛො, හවාදිසො; කීදී, කීදික්ඛො, කීදිසො; ඊදී, ඊදික්ඛො, ඊදිසො.

තුම්භාමිහානං තාමෙකස්මිං-

රීරික්ඛකෙසු තුම්භාමිහානං තාමා හොන්තෙකස්මිං යථාක්කමං; තාදී, තාදික්ඛො, තාදිසො; මාදී, මාදික්ඛො, මාදිසො; —එකස්මින්ති-කිං? තුම්භාදී, අම්භාදී, තුම්භාදික්ඛො, අම්භාදික්ඛො, තුම්භාදිසො, අම්භාදිසො.

තංමමඤ්ඤත්තං-

රීරික්ඛකන්තතො'ඤ්ඤස්මිං උත්තරපදෙ තුම්භාමිහානමෙ කස්මිං තංමං හොන්ති යථාක්කමං; තන්දීපා; මන්දීපා; තං සරණා, මංසරණා; තයොයාගො මයොයාගොති-බිත්ථුලොපො.

චෙනස්සෙට්ඨං-

රීරික්ඛකෙස්චෙනස්සෙට්ඨං වා හොති; එදී, එතාදී; එදික්ඛො, එතාදික්ඛො; එදිසො, එතාදිසො.

විධාදිසු ද්විස්ස දු-

ද්විස්ස දු හොති විධාදිසු; දුච්ඛො, දුපට්ඨං; එවමාදි.

දි ගුණාදිසු-

ගුණාදිසු ද්විස්ස දි හොති; දිගුණං, දිරත්තං, දිගු; එවමාදි

නිස්ව-

නිසු ද්විස්ස අ හොති; ද්වත්තික්ඛත්තුං, ද්වත්තිපත්තපුරා.

ආ සංඛ්‍යායාසනාදො'නඤ්ඤත්ථෙ-

සංඛ්‍යායමුත්තරපදෙ ද්විස්සආ හොතසදාදො'නඤ්ඤත්ථෙ; ද්වාදස,
ද්වාවිසති, ද්වත්තිංස; සංඛ්‍යායන්ති-කිං? දිරත්තං; අසනාදොති-කිං? ද්විසතං,
ද්විසහස්සං; අනඤ්ඤත්ථෙති-කිං? ද්විදසා.

නිස්සෙ-

සංඛ්‍යායමුත්තරපදෙ නිස්ස ඵහොතසනාදො'නඤ්ඤත්ථෙ; තෙරස, තෙවිස,
තෙත්තිංස--සංඛ්‍යායන්ත්ථෙව-තිරත්තං; අසනාදොත්ථෙව-තිසතං;
අනඤ්ඤත්ථෙත්ථෙව-තිවතුකා.

චත්තාලිසාදො වා-

නිස්සෙවා හොති චත්තාලිසාදො; තෙචත්තාලිස, තිචත්තාලිස;
තෙපඤ්ඤාස, තිපඤ්ඤාස; තෙසට්ඨි, තිසට්ඨි; තෙසත්තති, තිසත්තති; ත්ඤ්ඤිති,
තිශාසිති; තෙනවුති, තිනවුති--අසනාදොත්ථෙව-තිසතං.

ද්විස්සා ව-

අසනාදො'නඤ්ඤත්ථෙ චත්තාලිසාදො ද්විස්සෙ වා හොති ආව
ද්වෙචත්තාලිසං, ද්වාචත්තාසං, ද්විචත්තාලිසං; ද්වෙපඤ්ඤාසං,
ද්වාපඤ්ඤාසං, ද්විපඤ්ඤාසං; ඉච්චාදි.

බාවත්තාලිසාදො-

ද්විස්ස බා වා හොතචත්තාලිසාදො'නඤ්ඤත්ථෙ; බාරස, ද්වාදස; බාවිසති,
ද්වාවිසති; ඛත්තිංස, ද්වත්තිංස--ආචත්තාලිසාදොති-කිං? ද්විචත්තාලිස.

ද්විසතිදසෙසු පඤ්චස්ස පණ්ණුපන්නා -

විසතිදසෙසු පරෙසු පඤ්චස්ස පණ්ණුපන්නා හොන්ති වා යථාක්කමං;
පණ්ණුවිසති, පඤ්චවිසති;පන්නරස, පඤ්චදස.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

චතුස්ස වුතො දසෙ-

චතුස්ස වුතො හොන්ති වා දසසද්දෙ පරෙ; වුද්දස, වොද්දස, චතුද්දස.

ජස්ස සො-

ජස්ස සො ඉච්චයමාදෙසො හොති දසසද්දෙ පරෙ; සොළස.

එකථිඨානමා-

එකථිඨානං ආ හොති දසෙ පරෙ; එකාදස, අථිඨාරස.

ර සංඛ්‍යාතො වා-

සංඛ්‍යාතො පරස්ස දසස්සර හොති විභාසා; එකාරස, එකාදස; ඛාරස, ද්වාදස; පන්තරස, පඤ්චදස; සත්තරස, සත්තදස; අථිඨාරස, අථිඨාදස—පන්තබ්බාදෙසෙසු නිච්චං, ඉධ න හොති චතුද්දස.

ජතීහි ලො ව-

ජතීහි පරස්ස දසස්ස ලො හොති රො ව; සොළස, සොරස; තෙළස, තෙරස.

චතුත්ථතනියානමඤ්චිඨිඨිතියා-

අඨිඨා පරෙසං චතුත්ථතනියානං උඨිඨිතියා හොන්ති යථාක්කමං; 'අඨිඨන චතුත්ථො' අඨිඨිඨිඨො, 'අඨිඨෙන තතියො' අඨිඨිතියො—කථං? අඨිඨිතෙයොයාති-සකත්ථෙ ණො උත්තර පදවුද්ධි.

දුතියස්ස සහ දියඨිඨිදිවඨිඨා-

අඨිඨා පරස්ස දුතියස්ස සහඅඨිඨිඨිඨිද්දෙන දියඨිඨිදිවඨිඨා හොන්ති; 'අඨිඨෙන දුතියො' දියඨිඨො, දිවඨිඨො වා.

සරෙ කද කුස්සුත්තරත්ථෙ-

කුස්සුත්තරපදත්ථෙ වත්තමානස්ස සරාදො උත්තරපදෙ කදා දෙසොහොති; කදත්තං, කදසනං—සරෙති-කිං? කුපුත්තො; උත්තරත්ථෙති-කිං? කුඔථිඨො; රාජා.

කාප්පත්ථෙ-.

අප්පත්ථෙ චත්තමානස්ස කුස්සකා හොතුත්තරපදත්ථෙ; 'අප්පකං ලචණං' කාලචණං.

පුරිසෙවා-.

කුස්ස පුරිසෙකා හොති වා; කාපුරිසො, කුපුරිසො—අයමප්පත්තවිහාසා— අප්පත්ථෙ තුපුබ්බෙනනිච්චංහොති; 'රිසං පුරිසො' කාපුරිසො.

පුබ්බාදිහුත්තරපදස්සඅභස්ස අන්භාදෙසො හොති; පුබ්බත්තො; අපරත්තො; අප්පත්තො; සායත්තො; මජ්ඣත්තො.

ඉති මොග්ගල්ලානෙ ව්‍යාකරණෙ වුත්තියං සමාසකණ්ඩො තතියො.

ජට්ඨියන්තා නාමස්මා වා ණප්පච්චයො හොතපච්චෙ'නිධෙයෙ; ණකාරො වුද්ධාත්ථො; එවමඤ්ඤත්‍රාපි, 'වසිට්ඨස්සාපච්චං' වාසිට්ඨො, වාසිට්ඨී වා; ඔපගවො, ඔපගවී වා --වෙති-වාක්‍ය සමාසවිකප්පත්ථං තස්සාධිකාරො සකත්ථාවධි.

වච්ඡාදිතොණානාණායනා-.

වච්ඡාදිති අපච්චප්පච්චයන්තෙහි හොත්තාදිහිව සද්දෙහි ණානාණායනප්පච්චයා වා හොත්තපච්චෙ. වච්ඡාතො වච්ඡායතො; කච්චාතො, කච්චායතො—යාගමෙ-කාතියාතො; මොග්ගල්ලාතො, මොග්ගල්ලායතො; සාකථාතො, සාකථායතො; කණ්භාතො, කණ්භායතො; ඉච්චාදි.

කත්තිකාදිහි විධවාදිහි ච ණෙයාණෙරො වා යථාක්කමං හොත්තපච්චෙ. කත්තිකෙයො. වෙනතෙයො; භාගීනෙයො ඉච්චාදි--වෙධවෙරො; වන්ධකෙරො; නාළිකෙරො; සාමණෙරො ඉච්චාදි.

ණ්‍ය දිච්චාදිහි-.

දිතිප්පභූතීහි ණො වා හොතපච්චෙ. දෙච්චො; ආදිච්චො; කොණ්ඩඤ්ඤො; ගග්ගො; භාතබ්බො; ඉච්චාදි

ආ ණි-.

අකාරන්තතො ණි වා හොතපච්චෙ දක්ඛි; දොණි; වාසවි; වාරුණිච්චාදි.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

රාජතො ඤ්ඤො ජාතියං-

රාජසද්දතො ඤ්ඤො වා භොතපච්චෙ ජාතියං ගම්‍යමානායං. රාජඤ්ඤො-- ජාතියන්ති කිං? රාජාපච්චං.

ඛත්තා යියා-. ඛත්තසද්දා යෙයා භොත්තපච්චෙ ජාතියං ඛතොයා; ඛත්තියො ජාතියයන්ත්වෙ-ඛත්ති.

මනුතො ස්සසණි-

මනුසද්දතො ජාතියං ස්සසණ භොත්තපච්චෙ. මනුස්සො; මානුසො? ඉත්ථියං-මනුස්සා; මානුසී--ජාතියන්ත්වෙව-මාණවො.

ජනපදනාමස්මා ඛත්තියා රඤ්ඤො ච ණො-

ජනපදස්ස යං නාමං තත්තාමස්මා ඛත්තියාපච්චෙ රඤ්ඤොච ණො භොති. පඤ්චාලො; කොසලො; මාගධො; ඔක්කාකො--ජනපදනාමස්මාති-කිං? දාසරථී; ඛත්තියාති-කිං? 'පඤ්චාලස්ස බ්‍රාහ්මණස්සාපච්චං' පඤ්චාල.

ණ්‍ය කුරුසිවිහී-

කුරුසිවිහපච්චෙ රඤ්ඤො ච ණොයා භොති; කොරබොයා සෙබොයා.

ණ රාගා තෙන රත්තං-

රාගවාචිතතියන්තතො රත්තමිච්චෙතස්මිං අත්ථෙ ණො භොති'කසාවෙන රත්තං' කාසාවං;කොසුම්භං; භාලිද්දං--රාගාති කිං? දෙවදත්තෙන රත්තං වත්ථං; ඉධ කස්මා නභොති? නීලං පිතන්ති--ගුණවචනත්තා විනාපි ණෙන ණත්ථස්සාහිධානතො.

නක්ඛත්තෙනින්ද්‍රයුත්තෙන කාලෙ-

තතියන්තතො නක්ඛත්තා තෙන ලක්ඛිතෙ කාලෙ ණො භොති; තං වෙ නක්ඛත්තමින්ද්‍රයුත්තං භොති. චූස්සි, රත්ති; චූස්සො, අභො-- නක්ඛත්තෙනෙති-කිං? ගුරුනා ලක්ඛිතා රත්ති; ඉන්ද්‍ර යනුත්තෙනෙති-කිං? කත්තිකාය ලක්ඛිතො මුහුත්තො; කාලෙති-කිං? චූස්සෙනලක්ඛිතා අත්ථසිද්ධි--අප්පකත්තිකාති කත්තිකා යුත්තෙ වන්දෙ කත්තිකාසද්දො වත්තතෙ.

සාස්ස දෙවතා පුණ්ණමාසි-

සෙනි පටිමන්තා අස්සාති ඡට්ඨත්ථෙ ණො හවති යං පටිමන්තං සා වෙ දෙවතා පුණ්ණමාසි වා.'සුගතො දෙවතා අස්සා'ති සොගතො; මාහින්දො; යාමො; වාරුණො; ඵස්සි පුණ්ණමාසි අස්ස සම්බන්ධිති'ති ඵස්සො, මාසො; මාසො; එග්ගතො; චිත්තො; වෙසාබො;පෙට්ඨමුලො; ආසාල්හො; සාවණො; පොට්ඨපාදො; අස්සයුජො; කත්තිකො; මාගසිරො--පුණ්ණමාසිති-කිං, ඵස්සි පඤ්චමී අස්ස--පුණ්ණමාසිව ගතකමාසසම්බන්ධිති න හොති;'පුණ්ණො මා අස්සන්ති' නිබ්බතා--අතො එව නිපාතනා ණො, සාගමො ව, මාසසුතියාව නපපඤ්චදසරත්තාදො විධි.

තමධිතෙ තං ජානාති කණ්ණිකා ව-

දුතියන්තතො තමධිතෙ තං ජානාතිති එතෙස්ඵත්ථෙසුණො හොති කො ණිකොව.' ව්‍යාකරණමධිතෙ ජානාති වා' වෙය්‍යාකරණො; ඡාන්දසො; කමකො; පදකො; වෙනයිකො; සුත්තන්තිකො--ද්විතග්ගහණං පුට්ඨෙව විධානත්ථං ජානනස්සව අජ්ඣෙතවිසයභාවදස්සනත්ථං පසිම්බුපසංගහත්ථඤ්ච.

තස්ස විසයෙ දෙසෙ-.

ඡට්ඨියන්තා විසයෙ දෙසරූපෙ ණො හොති.'වසාතීනං විසයො දෙසො'වාසාතො--දෙසෙති කිං? චක්ඛුස්ස විසයො රූපං, දෙවදත්තස්ස විසයො'නුවාතො.

නිවාසෙ තත්තාමෙ-

ඡට්ඨියන්තා නිවාසෙ දෙසෙ තත්තාමෙ ණො හොති;'සිවීනං නිවාසො දෙසොසෙබ්බො; වාසාතො.

අදුරහවෙ-

ඡට්ඨියන්තා අදුරහවෙ දෙසෙතත්තාමෙ ණො හොති;'විදසාය අදුරහවං' වෙදිසං.

තෙනතිබ්බත්තෙ-

තතියන්තා නිබ්බත්තෙ දෙසෙතත්තාමෙ ණො හොති; කුසම්බෙන නිබ්බත්තා කොසම්බී, නගරී; කාකන්දී, මාකන්දී,'සහස්සෙන නිබ්බත්තා' සාහස්සී, පරිබා--හෙතුමිහි කත්තරිකරණෙ ව යථායොගං තතියා.

තම්බන්ථි-

තන්ති පයමන්තා ඉධාති සත්තමයන්ථෙ දෙසෙ තන්තාමෙ ණො හොති,
යන්තං පයමන්තමන්ථි වෙ; 'උදුම්බරා අස්මිං දෙසෙ සන්ති'ති ඔදුම්බරො,
බාදරො, බබ්බජො.

තත්‍ර භවෙ-

සත්තමයන්තා භවන්ථෙ ණො හොති; 'උදකෙ භවො'ඔදකො, ඔරසො,
ජානපදො, මාගධො, කාපිලවත්ථවො, කොසම්බො.

අජ්ජාදිහි තනො-

භවන්ථෙ අජ්ජාදිහි තනො හොති; 'අජ්ජ භවො' අජ්ජතනො, ස්වාතනො,
නියාන්තනො.

පුරානො ණො ව-

පුරා ඉච්චස්මා භවන්ථෙ ණො හොති තනො ව; පුරාණො, පුරාතනො.

අමාත්ථව්වො- අමාසද්දතො අච්චො හොති භවන්ථෙ; අමච්චො.

මජ්ඣාදිත්ථිමො-

මජ්ඣාදිහි සත්තමයන්තෙහි භවන්ථෙ ඉමො හොති; මජ්ඣිමො, අන්තිමො—
-මජ්ඣිමාදි අන්ත ගෙට්ඨා උපරි ඔර පාර පච්ඡා අබ්භන්තර පච්චන්ත.

කණ්ණෙය්‍යෙය්‍යකයියා-

සත්තමයන්තා එතෙ පච්චයා හොන්ති භවන්ථෙ; කණ්ණ- 'කුසිනාරායං භවො'
කොසිනාරකො, මාගධකො, ආරඤ්ඤකෙ, විහාරො—ණෙය්‍ය-ගඨිගෙය්‍යො,
පබ්බතෙය්‍යො, වානෙයෙය්‍යො—ණෙය්‍යක-කොලෙය්‍යකො,
බාරාණසෙය්‍යකො, වම්පෙය්‍යකො; මිට්ඨෙය්‍යකොති-ඵයාකො—ය-ගම්මො,
දිබ්බො; ඉයගාමියො, උදරියො, දිවියො, පඤ්චාලියො, බොධපක්ඛියො,
ලොකියො.

ණිකො-

සත්තමයන්තා භවන්ථෙ ණිකො හොති; සාරදිකො, දිවසො; සාරදිකා,
රත්ති.

තමස්ස සිජ්ජං සීලං පණං පහරණං පයොජනං-

පඨමන්තා සිජ්ජාදිවාචකා අස්සෙති ඡද්දන්තො ණකො හොති; 'විණාවාදනං සිජ්ජමස්ස' වෙණකො, මොදඬුගිකො, වංසිකො; 'පංසුකුලධාරණං සීලමස්ස' පංසුකුලිකො, තෙව්වරකො; 'ගන්ධොපණ්ණමස්ස' ගන්ධිකො, තෙලිකො, ගොළිකො 'වාපො පහරණමස්ස' වාපිකො, තොමරිකො, මුග්ගරිකො; 'උපධිජ්ජ පයොජනමස්ස' ඔපධිකං, සාතිකං, සාහස්සිකං.

තං හන්තරහති ගච්ඡතුඤ්ජති වරති-. දුතියන්තා හන්තිති එවමාදිස්වත්තොසු ණකො හොති; පක්ඛිනි-'පක්ඛිනො හන්ති'ති පක්ඛිකො, සාකුණිකො, මායුරිකො--මච්ඡෙහි- මච්ඡිකො, මෙනිකො--මිගෙහි මාගවිකො, භාරිණිකො, - සුකරිකොති- ඉකො; 'සතමරහති'ති සාතිකං, සන්දිට්ඨිකං; 'එහි පස්ස විධං රහති'ති එහිපස්සිකො, සාහස්සිකො--සහස්සියොතිධ ඉයො; 'පරදාරං ගච්ඡති'ති පාරදාරිකො, මග්ගිකො, පඤ්ඤාසයොජනිකො; 'බදරෙ උඤ්ජති'ති බදරිකො, සාමාකිකො; 'ධම්මං වරති'ති ධම්මිකො, අධම්මිකො.

තෙන කතං කීතං බද්ධමනිසඬ්ඛනං සංසඨං හතං හන්ති ජිතං ජයති දිබ්බති බණති තරති වරති වහති ජීවති-.

තතියන්තා කතාදිස්වත්තොසු ණකො හොති; 'කායෙන කතං' කායිකං, වාචසිකං, මානසිකං; 'වාතෙනකතො ආබාධො' වාතිකො--'සතෙන කීතං' සාතිකං, සාහස්සිකං, මූලතොව-දෙවදත්තෙන කීතොති න හොති තදත්ථාප්පතිතියා--'වරත්තාය බද්ධො' වාරත්තිකො, ආයසිකො, පාසිකො; - 'සතෙන අනිසඬ්ඛනං සංසට්ඨං වා' සාතිකං, ගොළිකං, දාධිකං, මාරිචිකං-- 'ජාලෙන හතො හන්තිති වා' ජාලිකො, බාලිසිකො--'අක්ඛොහි ජිත'මක්ඛිකං, සාලාකිකං--'අක්ඛොහි ජයති දිබ්බති වා' අක්ඛිකො--'බණත්තියා බණති'ති බාණත්තිකො, කුද්දාලිකො-දෙවදත්තෙන ජිතමඬ්ඪගුලා බණතිති න හොති තදත්ථා නවගමා--'උළම්පෙන තරති'ති ඔළම්පිකො; උළම්පිකොති-ඉකො; ගොපුච්ඡිකො; නාවිකො--'සකටෙන වරති'ති සාකටිකො. රථිකො-- පරජ්ජිකොති ඉකො-'බන්ධෙන වහති'ති බන්ධිකො, අංසිකො; සිසිකොති-ඉකො--'වෙනතෙන ජීවති'ති බන්ධිකො, අංසිකො; සිසිකොති-ඉකො-- 'වෙනතෙන ජීවති'ති වෙනතිකො, හතිකො, කයිකො, වික්කයිකො; කයවික්කයයිකොති-ඉකො.

තස්ස සංවත්තති-

චතුත්ථාන්තා සංවත්තති අස්මිං අත්තො ණකො හොති; 'පුනඛිභවාය සංවත්තති'ති පොනොහවිකො, ඉත්ථියං-පොනොහවිකා; 'ලොකාය සංවත්තති'ති ලොකිකො, සුට්ඨු අග්ගො'ති සග්ගො, 'සග්ගාය සංවත්තති'ති

සොවග්ගිකො, සස්සාව්ක තදමිනාදි පාඨා--'ධනාය සංවත්තති'ති ධඤ්ඤං-
යො.

තතො සම්භූතමාගතං-

පඤ්චමයන්තා සම්භූතමාගතන්තිඵතෙස්වත්ථෙපු ණිකො හොති; 'මාතිතො
සම්භූතමාගතන්ති වා' මත්තිකං, පෙත්තිකං--ණාරියණීයාපි දිස්සන්ති--
'සුරභිතො සම්භූතං' සොරභායං; 'ථනතො සම්භූතං' ථඤ්ඤං; 'පිතිතො සම්භූතො'
පෙත්තියො, මාතියො, මත්තියො; මච්චො වා.

තත්ථ වසති විදිතො හත්තො නියුත්තො-

සත්තමයන්තා වසතිත්ථෙවමාදිස්වත්ථෙපු ණිකො හොති; 'රුක්ඛමුලෙ
වසති'ති රුක්ඛමුලිකො, ආරඤ්ඤිකො, සොසානිකො; 'ලොකෙ විදිතො'
ලොකිකො; 'වතුමහාරාජෙසු හත්තා' වාතුමමහාරාජිකා; 'ද්වාරෙ නියුත්තො'
දොවාරිකො; දස්සොක තදමිනාදිපාඨා, හණ්ඩාගාරිකො; -ඉකො
නවකම්මිකො--කියො-ජාතිකියො, අන්ධකියො.

තස්සිදං-

ජට්ඨියන්තා ඉදම්ච්චස්මිං අත්ථෙ ණිකො හොති; 'සඬ්ඝස්ස ඉදං' සඬ්ඝිකං,
පුග්ගලිකං, සකාපුත්තිකො, නාථපුත්තිකො, ජෙනදත්තිකො--කියෙ-සකියො,
පරකියො; නියෙ-අත්තනියං; කෙ-සකො, රාජකං, හද්ධං.

ණො-

ජට්ඨියන්තා ඉදම්ච්චස්මිං අත්ථෙ ණො හොති; 'කච්චායනස්සිදං'
කච්චායනං, ව්‍යාකරණං; සොගතං, සාසනං; මාහිසං, මංසාදි.

ගවාදීහි යො-

ගවාදීහි ජට්ඨියන්තෙහි ඉදම්ච්චස්මිං අත්ථෙ යො හොති; 'ගුන්තං ඉදං' ගඛ්‍යං,
මංසාදි; කඛ්‍යං, දඬ්ඛං.

පිතිතො භාතරි රෙය්‍යණ-

පිතුසද්දා තස්ස භාතරි රෙය්‍යණ හොති; 'පිතුභාතා' පෙත්තෙය්‍යො.

මානිතො ච භගිනියං ඡො-

මානිතො පිනිතො ච තෙසං භගිනියං ඡො භොති; 'මාතු භගිනි' මාතූච්ඡා; 'පිතුභගිනි' පිතුච්ඡා--කථං මාතූලොතු? 'මාතූලාදිත්වානී'ති නිපාතනා.

මාතාපිතුස්වාමභො-

මාතාපිතුහි තෙසං මාතාපිතුස්වාමභො භොති; 'මාතුමාතා' මාතාමහී; 'මාතුපිතා' මාතාමභො; 'පිතුමාතා' පතාමහී; 'පිතුපිතා' පිතාමභො--න යථාසංඛ්‍යං පච්චෙකාහිසමිබන්ධා.

නහිතෙ රෙය්‍යණ-

මාතාපිතුහි හිතෙ රෙය්‍යණ භොති; මත්තෙය්‍යො, පෙත්තෙය්‍යො.

නින්දාඤ්ඤානප්පපටිභාගරස්සදයාසඤ්ඤාසු කො-

නින්දාදීස්වත්ථෙපු නාමස්මා කො භොති; නින්දායං-මුණ්ඩකො, සමණකො; අඤ්ඤාතෙ-'කස්සායං අස්සො'ති අස්සකො--

පයොගසාමත්ථියා සමිබන්ධිවිසෙසානවගමො'වගම්‍යතෙ--අප්පත්ථෙ-තෙලකං, සතකං--පටිභාගත්ථෙ-'හත්ථි විය' හත්ථිකො, අස්සකො, බලිවද්දකො--රස්සෙ-මානුසකො, රුක්ඛකො, පිලක්ඛකො--දයායං-පුත්තකො, වච්ඡකො--සඤ්ඤායං-'මොරොවිය' මොරකො.

තමස්ස පරිමාණං ණිකො ච-

පයමන්තා අස්සෙති අස්මිං අත්ථෙ ණිකො භොති කො ච, තං වෙ පයමන්තං පරිමාණං භවති; 'පරිමියතෙ'තෙනෙ'ති පරිමාණං--'දොණො පරිමාණමස්ස' දොණිකො, වීහි; බාරසතිකො, බාරසහස්සිකො, ආසීතිකො, වයො; උපඨ්ඨකායිකං, බිම්බොහනං; පඤ්චකං, ඡක්කං.

සතෙතෙහි ත්තකො-

යාදීහි පයමන්තෙහි අස්සෙති ඡට්ඨත්ථෙත්තකො භොති, තං වෙ පයමන්තං පරිමාණං භවති; 'යං පරමාණමස්ස යන්තකං, තත්තකං, එත්තකං; ආවතකෙ-යාවතකො, තාවතකො.

සබ්බා වාවන්තු-

සබ්බතො පයමන්තෙහි යාදීහි ව අස්සෙති ඡට්ඨත්ථෙ ආවන්තු හොති, තං වෙ පයමන්තං පරිමාණං භවති; 'සබ්බං පරිමාණමස්ස' සබ්බාවන්තං, යාවන්තං, තාවන්තං, එතාවන්තං.

කිම්භා රතිරිවරිචනකරිත්තකා-

කිම්භා පයමන්තා අස්සෙති ඡට්ඨත්ථෙ රතිරිවරිචනකරිත්තකා හොන්ති, තං වෙ පයමන්තං පරිමාණං භවති; 'කිං සංඛ්‍යානං පරිමාණමෙසං' කති, එතෙ; කිව, කීවතකං, කිත්තකං—රිචන්තො සභාවතො අසංඛ්‍යා.

සංජාතං තාරකාදිත්ථිතො-

තාරකාදිහි පයමන්තෙහි අස්සෙති ඡට්ඨත්ථෙ ඉතො හොති, තෙ වෙ සංජාතා හොන්ති; 'තාරකාසංජාතා අස්ස' තාරකිතං, ගගනං; පුජ්ථිතො, රුක්ඛො; පල්ලවිතා, ලතා.

මානෙ මත්තො-

පයමන්තා මානචූත්තිතො අස්සෙති අස්මිං අත්ථෙ මත්තොහොති; 'පලං උම්මානමස්ස' පලමත්තං, 'භත්ථො පමාණමස්ස' භත්ථමත්තං, 'සතං මානමස්ස' සතමත්තං, 'දොණො පරිමාණමස්ස' දොණමත්තං—අභෙදොපචාරා දොණොතිපි හොති.

තග්ගො චුද්ධං-

උද්ධමානචූත්තිතො අස්සෙති ඡට්ඨත්ථෙ තග්ගො හොති මත්තො ව; ජණ්ණතග්ගං, ජණ්ණමත්තං.

ණො ව පුරිසා-

පුරිසා පයමන්තා උද්ධමානචූත්තිතො ණො හොති මත්තාදයො ව; පොරිසං, පුරිසමත්තං, පුරිසතග්ගං.

අයුභවීතිහංසෙ-

උඛවීතිහි අවයවචූත්තිහි පයමන්තෙහි අස්සෙති ඡට්ඨත්ථෙ අයො හොති; 'උභො අංසා අස්ස' උභයං, ද්වයං, තයං.

සංඛ්‍යාය සච්චුතීසසදසන්තාධකාස්මිං සතසහස්සෙධො-

සත්‍යන්තාය උත්‍යන්තාය ඊසන්තාය ආසන්තාය දසන්තාය ච සංඛ්‍යාය පටිමන්තාය අස්මින්නි සත්තමාත්ථෙ ධො හොති, සා චෙ සංඛ්‍යා අධිකා හොති, යදස්මින්නි තං චෙ සතං සහස්සංසතං

සහස්සං වා හොති; 'විසති අධිකා අස්මිං සතෙ'ති විසංසතං, එකවිසංසතං, සහස්සං සතසහස්සං වා--තිංසංසතං, එකතිංසං සතං --උත්‍යන්තාය - නචුතංසතං, සහස්සං සතසහස්සං වා --ඊසන්නිය-චත්තාරීසංසතං, සහස්සං සතසහස්සං වා--ආසන්තාය-පඤ්ඤාසංසතං සහස්සං සතසහස්සං වා--දසන්තාය-එකාදසං සතං, සහස්සං සතසහස්සං වා--සච්චුතීසාසදසන්තෙති කිං? ඡාධිකා අස්මිං සතෙ; අධිකෙති කිං? පඤ්චදසහිතා අස්මිං සතෙ; අස්මින්නි කිං? විසත්‍යධිකා එතස්මාසතා; සතසහස්සෙති කිං? එකාදසඅධිකා අස්මිං විසතියං.

තස්ස පුරුණකාදසාදිතො වා-

ඡට්ඨියන්තායෙකාදසාදිකාය සංඛ්‍යාය ධො හොති පුරුණත්ථෙ විභාසා; සා සංඛ්‍යාපුරියතෙයෙනතං පුරුණං 'එකාදසන්තං පුරුණො'එකාදසො, එකාදසමො; විසො, විසතිමො; තිංසො, තිංසතිමො; චත්තාලිසො, පඤ්ඤාසො.

ම පංචාදිකනීහි-

ඡට්ඨියන්තාය පංචාදිකාය සංඛ්‍යායකතිස්මා ච මො හොති පුරුණත්ථෙ; පඤ්චමො, සත්තමො, අට්ඨමො; කතිමො, කතිමි.

සතාදිනම් ව-

සතාදිකාය සංඛ්‍යාය ඡට්ඨියන්තාය පුරුණත්ථෙ මො හොති, සතාදිනම්චාත්තාදෙසො; සතිමො, සහස්සිමො.

ඡා ද්ධද්ධමා -

ඡසද්දාට්ඨට්ඨමාහොන්ති තස්ස පුරුණත්ථෙ; ඡට්ඨො, ඡට්ඨමො; ඉත්ථිය-ඡට්ඨි ඡට්ඨමි--කථං, දුතියං තතියං චතුත්ථන්ති? දුතියස්ස-චතුත්ථතතියානන්ති-නිපාතනා.

එකා කාත්‍යසභායෙ-

එකස්මා අසභායත්ථෙ කආකි හොන්ති වා; එකකො, එකාකි, එකො.

වච්ඡාදීහි තනුත්තෙ තරො-

වච්ඡාදීනං සභාවස්ස තනුත්තෙ ගම්‍යමානෙතරො භොති; සුසුත්තස්ස තනුත්තෙ-වච්ඡතරො; ඉත්ථියං-වච්ඡතරී; යොඛ්ඛනස්සතනුත්තේ-ඔක්ඛතරො; අස්සභාවස්ස තනුත්තෙ-අස්සතරො; සාමත්ථියස්ස තනුත්තේ-උසහතරො.

කිම්භා නිදාරණෙ රතරරතමා-

කිංසද්දා නිදාරණෙ රතරරතමා භොන්ති; කතරො භවතං දෙවදත්තො; කතරො භවතං කඨො; කතමො භවතං දෙවදත්තො; කතමො භවතං කඨො; භාරද්වාජානං කතමො'සි බ්‍රහ්මෙ.

තෙන දත්තෙ ලියා-

තතියන්තා දත්තෙ'හිධෙයෙ ලියා භොන්ති; දෙවෙනදත්තො; දෙවලො; දෙවියො; බ්‍රහ්මලො; බ්‍රහ්මයො--සිවා-සිවලො; සිවියො; සිස්ස දීසො.

තස්ස භාවකම්මෙසු ත්තතාත්තනණ්‍යණෙය්‍ය ණියණියයා-

ජට්ඨියන්තා භාවෙ කම්මෙ ච ත්තාදයො භොන්ති බ්‍රහ්මං; න ච සබ්බෙ සබ්බතො භොන්ති, අඤ්ඤාත්තතාහි--'භවන්ති එතස්මාබ්‍රද්ධිසද්දා'ති භාවො, සද්දස්ස පවත්තිතිත්තං--'නිලස්සපටස්ස භාවො' නිලත්තං, නිලතාති ගුණො භාවො--'නිලස්සගුණස්ස භාවො නිලත්තං, නිලතාති නිලගුණජාති; ගොත්තං ගොතාති, ගොජාති--පාවකත්තං දණ්ඩිත්තං විසාණිත්තං රාජපුරිසත්තන්ති ක්‍රියාදිසම්බන්ධිත්තං--දෙවදත්තත්ත වන්දත්තං සූරියත්තන්තිතදවත්ථාවිසෙසසාමඤ්ඤං--ආකාසත්තං අභාවත්තන්ති උපවර්තනෙදසාමඤ්ඤං--ත්තන-පුපුඡ්ඡත්තත්තනං; වෙදනත්තනං; ජායත්තනං ජාරත්තනං--ණ්‍ය-ආලස්‍යං බ්‍රහ්මඤ්ඤං වාපල්‍යං නෙපුඤ්ඤං පෙසුඤ්ඤං රජ්ජං ආධිපච්චං දායජ්ජං වෙසම්මං; වෙසමන්ති කෙවි, සඛ්‍යං වාණිජ්ජං--ණ්‍ය-සොවෙය්‍යං, ආධිපතෙය්‍යං--ණ-ගාරවං පාටවං අජ්ජවං මද්දවං--ඉය-අධිපතියං පණ්ඩිතියං බ්‍රහ්මස්සුතියං නග්ගියං සූරියං --ණිය-ආලසියං කාලුසියං මන්දියං දක්ඛියං පොරොහිතියං වෙය්‍යන්තියං--කථං, රාමණියකන්ති-සකත්ථෙ කත්තාණෙන සිද්ධං--කම්මං ක්‍රියා; තත්ථ.'අලසස්ස කම්මං' අලසත්තං, අලසතා, අලසත්තනං; ආලස්‍යං ආලසියංවා--'සකත්ථෙ'ති. සකත්ථෙ'පි යථාභූච්චංකාරුඤ්ඤං පත්තකල්ලං ආකාසානඤ්චං, කායපගුඤ්ඤතා.

බ්‍ය වද්ධදාසා වා-

ඡට්ඨියන්තා වද්ධා දාසා ව බ්‍යො වාහොති භාවකම්මෙසු; වද්ධබ්‍යං, වද්ධතා; දාසබ්‍යං; දාසතා--කථං, වද්ධවන්ති ණෙ වාගමො.

නණ යුවා බො වචස්ස-

ඡට්ඨියන්තා යුවස්සදා භාවකම්මෙසුනණ වා හොති, වස්සබො ව; යොබ්බතං; වාත්ථෙව-යුවත්තං, යුවතා.

අණ්වාදිත්ථිමො-

අණුආදීහි ඡට්ඨියන්තෙහි භාවෙ වා ඉමෙ හොති; අණිමා; ලභිමා; මහිමා; කසිමා--වාත්ථෙව-අණුත්තං; අණුතා.

භාවා තෙන නිබ්බත්තෙ-

භාවවාචකා සද්දා තෙන නිබ්බත්තෙ'හිධෙයෙ ඉමො හොති; 'පාකෙන නිබ්බත්තං' පාකිමං; සෙකිමං.

තරතමිස්සිකිසිට්ඨාතිසයෙ-

අතිසයෙ වත්තමානතො හොන්තෙතෙ පච්චයා; 'අතිසයෙන පාපො' පාපතරො; පාපතමො, පාපිස්සිකො, පාපියො, පාපිට්ඨො--ඉත්ථියං-පාපතරා--අතිසයන්තාපි අතිසයප්පච්චයො; 'අතිසයෙන පාපිට්ඨො' පාපිට්ඨතරො.

තන්තිස්සිතෙ ල්ලො-

දුතියන්තා ල්ලප්පච්චයො හොති නිස්සිතත්ථෙ; 'වෙදනිස්සිතං' වෙදල්ලං; 'දුටුතිස්සිතං' දුටුල්ලං--ඉල්ලෙ-සඬ්ඛාරිල්ලං.

තස්ස විකාරාවයවෙසු ණ්ණිකණ්ණයාමයා-

පකතියා උත්තරමවත්ථන්තරං විකාරො--ඡට්ඨියන්තා නාමස්මා විකාරෙ'වයවෙ ව ණාදයොහොන්තිබහුලං; ණ-ආයසං, බන්ධනං; ඔදුම්බරං, පණ්ණං; ඔදුම්බරං, හස්මං; කාපාතං, මංසං; කාපොතං, සත්ථි --ණික-කප්පාසිකං, වත්ථං; ණයා-ඵණයා, මංසං; ඵණයා, සත්ථි; කොසෙයා, වත්ථං--මය-තිණමයං; දාරුමයං, නළුමයං; මත්තිකාමයං--'අඤ්ඤස්මිත්ති'. ගුන්තංකරිසෙ'පි මයො; ගොමයං.

ජතුතො ස්සණ්ඩා-

ජට්ඨියන්තා නාමස්මාජතුතො විකාරවයවෙසුස්සණ්ඩා හොති; 'ජතුතො විකාරො' ජාතුස්සංජාතුමයං--'ලොපො'ති. ඛුලං පච්චයලොපො'පි ඵලපුප්ඵමුලෙසුචිකාරාවයවෙසු; 'පියාලස්ස ඵලානි' පියාලානි; 'මල්ලිකාය පුප්ඵානි' පල්ලිකා; 'උසිරස්ස මූලං' උසිරං--තංසද්දෙනවා තදහිධානං.

සමුහෙ කණ්ණණිකා-

ජට්ඨියන්තා සමුහෙ කණ්ණණිකා හොන්ති; ගොත්තජ්ජවචයන්තා කණ්ණ-රාජඤ්ඤකං; මානුස්සකං--උක්ඛාදීහි-ඔක්ඛකං; ඔට්ඨකං; ඔරඛහකං; රාජකං; රාජපුත්තකං; හත්ථිකං; ධෙනුකං--ණ-කාකං; හික්ඛං; ණික-අචිත්තා-ආපුපිකං; සංකුලිකං.

ජනාදීහි තා-

ජනාදීහි ජට්ඨියන්තෙහි සමුහෙ තා හොති; ජනතා; ගජතා; ඛන්ධුතා; ගාමතා; සභායතා; නාගරතා--තාන්තා සභාවතො ඉත්ථිලිඬිගා--මදනීයන්ති-කරණෙ'ධිකරණෙ වා අනීයෙනසිද්ධං --ධුමායිතත්තන්ති-ක්තාන්තා නාමධාතුතො තෙත්තන සිද්ධං.

ඉයො හිතෙ-

ජට්ඨියන්තා හිතෙ ඉයො හොති; උපාදානියං--අඤ්ඤත්‍රාපි'සමානාද්‍රෝරෙ සයිතො' සොදරියො.

චක්ඛවාදිතො ස්සො-

ජට්ඨියන්තෙහි චක්ඛුආදීහි හිතෙ ස්සොහොති; චක්ඛුස්සං; ආයුස්සං.

ණො තත්ථ සාධු-

සත්තමයන්තා තත්ථ සාධුති අස්මිං අත්ථෙ ණොයා හොති; සඛිහො; පාරිසජ්ජො--සාධුති-කුසලො යොග්ගො හිතො වා--අඤ්ඤත්‍රාපි-'රථං වහන්ති'ති රච්ජා.

කම්මා නියඤ්ඤා-

සත්තමයන්තා කම්මසද්දා තත්ථ සාධුති අස්මිං අත්ථෙ නියඤ්ඤා හොන්ති; 'කම්මෙ සාධු' කම්මනියං; කම්මඤ්ඤං.

කථාදීත්ථිකො-

කථාදීති සත්තමාන්තෙහි තත්ථ සාධුති අස්මිං අත්ථෙ ඉකො හොති; කථිකො; ධම්මකථිකො; සඞ්ගාමිකො; පවාසිකො; උපවාසිකො.

පථාදීති ණෙයො-

පථාදීති සත්තමාන්තෙහි තත්ථ සාධුති අස්මිං අත්ථෙ ණෙයො හොති; පාථෙයාං; සාපතෙයාං.

දක්ඛිණායාරහෙ-

දක්ඛිණාසද්දතො අරහත්ථෙ ණෙයො හොති; 'දක්ඛිණං අරහතී'ති දක්ඛිණෙයො.

රායො තුමන්තා-

තුමන්තතො අරහත්ථෙ රායොහොති; “සාතෙතායං වා සාතෙතුං, ජාපෙතායං වා ජාපෙතුං, පබ්බාපෙතායං වා පබ්බාපෙතුං”.

තමෙත්ථස්සත්ථිති මන්තු-

පයමන්තා එත්ථ අස්ස අත්ථිති එතෙස්වත්ථෙසු මන්තු හොති; 'ගාමො එත්ථ දෙසෙ අස්ස වා පුරිසස්ස සන්තීති' ගාමො—අත්ථිති වත්තමානකාලොපාදානතො භූතාහි භවිස්සන්තීහි වා ගොහි න ගාමො. කථං ගාමො ආසි ගාමො භවිස්සතීති? තදාපි වත්තමානාහියෙව ගොහි ගාමො; ආසි භවිස්සතීති පදන්තරා කාලන්තරං; ඉතිකරණතො විසයනියමො.

පහුතෙ ව පසංසායං නින්දායඤ්චාතිසායනෙ නිච්චයොගෙ ව සංසග්ගෙ හොත්තිමෙ මන්තුආදයො.

ගොඅස්සොති-ජාතිසද්දානං දබ්බාහිධානසාමත්ථියා මන්ත්වා දයො නහොන්ති; තථා ගුණසද්දානං සෙතො පටොති; යෙ සත්තු ගුණසද්දානං දබ්බාහිධානසාමත්ථියං නත්ථි තෙහි හොන්තෙව—බුධිමා රූපවා රසවා ගන්ධවා එස්සවා සද්දවා; රසිරසිකො; රූපි රූපිකො; ගන්ධි ගන්ධිකොති.

චන්ත්ථවණ්ණා-

පයමන්තතො අවණ්ණන්තා මන්ත්ථවත්ථෙ චන්තු හොති; සීලවා; පඤ්ඤවා—අවණ්ණාති-කිං? සතිමා; බන්ධුමා.

දණ්ඩාදිත්තිකර්ම වා-

දණ්ඩාදිති ඉකර්ම හොත්ති වා මත්ත්ත්වත්ථෙ; බහුලං විධානා කුතොවි ද්වෙ හොත්ති; කුතොවෙකමෙකංව. දණ්ඩකො, දණ්ඩි, දණ්ඩවා; ගන්ධිකො, ගන්ධි, ගන්ධවා; රුපිකො, රුපි, රුපවා--උත්තමිණෙව ධනා ඉකො () ධනිකො; ධනී ධනවාඤ්ඤො --අසන්නිත්ඤත්ථා () අත්ථිකො අත්ථි; අඤ්ඤත්ථ අත්ථවා

--තදන්තා ව; () පුඤ්ඤත්ථිකො, පුඤ්ඤත්ථි--වණ්ණන්තා ඊයෙව() බ්‍රහ්මවණ්ණි දෙවවණ්ණි--හත්ථදන්තෙහි ජාතියං () හත්ථි; දන්ති; අඤ්ඤත්ථ හත්ථවා; දන්තවා--වණ්ණතො බ්‍රහ්මවාරිමිහි; () වණ්ණි, බ්‍රහ්මවාරි; වණ්ණවාඤ්ඤො--පොක්ඛරාදිතො දෙසෙ() පොක්ඛරණි උප්පලිති කුමුදිති හිසිති මුළාලිති සාලුකිති --ක්වාවාදෙසෙ'පි-පදුමනී, පදුමනීපණ්ණං; අඤ්ඤත්ථ පොක්ඛරවා, හත්ථි--නාවාසිකො () නාවිකො; --සුබදුක්ඛා ඊ() සුබ දුක්ඛි--(සිබාදිති වා)() සිබි සිබාවා මාලි මකාලාවා සිලි සිලවා බලි බලවා --බලා බාහුරුපුබ්බා ව() බාහුබලි; උරුබලි.

තපාදිති ස්සි-

තපාදිතො මත්ත්ත්වත්ථෙ වා ස්සි හොති; තපස්සි, යසස්සි, තෙජස්සි, මනස්සි, පයස්සි --වාත්ථෙව-යසවා.

මුඛාදිතො රො-

මුඛාදිති මත්ත්ත්වත්ථෙ රො හ්ඤති; මුඛරො, සුසිරො උභරො, මධුරො, බරො, කුජරො, නගරො --දන්තස්සු ව උත්තතදන්තෙ () දන්තුරො.

තුණ්ඩාදිති හො-

තුණ්ඩාදිති මත්ත්ත්වත්ථෙ හො වා හොති; තුණ්ඩිහො, සාලිහො,වලිහො, වාත්ථෙව-තුණ්ඩිමා.

සද්ධාදිත්ව-

සද්ධාදිති මත්ත්ත්වත්ථෙ අ හොති වා; සන්ද්ධො, පඤ්ඤො; ඉත්ථියං-සද්ධා; වාත්ථෙව-පඤ්ඤවා.

ණො තපා-

තපා ණො හොති මත්ත්ත්වත්ථෙ; තාපසො; ඉත්ථියං-තාපසි.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

ආල්වාහිජ්ඣාදිහි- අහිජ්ඣාදිහි ආලු හොතිමන්ත්වත්ථෙ; අහිජ්ඣාලු, සිතාලු, ධජාලු, දයාලු--වාත්ථෙව-දයාවා.

පිච්ඡාදිත්ථිලො-

පිච්ඡාදිහි ඉලො හොති වා මන්ත්වත්ථෙ; පිච්ඡිලො, පිච්ඡවා; ඵෙණිලො, ඵෙණවා; ජට්ඨිලො, ජට්ඨාවා;--කථං වාචාලොති? නිත්ථායමිලස්සාදිලොපෙ “පරො ක්ථවි”ති.

සිලාදිතා වො-

සිලාදිහි වො හොති වා මන්ත්වත්ථෙ; සිලවො, සිලවා; කෙසවො, කෙසවා--අණණා නිව්චං; () අණණවො--ගාණඨි රාජිහි සඤ්ඤායං; () ගාණඨිවං, ධනු; රාජිවං, පඨකජං.

මායාමෙධාහි වී-

එතෙහි ද්විහි වී හොති මන්ත්වත්ථෙ; මායාවි, මෙධාවි.

සිස්සරෙ ආමුච්චාමි-

සසද්දා ආමුච්චාමි හොන්තිස්සරෙ’හිධෙයෙ මන්ත්වත්ථෙ; ‘සමස්සත්ථිති’ සාමි, සුචාමි.

ලක්ඛ්‍යා ණො අ ව-

ලක්ඛ්‍යසද්දාණො හොත මන්ත්වත්ථෙ; අ චන්තස්ස; ණකාරො’ව සවො; ලක්ඛණො.

අඬිගා නො කල්‍යාණෙ-

කල්‍යාණෙ ගම්‍යමාන්ඤ්ඤධගස්මානොහොති මන්ත්වත්ථෙ; අඬිගනා.

සො ලොමා-

ලොමා සොහොති මන්ත්වත්ථෙ; ලොමසො; ඉත්ථියං-ලොමසා.

ඉමියා-

මන්ත්වත්ථෙ ඉමියා භොන්ති බහුලං; පුත්තිමො, කිත්තිමො, පුත්තියො, කප්පියො, ජටියො, භානභාගියො, සෙනියො.

තො පඤ්චමයා--

පඤ්චමයන්තා බහුලං තො භොති වා; ගාමතො ආගච්ඡති, ගාමස්මාආගච්ඡති; වොරතො භායති, වොරෙහි භායති; සත්ථතොපරිභීතො, සත්ථා පරිභීතො.

ඉතොතෙත්තොකුතො-

තොමිහි ඉමස්ස ටි නිපච්චතෙ එතස්ස ට එත කිංසද්දස්ස කුත්තව; ඉතො, ඉමස්මා; අතො, එත්තො, එතස්මා; කුතො, කස්මා.

අභ්‍යාදීහි-

අභිආදීහි තො භොති; අභිතො, පරිතො, පච්ඡතො, හෙට්ඨතො.

ආද්‍යාදීහි-

ආදිප්පභුතීහි තො වා භොති; ආදො, ආදිතො; මජ්ඣතො, අන්තතො, පිට්ඨිතො, පස්සතො, මුඛතො--යතොදකං තදා දිත්තං, යං උදකං තදෙවාදිත්තන්ති අත්ථො.

සබ්බාදිතො සත්තමයා තුත්ථා-

සබ්බාදීහි සත්තමයන්තෙහි තුත්ථා වා භොන්ති; සබ්බත්‍ර, සබ්බත්ථ, සබ්බස්මිං; යත්‍ර, යත්ථ, යස්මිං--බහුලාධිකාරා න තුම්භාමිහෙහි.

කත්ථෙත්ථ කුත්‍රාත්‍රක්චෙහිධ-

එතෙ සද්දා නිපච්චන්තෙ; කස්මිං කත්ථ, කුත්‍ර, ක්ව; එතස්මිං එත්ථ, අත්‍ර; අස්මිං ඉහ, ඉධ.

ධි සබ්බා වා-

සත්තමයන්තතො සබ්බස්මාධි වා භොති; සබ්බධි; සබ්බත්ථ.

යා හිං-.

සත්තමයන්තා යතො හිං වා හොති; යහිං, යත්ර.

තා හං ව-.

සත්තමයන්තා තතො වා හං හොති හිඤ්ච; තහං, තහිං, තත්ර.

කුහිංකහං-.

කිංසද්දා සත්තමයන්තා හිංහං නිපච්චන්තෙ කිස්ස කුකා ව; කිහිං, කහං, කථං කුහිද්වනන්ති? වනං ඉති නිපාතන්තරං; කිහිද්විති-එත්ථ විසද්දොවිය.

සබ්බකඤ්ඤයනෙහි කාලෙ දා-.

එතෙහි සත්තමයන්තෙහි වත්තමානෙහි කාලෙ දා හොති; සබ්බස්මිං කාලෙ සබ්බදා; එකදා, අඤ්ඤදා, යදා, තදා—කාලෙති-කිං? සබ්බත්ථදෙසෙ.

කදාකුදාසදාධුනෙදාති-.

එතෙ සද්දා නිපච්චන්තෙ; තස්මිං කාලෙ කදා, කුදා; සම්බස්මිං කාලෙ සදා; ඉමස්මිං කාලෙ අධුනා, ඉදාති.

අජ්ජසජ්ජවපරජ්ජවෙතරහිකරහා-.

එතෙ සද්දා නිපච්චන්තෙ; එකතිජ්ජව්වයො ආදෙසො කාල විසෙසොති සබ්බමෙතං නිපාතනා ලබ්භති; ඉමස්ස වො ජ්ජො වාහනි නිපච්චතෙ; අස්මිං අහනි අජ්ජ—සමානස්ස සභාවොජ්ජ වාහනි—සමානෙ අහනි සජ්ජ—අපරස්මා ජ්ජ—අපරස්මිං අහනිඅපරජ්ජ—ඉමස්සෙනොකාලෙ රහි ව—ඉමස්මිං කාලෙ එතරහි—කිංසද්දස්ස කො රහ වානාජ්ජතනෙ—තස්මිං කාලෙ කරහ.

සබ්බාදීහි පකාමර ථා-.

සාමඤ්ඤස්ස හෙදකො විසෙසො පකාමරො, තත්ථ වත්තමානෙහි සබ්බාදීහි ථා හොති සබ්බෙනපකාමරන සබ්බථා; යථා, තථා.

කථමිත්ථං-.

එතෙ සද්දා නිපච්චන්තෙ පකාමර; කිම්මෙහි ථං පච්චයො, කථිච්ච තෙසං යථාක්කමං; කථමිත්ථං.

ධා සඬ්ඛාහි-

සඬ්ඛාචාරීහි පකාරෙ ධා පරො හොති; 'ද්වීහි පකාරෙහි ද්වෙ වා පකාරෙකරොති' විධාකරොති; ඛුධා කරොති; 'එකං රාසිං පඤ්චජ්ජකාරං කරොති' පඤ්චධා කරොති? පඤ්චජ්ජකාරමෙකජ්ජකාරං කරොති' එකධාකරොති.

වෙකාජ්ඣං-

එකස්මා පකාරෙ ජ්ඣං වා හොති; එකජ්ඣවඬ්ඤාකරොති; එකධා කරොති.

ද්වීතිහෙධා-

ද්වීතිහි පකාරෙ එධාවා හොති; වෙධා, තෙධා; ද්විධා, තිධා.

තඬ්ඛනි ජාතියො-

පකාරවති තංසාමඤ්ඤවාචකා සද්දාජාතියො හොති; පටු ජාතියො, මුදුජාතියො.

වාරසංඛ්‍යාය ක්ඛත්තුං-

වාරසම්ඛන්ධිනියා සංඛ්‍යාය ක්ඛත්තුං හොති; 'ද්වෙ වාතෙ භුඤ්ජති' ද්වික්ඛත්තුං දිවසස්ස භුඤ්ජති; වාරග්ගහණං කිං? පඤ්ච හිඤ්ජති; සඬ්ඛායාති-කිං? පභුතෙ වාතෙ භුඤ්ජති.

කතිම්භා-

වාරසම්ඛන්ධිනියා කතිසංඛ්‍යාය ක්ඛත්තුං හොති; 'කති වාතෙ භුඤ්ජති' කතික්ඛත්තුං භුඤ්ජති.

ඛුම්භා ධා ව පච්චාසත්තියං-

වාරසම්ඛන්ධිනියා ඛුසංඛ්‍යාය ධාහොති ක්ඛත්තුඤ්ච; වාරානඤ්චෙ පච්චාසත්ති හොති; ඛුධා දිවසස්ස ඛුඤ්ජති ඛුක්ඛත්තුං—පච්චාසත්තියන්ති කිං? ඛුක්ඛත්තුං මාසස්ස භුඤ්ජති.

සකිං වා-

එකං වාරම්චිවස්මිං අත්ථෙ සකින්නි වා නිපච්චතෙ; 'එකං වාරං භුඤ්ජති'—
වාති කිං? එකක්ඛත්තුං භුඤ්ජති.

සො විච්ඡාප්පකාරෙසු-

විච්ඡායං පකාරෙ ව සො හොති ඛුලං; විච්ඡායං-ඛණ්ඩසො, බිලසො;
පකාරෙ-පුටුසො, සබ්බසො.

අභිතතඛිභාවෙ කරාසභුයොගෙ විකාරා වී-

අවත්ථාවතො චත්ථන්තරෙතාභූතස්ස තායාවත්ථාය භාවෙ කරාසභුහි
සම්ඛන්ධෙසති විකාරවාචකාචී හොති; 'අධවලං ධවලං කරොති' ධවලී කරොති;
අධවලො ධවලො සියා ධවලී සියා; අධවලො ධවලො භවති ධවලී භවති—
අභතතඛිභාවෙති-කිං? සටං කරොති, දධිඅත්ථී, සටො භවති—කරාසභුයොගෙති
කිං? අධවලා ධවඅඉලො ජායතෙ—විකාරාති-කිං? පකතියා මා හොතු;
සුවණ්ණං කුණ්ඩලී කරොති.

දිස්සන්තඤ්ඤෙ'පි පච්චයා-

චූත්තතො'ඤ්ඤෙ'පි පච්චයා දිස්සන්ති චූත්තාචූත්තත්ථෙසු; 'විවිධා
මාතරො' විමාතරො, 'තාසං පුත්තා' වෙමාතීකා-රිකණ; 'පථං ගච්ජන්තීති'
පථාවිනො-ආචී; 'ඉස්සා අස්ස අත්ථීති' ඉස්සුකී-උකී? 'ධුරං වහන්තීති'
ධොරස්භා-ස්භණ.-

අඤ්ඤස්මිං-

චූත්තතො'ඤ්ඤස්මිමිපි අත්ථෙ චූත්තප්පච්චයා දිස්සන්ති; 'මගධානං
ඉස්සරො' මාගධො-ණො; 'කාසීති සහස්සං, තමග්ගතීති කාසියො-ඉයො.

සකත්ථ-

සකත්ථෙ'පි පච්චයා දිස්සන්ති; භීතකො, පොතකො, කිච්චයයං.

ලොපො-

පච්චයානං ලොපො'පි දිස්සති; බුද්ධෙ රතනං පණිතං, චක්ඛුං සුඤ්ඤං
අත්තෙන වා අත්තනියෙයන වාති භාවප්පච්චය ලොපො.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා
සරානමාදිස්සායුච්ඡේණස්සාඤ්ඤා ණානුබන්ධෙ-.

සරානමාදිභූතා යෙ අකාරිච්ඡේණව්ඡේණා තෙසං ආඤ්ඤා භොන්ති
යථාක්කමං ණානුබන්ධෙ; රාසවො, ව්නතෙයො, මෙනිකො, ඔළුමිපිකො,
දොහග්ගං--ණානුබන්ධෙති-කිං? පුරාතනො.

සංයොගෙ ක්වචි-.

සරානමාදිභූතා යෙ අයුච්ඡේණා තෙසං ආඤ්ඤා භොන්ති ක්වචි දෙව
සංයොගවිසයෙ ණානුබන්ධෙ;දෙව්වො, කොණ්ඩඤ්ඤො --ක්වචිති-කිං?
කත්තිකෙයො.

මජ්ඣේ-.

මජ්ඣේ වත්තමානානම්පි අයුච්ඡේණානං ආඤ්ඤා භොන්ති ක්වචි;
අධිසතෙයො, වාසෙට්ඨො.

කොස්ථ්ථාප්පච්ඡාරිසප්පසුභප්පමද්දවාරිස්සාසභාපඤ්ඤ
ථෙය්‍යබ්බසච්චා-.

එතෙ සද්දා නිපච්චන්තෙ ණානුබන්ධෙ; 'කුසිත්ස්ස භාවො' කොස්ථප්පං; 'උජුතො
භාවො' අප්පචං; 'පරිසාසු සාධු' පාරිසප්පො; 'සුභදයොව'
සුභප්පො, 'තස්ස පන භාවො සොභප්පං; 'මුදුතො භාවො' මද්දචං; 'ඉසිනො ඉදං,
භාවො වා' ආරිස්සං; 'උසභස්ස ඉදං, භාවො වා' ආසභං; 'ආජාතියස්ස භාවො'
සො ඵව වා' ආපඤ්ඤං; 'ථෙතස්ස භාවො, කම්මං වා' ථෙය්‍යං; 'බ්බසස්සත්ස්ස
භාවො' බ්බසච්චං--එතෙසු යමලක්ඛණිකං තං නිපාතනා.

මනාදීනං සක-.

මනාදීනං සක භොති ණානුබන්ධෙ; 'මනසි භවං' මානසං; 'දුම්මනසො
භාවො' දොමනස්සං; සොමනස්සං.

උච්ඡේණස්සාවඬි භොති; රාසවො, ජාම්බවං.

යම්භි ගොස්ස ච-.

යකාරාදො පච්චය ග්ඤ්ඤව්ඡේණස්ස ච අවඬි භොති; ගඛ්‍යං, ගාතඛ්‍යො.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා
ලොපො'වණ්ණිවණ්ණානං-.

යකාරාදො පච්චයෙ අවණ්ණිවණ්ණානං ලොපො හොති, දාය්ජ්ජං,
කාරුඤ්ඤං, ආධිපච්චං, දෙජ්ජං--බහකුලංවිධානං ක්වචි න හොති; කිච්චයං.

රාත්තරන්ධෙ'න්තසරාදිස්ස-.

අන්තො සරො ආදි යස්සාවයවස්ස තස්ස ලොපො හොති රාත්තරන්ධෙ;
කිත්තකං, පෙත්තෙය්‍යං.

කිසමහතමිමෙ කස්මහා-.

කිසස්ස මහතො ඉමෙ කස්මහා හොන්ති යථාක්කමං; කසිමා, මහිමා.

ආයුස්සායස මන්තුමිහි-.

ආයුස්ස ආයසාදෙසො හොති මන්තුමිහි; ආයස්මා.

ජො වුද්ධස්සයිධෙසු-.

වුද්ධස්ස ජො හොති ඉය්ථිධෙසු; ජෙය්‍යො, ජෙට්ඨො.

බාල්හන්තිකපසත්ථානං සාධනෙදසා-.

ඉයෙට්ඨෙසු බාල්හන්තිකපසත්ථානං සාධනෙදසා හොන්ති යථාක්කමං;
සාධියො, සාධිට්ඨො; නෙදියො, නෙදිට්ඨො; සෙය්‍යො, සෙට්ඨො.

කණ්කනාප්පයුචානං-.

ඉයෙට්ඨෙසු අප්පයුචානං කණ්කනා හොන්ති යථාක්කමං; කණ්කියො,
කණ්කිට්ඨො; කනියො, කනිට්ඨො.

ලොපො වීමන්තුචන්තුනං-.

වීමන්තුචන්තුනං ලොපො හොති ඉය්ථිධෙසු?'අතිසයෙන මෙධාවී'
මෙධියො, මෙධිට්ඨො;'අතිසයෙනසතිමා'සතියො, සතිට්ඨො;'අතිසයෙන
ගුණවා'ගුණියා, ගුණිට්ඨො.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා
සෙ ස්තිඅඉස්ස නිස්ස-.

සෙ පරෙ සත්‍යන්තස්ස තිකාරස්ස ලොපො හොති; වීසං සතං, තිංසං සතං.

එතස්සෙට ත්තකෙ-.

ත්තකෙ පරෙ එතස්ස එට හෙනාති; එත්තකං.

ණිකස්සියො වා-.

ණිකස්සවා ඉයො හොති; සත්‍යපුත්තියො, සත්‍යපුත්තිකො.

අධාතුස්ස කෙ'සාදිතො සෙ'ස්සි-.

සෙ පරෙ අධාතුස්ස යො කකාරො තතො පුබ්බස්ස අකාරස්ස බකහුලං ඉ
හොති, සචෙ සොන සාදිතො පරො හොති; බාලිකා, කාරිකා—අධාතුස්සාති-
කිං? සකා; කෙති-කිං? නන්දනා; අසාදිතොති-කිං? බහුපරිබ්බාජකා, මධුරා —
-බහුවම්මිකාති කකාරෙන සාදිතො බ්‍යවහිතත්තා සිද්ධං—සෙති-කිං?
බාලකො; අස්සාති-කිං? බහුකත්තුකා, සාලා.

ඉති මොග්ගල්ලානෙ ව්‍යාකරණෙ චූත්තියං ණාදිකණ්ඩො චතුත්ථො.

තිජමානෙහි බසා බමාවිමංසාසු-.

බත්තියං තිජා වීමංසායං මානා ච බසජ්ජවචයා හොන්ති යථාක්කමං;
තිතික්ඛා, වීමංසා—තිතික්ඛති, වීමංසති. බමාවිමංසා සුති-කිං? තෙජනං,
තෙජො, තෙජයති, මානනං, මානො, මානෙති.

කිතා තිකිච්ඡාසංසයෙසු ජො-.

තිකිච්ඡායං සංසයෙ ච චත්තමානා කිතා ජො හොති—තිකිච්ඡා, විචිකිච්ඡා—
තිකිච්ඡති, විචිකිච්ඡති—අඤ්ඤත්‍රනිකෙතො, සංකෙතො, කෙතනං, කෙතො,
කෙතයති.

නින්දායං ගුපබ්බො බස්සහො ව-.

නින්දායං චත්තමානෙහි ගුපබ්බෙහි ජො හොති; බස්ස හො ව—ජිගුච්ඡා,
බ්හච්ඡා—ජිගුච්ඡති, බ්හච්ඡති—අඤ්ඤත්‍රගොපනං, ගොපෙ, පොපෙති, බධකො.

තුංස්මා ලොපො විච්ඡායංතෙ-

තුමන්තනො ඉච්ඡායමත්ථෙ තෙ බසඡා හොන්තිබහකුලං; ලොපො ච තුංපච්චයස්සහොති සුතත්තා--බුහුක්ඛා, ජිගිංසා, ජිසච්ඡා--බුහුක්ඛති, ජිගිංසති, ජිසච්ඡති--ඉධකස්මා න හොතිහොත්තුමිච්ඡතීති? පදන්තරෙන්නාහිධානා. තුංස්මාති-කිං? හොජනමිච්ඡති. ඉච්ඡායන්ති කිං? භුඤ්ජිතුං ගච්ඡති. කථං කුලං පිපතීසතීති? යථා කුලං පතිතුමිච්ඡතීතිවාක්‍යං හොති, එවං වුත්තිපි හෙස්සති; වාක්‍යමෙවචරහි කථං හොති? ලොකස්ස තථා වචනිච්ඡාය.

ථියො කම්මා-

ඉච්ඡාකම්මතො ඉච්ඡායමත්ථෙ ථියප්පච්චයො හොති; 'පුත්තමිච්ඡති' පුත්තීයති--කම්මාති-කිං? අඤ්ඤානෙච්ඡති; ඉධ කස්මා න හොති රඤ්ඤො පුත්තමිච්ඡතීති? සාපෙක්ඛත්තා; න හි අඤ්ඤාමපෙක්ඛමානො අඤ්ඤානසහෙකත්ථිභාවමනුභවිතුං සක්කොති; ඉධාපි චරහි න සියා අත්තනොපුත්තමිච්ඡතීති; නෙවෙත්ථ භවිතඛිබ්බං; න හි භවති අත්තනොපුත්තීයතීති; කථං චරහි වුත්තස්ස අත්තනීයතාවගමයතෙ? අඤ්ඤස්සාසුතත්තා, ඉච්ඡාය ච තඛිබ්බසයත්තා.

උපමානාවාරෙ-

කම්මතො උපමානා ආචාරත්ථෙ ථියො හොති; 'පුත්තමවා චරති' පුත්තීයති මාණවකං; උපමානාති කිං? පුත්තමාචරති.

ආධාරා-

ආධාරතුපමානාආචාරත්ථෙ ථියො හොති; 'කුටියමිවාචරති' කුටියති පාසාදෙ, පාසාදීයති කුටියං.

කත්තුතායො-

කත්තුතොපමානා ආචාරත්ථෙ ආයො හොති; 'පඛිබ්බතොවා චරති' පඛිබ්බතායති.

ව්‍යත්ථෙ-

කත්තුතො අභුතතඛිභාවෙ ආයො හොති බහුලං; භුසායති, පට්ඨපායති, ලොභිතායති--කත්තුතොත්ථෙව-භුසංකරොතීති; ඉහ කස්මා න හොති භුසි භවතීති? වුත්තත්ථතාය.

සද්දාදීති කරොති-

සද්දාදීති දුතියන්තෙහි කරොතීති අස්මිං අත්ථෙ ආයො හොති; සද්දායති, වෙරායති, කලහායති, ධූපායති.

නමොත්චස්සො-

නමො ඉච්චස්මා කරොතීති අස්මිං අත්ථෙ අස්සො හොති; නමස්සති තථාගතං.

ධාත්චත්ථෙ නාමස්මි-

නාමස්මා ධාත්චත්ථෙ බහුලම් හොති; 'හත්ථිනා අතික්කමති' අති හත්ථයති; 'විණාය උපගායති' උපවිණයති; 'දළහං කරොති' විනයං දළහයති; 'විසුද්ධා හොති' රත්ති විසුද්ධයති; 'කුසලං පුච්ඡති' කුසලයති.

සච්චාදීහාපි-

සච්චාදීහි ධාත්චත්ථෙ ආපි හොති; සච්චාපෙති, අත්ථාපෙති, වෙදාපෙති, සුක්ඛාපෙති සුඛාපෙති, දුක්ඛාපෙති.

ක්රියත්ථා-

අයමධිකාරො ආ සත්ථපරිසමත්තියා; 'ක්රියා අත්ථො යස්සසො ක්‍රියත්ථො', ධාතු.

චුරාදිතො ණි-

චුරාදීහි ක්‍රියත්ථෙහි සකත්ථෙ ණි පරො හොති බහුලං; ණකාරො චුද්ධාත්ථො--ඵවමඤ්ඤත්‍රාපි--වොරයති, ලාළයති. කථං රජ්ජං කාරෙතීති? යොගවිභාගතො.

පයොජකඛ්‍යාපාරෙ ණාපි ඵ-

කත්තාරං යො පයොජයති තස්ස ඛ්‍යාපාරෙ ක්‍රියත්ථා ණිණාපි හොත්ති බහුලං; කාරෙති, කාරාපෙති--නනු ඵ කත්තාපි කරණාදීනං පයොජකොති තඛ්‍යාපාරෙ? පි ණිණාපි පාපුණත්ති? පයොජකභ්ගහණසාමත්ථියා න භවිස්සත්ති, චුරාදීහි විසුං වචනසාමත්ථියා ඵ--ආතො හියො ණාපියෙව, ණියෙ චුචණ්ණතො, ද්වයමෙවඤ්ඤෙහි.

කොයා භාවකම්මෙස්වපරොක්ඛෙසු මානන්තතාදිසු-

භාවකම්මවිහිතෙසු පරොක්ඛාවජ්ජිතෙසු මානන්තතාදිසු පරෙසුකොයා හොති ක්‍රියත්ථා--න්තග්ගහණමුත්තරත්ථං; කකාරො අවුද්ධාත්ථො; එවමුත්තරත්‍රාපි--ධීයමානං, ධීයතෙ; සුයමානං, සුයතෙ--අපරොක්ඛෙසුති-කිං? ඛභුව දෙවදත්තෙන; ඛිහිද කුසුලො. හිජ්ජතෙ කුසුලො සයමෙවාතිහිජ්ජතෙති සවනා කම්මතාවගමානෙ, සයමෙවාති සවනතො කත්තුතා; කත්තුතාවචනිච්ඡායන්තු-හින්දතිකුසුලො අත්තානන්ති භවති; එවමඤ්ඤම්පි යථාගමමනුගන්තබ්බං. “අපරොක්ඛෙසු මානන්තතාදිසු”ති-අයමධිකාරො ආ“තනාදිත්ථො”අපිචඵතෙ තායදයො තායදිසු පරභුතෙසු කත්තුකම්මභාවවිහිතෙසු කාලාදීනං විධානතො තෙස්වෙව විඤ්ඤයන්තීති-අකම්මකෙහි ධාතුහි කත්තුභාවෙසු සකම්මකෙහි කත්තුකම්මෙසුකම්මාවචනිච්ඡායං භාවෙව භවන්තීති වෙදිතබ්බා--යස්සපනධාතුස්ස ක්‍රියා කම්මමපෙක්ඛතෙ සොසකම්මකො? යස්ස තු ක්‍රියා කත්තුමත්තමපෙක්ඛතෙ සො අකම්මකොති ඤාතබ්බං.

කත්තරි ලො-

කත්තරි ලො-

ක්‍රියත්ථතො අපරොක්ඛෙසු කත්තුචිතමානන්තතාදිසු ලො හොති; ලකාරො “ඤ්ඤස්සෙ”ති. විසෙසනත්ථො--පචමානො, පචන්තො; පවති.

මඤ්ච රුධාදීනං-

රුධාදීතො කත්තුචිතමානාදිසු ලො හොති; මං වාන්ත සරා පරො; මකාරො’නුඛන්ධො; අකාරො උච්චාරණත්ථො--රුන්ධමානො, රුන්ධන්තො, රුන්ධති.

ණණාප්‍යාපීහි වා-

ණණාප්‍යාපීහි කත්තුචිතමානාදිසු ලො හොති විභාසා; වොරයන්තො, වොරෙත්තො; කාරයන්තා, කාරෙත්තො; කාරාප්‍යන්තො, කාරාපෙත්තො; සච්චාපයන්තො, සච්චාපෙත්තො; වොරයති, වොරෙති; කාරයති, කාරෙති; කාරාපයති, කාරාපෙති; සච්චාපයති, සච්චාපෙති--චචත්ථිතවිභාසත්ථො’යං වා සද්දො; තෙන මානෙ නිච්චං; වොරයමානො, කාරයමානො, කාරාපයමානො, සච්චාපයමානො.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

දිපාදිහි යයක-.

දිපාදිහි ලවිසයෙ යක හොති; දිබ්බන්තො; දිබ්බති.

තුදාදිහි කො-.

තුදාදිහි ලවිසයෙ කො හොති; තුදමානො, තුදන්තො; කුදති.

ජාදාදිහි ක්කා-.

ජාදාදිහි ලවිසයෙ ක්කා හොති; ජිනන්තො, ජිනාති--කථං ජයන්තො, ජයතීති? භූවාදිපායා.

කායාදිහි ක්ණා-.

කායාදිහි ලවිසයෙ ක්ණා හොති; කිණන්තො, කිණාති.

ස්වාදාදිහි ක්ණො-.

ස්වාදාදිහි ලවිසයෙ ක්ණො හොති; සුණමානො, සුණන්තො, සුණොති; කථං සුණාතීති? කායාදිපායා.

තනාදිත්ථො-.

තනාදිතො ලවිසයෙ ඔ හොති; තනොති.

භාවකම්මෙසු තබ්බානීයා-.

තබ්බඥනීයා ක්‍රියත්ථා පරෙ භාවකම්මෙසු බහුලම්භවන්ති; කත්තබ්බං, කරණීයං; කත්තබ්බො කට්ඨා; කරණීයො--බහුලා

ධිකාරා කරණාදිසුපි භවන්ති--සිනානීයං, වුණ්ණං; දානීයො, බ්‍රාහ්මණො; සමාවත්තනීයො, ගුරු; පව්වනීයො, උපජ්ඣායො; උපට්ඨානීයො, සිස්සො.

ඝායණ-.

භාවකම්මෙසු ක්‍රියත්ථා පරො ඝායණ හොති බහුලං; වාක්‍යං, කාරියං, වෙය්‍යං, ඡෙය්‍යං.

ආස්සෙ ව-

ආතො සාණං හොති භාවකම්මෙසු ආස්ස ඵ ව; දෙය්‍යං.

වදාදීහි යො-

වදාදීහි ක්‍රියත්ථෙහි යො හොති බහුලම්භාවකම්මෙසු; වජ්ජං, මජ්ජං, ගම්මං—
-භුජාන්තෙ () හොජ්ජො, ඔදනො; හොජ්ජා, යාගු; හොග්ගමඤ්ඤං.

කිච්චසච්චහච්චහඛ්ඛලෙය්‍යා-

ඵතෙ සද්දා යජ්ජච්චයන්තා නිපච්චන්තෙ.

ගුහාදීහි යක-

ගුහාදීහි ක්‍රියත්ථෙහි භාවකම්මෙසු යක හොති; ගුය්හං, දුය්හං, සිස්සො; සිද්ධා ඵවෙනෙ තඛ්ඛාදෙයො පෙසාතිසග්ගපත්තකාලෙසුපි ගම්‍යමානෙසු සාමඤ්ඤෙන විධානතො--හොතා බලු කටො කත්තඛ්ඛො, කරණියො, කාරියො, කිච්චො-ඵවං ත්වයා කටො කත්තඛ්ඛො; හොතා කටො කත්තඛ්ඛො, හොතො හි පත්තො කාලො කටකරණෙ--ඵවං උද්ධමුහුත්තිකෙ'පි වත්තමානතො පෙසාදිසු සිද්ධා ඵව--තථා අරහෙ කත්තරි සත්තිවිසිටියෙ ව පතීයමානෙ ආවස්සකාධම්මිණතාවිසිටියෙව භාවාදො සිද්ධා--උද්ධ මුහුත්තිකතො-හොතා කටො කත්තඛ්ඛො; හොතා රජ්ජං කාතඛ්ඛං, හවං අරහො; හොතා භාරො වහිතඛ්ඛො, හවං සත්තො; හොතා අවස්සං කටො කත්තඛ්ඛො; හොතා නික්ඛො දාතඛ්ඛො.

කත්තරි ලතුණකා-

කත්තරි කාරකෙ ක්‍රියත්ථා ලතුණකා හොත්ති; පඨිතා, පාඨකො-- බහුලමිත්ථෙව-පාදෙහි හරියති'ති පාදහාරකෙ; 'ගලෙචුජ්ජති'ති ගලෙචොපකො-- සද්ධො ඵව ලතුඅරහෙ සීලසාධු ධම්මෙසු ව සාමඤ්ඤවිහිතත්තා; හවං බලු කඤ්ඤාය පරිග්ගයිතා, හවමෙතං අරහති; සීලාදිසු-බල්වපි උපාදාතා කුමාරකෙ; ගන්තාබෙලො; මුණ්ඩයිතාරො සාවිට්ඨායනා වධුං කතපරිගහං.

ආචී-

ක්‍රියයත්ථා ආචී හොති බහුලං කත්තරි; හයදස්සාචී-- අජ්ජච්චසයනාඤාපනත්ථං භින්තයොගකරණං; සාමඤ්ඤවිහිතත්තා සීලාදිසු ව හොතෙව.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

ආසිංසායමකො-. ආසිංසායං ගමාමානායං ක්‍රියත්ථා අකො හොති කත්තරි; 'ඡීවතුති' ඡීවකො; නන්දතුති' නන්දකො; 'භවතුති' භවකො.

කරා ණනො-.

කරතො කත්තරි ණනො හොති; 'කරොති'ති කාරණං; කත්තරීති-කිං? කරණං.

භාතො වීහිකාලෙසු-.

භාතො වීහිසිං කාලෙ චණතො හොති කත්තරි; භායනා නාම වීභයො; භායතො සංවච්ඡරො; වීහිකාලෙසුති - කිං? භාතා.

විදා කු -.

විදස්මා කු හොති කත්තරි; විදු, ලොකවිදු.

විතො ඤාතො-.

විපුබ්බා ඤාඉච්චස්මා කු හොති කත්තරි; විඤ්ඤ; විතොති-කිං? පඤ්ඤො.

කම්මා-.

කම්මතො පරා ඤාඉච්චස්මා කු හොති කත්තරි; සබ්බඤ්ඤ, කාලඤ්ඤ.

ක්වචණ-.

කම්මතො පරා ක්‍රියත්ථා ක්වචි අණ හොති කත්තරි; කුම්භකාරො, සරලාවො, මච්ඡන්දකායො--බහකුලාධිකාරා ඉහ න හොති, ආදිච්චං පස්සති, හිමචන්තං සුඤ්ඤාති, ගාමං ගච්ඡති. ක්වචිති කිං? කම්මකරො.

ගමා රු-.

කම්මතො පරං ගමා රු හොති කත්තරි; වෙදගු, පාරගු.

සමානඤ්ඤභවන්තයාදිතුපමානා දිසා කම්මෙ රීරික්ඛකා-.

සමානාදිහි යාදිහිචොපමානෙහි පරා දිසා කම්මකාරකෙ රීරික්ඛකා හොන්ති; 'සමානො විය දිස්සති'ති සදී, සදික්ඛො, සදිසො; අඤ්ඤාදී, අඤ්ඤාදික්ඛො, අඤ්ඤාදිසො; භවාදී, භවාදික්ඛො, භවාදිසො; යාදී,

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

යාදික්ඛො, යාදිසො; ත්‍යාදී, ත්‍යායාදික්ඛො, ත්‍යාදිසො —සමානාදීහීති කිං? රුක්ඛො විය දිස්සති. උපමානාති කිං? සො දිස්සති කම්මෙති කිං? සො විය පස්සති—රකාරා අන්තසරාදිලොපත්ථා. කකාරො එකාරාභාවත්ථො.

භාවකාරකෙස්වසණ්ඤකා-

භාවෙ කාරකෙ ච ක්‍රියත්ථා අසණ්ඤකා හොන්ති බහකුලං; අපග්ගහො, නිග්ගහො, කරො, ගරො, වයො, ජයො, රවො, භවො, පවො, වවො, අන්තදො, පුරිත්තදො, ඊසක්කරො, දුක්කරො, සුකරො—සණ-භාවෙ-පාකො-වාගො, භාවො. කාරකෙ'පි සඤ්ඤායං තාව-'පජ්ජතෙ'නෙතෙ'ති පාදො;'රුජ්ඣී'ති රොගො;'විසතී'ති වෙසො;'සරති කාලන්තර'න්ති සාරො, ටීරත්ථො;'දරියන්තෙ එතෙහි'ති දාරා;'ජීරයති එතෙනා'ති ජාරො—අසඤ්ඤායම්පි-දායො, දත්තො; ලාහො, ලද්ධො—ස-වකොනිපකො—ක-පියො, බිපො, භුජො, ආයුධං.

දාධාත්වි-

දාධාහි බහුලම් හොතිභාවකාරකෙසු; ආදි, නිධි. වාලධි.

වමාදීහුපු-

වමාදිහි භාවකාරකෙස්වපු හොති; වමපු, වෙපපු.

ක්වි-

ක්‍රියත්ථා ක්වි හොති බහුලං භාවකාරකෙසු—කකාරො කානු බන්ධකාරියත්ථො—අභිභු, සයම්භු, භත්තග්ගං, සලාකග්ගං, සභා, පභා.

අනො- .

ක්‍රියත්ථා භාවකාරකෙස්වනො හොති; ගමනං, දානං, සම්පදානං, අපාදානං, අධිකරණං, චලනො, ජලනො, කොධනො, කොපනො, මණ්ඩනො, භුසනො.

ඉත්ථියමණක්තිකයකායා . ව-

ඉත්ථිලිඬිගෙ භාවෙ කාරකෙ ච ක්‍රියත්ථා අආදයො හොන්ත නො ච බහුලං—අ-තිතික්ඛා. වීමංසා, ජිගුච්ඡා, පිපාසා, පුත්තියා, ඊහා, භික්ඛා, ආපදා, මෙධා, ගොධා—ණ-කාරා, භාරා, තාරා, ධාරා, ආරා—ක්ති-ඉට්ඨී, සිට්ඨී, භිත්ති, භත්ති, තත්ති, භුති —ක- උහා, රුජා, මුදා,—යක-විජ්ජා, ඉජ්ජා—ය-සෙය්‍යා, සමජ්ජා,

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

පබ්බජ්ජා, පරිවරියා, ජාගරියා—අන-කාරණා, භාරණා, වෙදනා, වන්දනා, උපාසනා.

ජාහාහ-

ජාහා ඉච්චෙනෙහි නි හොතිත්ථියං; ජානි, හානි.

කරා රිරියො-

කරතො රිරියො හොතිත්ථියං; 'කරණං' කිරියා—කථං ක්‍රියාති? 'ක්‍රියාය'න්ති නිපාතනා.

ඉකිතී සරූපෙ-

ක්‍රියත්ථස්ස සරූපෙ'හිධෙයෙ ක්‍රියත්ථා පරෙ ඉකිතී හොන්ති; වචි, යුධි. පවති.—අකාමො කකාමොතිආදියු කාරසද්දෙන සමාසො, යථා ඵ්චකාමොති.

සීලාහික්ඛඤ්ඤාවස්සකෙසු ණි-

ක්‍රියත්ථා ණි හොති සීලාදියු පතියමානෙසු; උණ්හහොජී, බීරපායී, අවස්සකාරී, සතත්ථායී.

ථාවරිත්තරහඬුරහිදුරහාසුරහස්සරා-

ඵතෙ සද්දා නිපච්චන්තෙ සීලෙ ගමාමානෙ.

කත්තරි භුතෙ ක්තචන්තුක්තාවි-

භුතත්ථෙ චත්තමානතො ක්‍රියත්ථා ක්තචන්තුක්තාවි හොන්ති කත්තරි; විජිතවා, විජිතාවි; භුතෙති අධිකාමො යාච ආහාරත්ථාති.

ක්තො භාවකම්මෙසු-

භාවෙ කම්මෙ ච භුතෙ ක්තො හොති; ආසිතං භවතා; කතො කටො භවතා.

කත්තරි වාරම්හෙ-

ක්‍රියාරම්හෙ කත්තරි ක්තො හොත, යථාපත්තඤ්ච; පකතො භවං කටං; පකතො කටො භවතා; පසුත්තො භවං; පසුත්තං භවතා.

යාසවසසිලිසසිරුහජරජනීහි-

යාදීහි කත්තරි ක්තො හොති යථාපත්තඤ්ච; උපට්ඨිතො ගුරුමිහවං,
උපට්ඨිතො ගුරු හොතා; උපාසිතො ගුරුමිහවං, උපාසිතො ගුරු හොතා;
අනුච්ඡිතො ගුරුමිහවං, අනුච්ඡිතො ගුරු හොතා; ආසිලිට්ඨො ගුරුමිහවං,
ආසිලිට්ඨො ගුරු හොතා;

අධිසයිතො ඛට්ටාපිකං භවං, අධිසයිතා ඛට්ටාපිකා හොතා; ආරුළුහො
රුක්ඛං භවං, ආරුළුහො රුක්ඛො භාතා; අනුජිණ්ණො වසලිං දෙවදත්තො,
අනුජිණ්ණො වසලි දෙවදත්තෙන; අනුජාතො මාණවකො මාණවිකං, අනුජාතා
මාණවිකා මාණවකෙන.

ගමනත්ථාකම්මකාධාරෙ ව-

ගමනත්ථතො අකම්මකතො ච ක්‍රියත්ථා ආධාරෙ ක්තො හොති කත්තරි ව
යථාපත්තඤ්ච; ඉදමෙසං යාතං, ඉහ තෙ යාතං, ඉහතෙහි යාතං, අයං තෙහි
යාතො පටො, ඉදමෙසමාසිතං, ඉහ තෙ ආසිතා, ඉහ තෙහි ආසිතං, දෙවො වෙ
වට්ඨො සම්පන්නා සාලයොති -කාරණ සාමග්ගිසම්පත්ති එත්ථාහිමතා.

ආහාරත්ථා-

අජ්ඣොහාරත්ථා ආධාරෙ ක්තො හොති යථාපත්තඤ්ච; ඉදමෙසං භුත්තං,
ඉදමෙසං පිතං, ඉහ තෙහි භුත්තං, ඉහ තෙහි පිතං, ඔදනො තෙහි භුත්තො,
පිනමුදකං—අකත්තත්ථො යොගවිභාගො; කථං පිතා ගාවොති? 'පිතමෙසං
විජ්ජති' තිපිතා? බාහුලකා වා—පස්සින්තොති යා එත්ථ භුතකාලතා තත්‍ර ක්තො;
එවං රඤ්ඤම්මතො, රඤ්ඤම්ථිට්ඨො, රඤ්ඤම්බුද්ධො, රඤ්ඤං පුජිතො—එවං
සිලිතො, රක්ඛිතො, ඛන්තො, ආකුට්ඨො, රුට්ඨො, රුසිතො, අභිව්‍යාහටො,
දගිතො, භට්ඨො, කත්තො, සංයතො, අමතො—කට්ඨන්ති භුතතායමෙව;
හෙතුතො එලං ත්වත්‍ර භාවි.

තුංතායෙනවෙ භාවෙ භවිස්සති ක්‍රියායං තදත්ථායං-

භවිස්සතිඅත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියත්ථා භාවෙ තුංතායෙ තවෙ හොන්ති
ක්‍රියායං තදත්ථායං පතියමානායං; කාතුං ගච්ඡති; කත්තායෙ ගච්ඡති; කාතවෙ
ගච්ඡති—ඉච්ඡති හොත්තුං කාමෙති හොත්තුන්ති ඉමිනාව
සිද්ධංපුනඛිබ්බානෙත්විභාපි සියා ඉච්ඡන්තො කරොතීති—එවං
සක්කොතිහොත්තුං, ජානාති හොත්තුං, ගිලායති හොත්තුං, සටතෙ හොත්තුං,
ආරහතෙ හොත්තුං, ලහතෙ හොත්තුං, පක්කමති හොත්තුං, උස්සහතී
හොත්තුං, අරහති හොත්තුං, අත්ථි හොත්තුං, විජ්ජති හොත්තුං, වට්ටති

භොත්තුං, කප්පති භොත්තුන්ති--තථා පාරයති භොත්තුං, පහු භොත්තුං, සමත්ථො භොත්තුං, පරියත්තො භොත්තුං, අලං භොත්තුන්ති; භවතිස්ස සබ්බත්ථ සම්භවා--තථා කාලො භොත්තුං, සමයො භොත්තුං, වෙලා භොත්තුන්ති--යථා-භොත්තුමනො, සොතුං සොනො, දට්ඨුං චක්ඛු. යුජ්ඣිතුං ධනු, චත්තු ජළො, ගන්තුං මනො, කත්තුමලසොති--උච්චාරණන්තු චත්තායත්තං--භාවෙති කිං? කර්ස්සාමිති ගච්ඡති; ක්‍රියායන්ති කිං? භික්ඛිස්සං ඉච්චස්ස ජටා; තදත්ථායන්ති කිං ගච්ඡිස්සනො තෙ භවිස්සති භත්තං භොජනාය.

පටිසෙධෙ'ලංඛලුනං තුනක්ත්වානක්ත්වා වා-

අලංඛලුසද්දානං පටිසෙධත්ථානංපයොගෙ තුනාදයො වා භොන්ති භාවෙ; අලං සොතුන, ඛලු සොතුන; අලං සුත්වාන, ඛලු සුත්වාන; අලං සුත්වා, ඛලු සුත්වා; ලං සුතෙන, ඛලු සුතෙන--අලං ඛලුනන්ති කිං? මා භොතු; පටිසෙධෙති කිං? අලංකාරො.

පුබ්බෙකකත්තුකානං-

එකො කත්තා යෙසං ව්‍යාපාරානං තෙසුයො පුබ්බො තදත්ථතො ක්‍රියත්ථා තුනාදයො භොන්ති භාවෙ; සොතුන යාති, සුත්වාන, සුත්වාවා--එකකත්තුකානන්ති කිං භුත්තස්මිං දෙවදත්තෙ යඤ්ඤදත්තො චජති; පුබ්බාති කිං? භුඤ්ජති ච පචති ච--අප්පත්ත්වා නදිං පබ්බතො, අතික්කම්ම පබ්බතං නදීති භුධාතුස්ස සබ්බත්ථ සම්භවා එකකත්තුකානා පුබ්බකාලතා ච ගම්‍යතෙ. භුත්වා භුත්වා ගච්ඡතිති ඉමිනාව සිද්ධමාභික්ඛඤ්ඤන්තු දිබ්බචනාවගම්‍යතෙ--කථං ජීවගාහං අගාහසි, කායජ්ජවාලකං ගච්ඡන්තිතිආදි? සණන්තෙන ක්‍රියාවිසෙසනෙන සිද්ධං; යථා ඔදනපාකං සයතිති.

න්තො කත්තරි චත්තමානෙ-

චත්තමානත්ථෙ චත්තමානතො ක්‍රියත්ථා න්තො භොති කත්තරි; තිට්ඨන්තො.

මානො-

චත්තමානත්ථෙ චත්තමානතො ක්‍රියත්ථා මානො භොති කත්තරි; තිට්ඨමානො.

භාවකම්මෙසු -.

චත්තමානත්ථෙ චත්තමානතො ක්‍රියත්ථා භාවෙ කම්මෙ ච මානො භොති;
ධීයමානං, පච්චමානො ඔදනො.

තෙ ස්සපුබ්බානාගතෙ-.

අනාගතත්ථෙ චත්තමානතො ක්‍රියත්ථා තෙ ත්තමානා ස්සපුබ්බා භොන්ති;
යස්සන්තො, යස්සමානො, ධීසිස්සමානං, පච්චස්සමානො ඔදනො.

ඤ්වාදයො-.

ක්‍රියත්ථා පරෙ බහකුලං ඤ්වාදයො භොන්ති; වාරු, දාරු.

ඛජයානමෙකස්සරොදි ද්වෙ-.

ඛජසප්පච්චයන්තානං ක්‍රියත්ථානං පයමමෙකස්සරං සද්දරුපං ද්වෙ භවති;
තිතික්ඛා, ජිගුච්ඡා, වීමංසා.

පරොක්ඛායඤ්ච-.

පරොක්ඛායං පයමමෙකස්සරං සද්දරුපං ද්වෙ භවති; ජගාම--චකාරො
අවුත්තසමුච්චයත්ථො; තෙනඤ්ඤත්‍රාපි යථාගමං.

ජහාති, ජහිතබ්බං, ජහිතුං, දද්දල්ලති, වඬිකමති--ලොලුපො, මොමුභොති
ඔත්තං'තදමිනාදි' පාසා.

ආදිස්මා සරා-.

ආදිභුතා සරා පරමෙකස්සරං ද්වෙ භොති; අසිසිසති--ආදිස්මාති කිං?
ජජාගාර; සරාති කිං? පපාව.

න පුන-.

ගං ද්විභුතං න තං පුන ද්වත්තමාපජ්ජතෙ; තිතික්ඛසති, ජිගුච්ඡිසති.

යථිට්ඨං ස්‍යාදිනො-.

ස්‍යාදාන්තස්ස යථිට්ඨමෙකස්සරමාදිභුතමඤ්ඤං වා යථාගමං
ද්විත්තමාපජ්ජතෙ; පුපුත්තිසිසති, පුත්තිත්තිසිසති, පුත්තිසිසති.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා
රස්සො පුබ්බස්ස-

ඒවිත්තෙ පුබ්බස්සලරො රස්සො හොති; දදාති.

ලොපො 'නාදිඛාඤ්ජනස්ස-

ද්විත්තෙ පුබ්බස්සාදිතො' ඤ්ඤස්සඛාඤ්ජනස්ස ලොපො හොති; අසිසිසති.

ඛජ්ජෙස්චස්සි -.

ද්විත්තෙ පුබ්බස්ස අස්ස ඉ හොති ඛජ්ජෙසු; පිපාසති--ඛජ්ජෙසුති කිං?
ජහාති; අස්සාති කිං? බ්‍රහ්මකම්බති.

ගුපිස්සුස්ස -.

ද්විත්තෙ පුබ්බස්ස ගුපිස්ස උස්ස ඉ හොති ඛජ්ජෙසු; ජිගුච්ඡති.

චතුත්ථදුතියයානං තතියපඨමා-

ද්විත්තෙ පුබ්බෙසං චතුත්ථදුතියයානං තතියපඨමා හොන්ති; බ්‍රහ්මකම්බති.
විච්ඡෙද.

කචග්ගහානං චචග්ගජා-

ද්විත්තෙ පුබ්බෙසං කචග්ගහානං චචග්ගජාහොන්ති යථා ක්කමං; වුකොප,
ජහාති.

මානස්සථි පරස්ස ච මං-

ද්විත්තෙ පුබ්බස්සමානස්ස ථි හොති, පරස්සච මං; ථිමංසති.

කිතස්සාසංසයෙති චා-

සංසයතො' ඤ්ඤස්මිං චත්තමානස්සද්විත්තෙ පුබ්බස්ස කිතස්සචාති හොති;
තිකිච්ඡති. විකිච්ඡති--අසංසයෙති කිං? විචිකිච්ඡති.

යුචණ්ණානම්ඤ්ඤාප්පච්චයෙ-

ඉචණ්ණුචණ්ණාත්තානං ක්‍රියත්ථානං ඤ්ඤා හොන්ති යථාක්කමං පච්චයෙ;
චෙතඛිඛං, තෙතඛිඛං, සොතඛිඛං, භවිතඛිඛං.

ලහුස්සුපන්තස්ස-

ලහුභුතස්ස උපන්තස්ස යුවණ්ණස්ස ඤො භොන්ති යථාක්කමං; එසිතඛ්ඛං, කොසිතඛ්ඛං--ලහුස්සාතිකිං? ධූපිතා; උපන්තස්සාති-කිං? රුන්ධති.

අස්සා ණානුබන්ධෙ -.

ණකාරානුබන්ධෙ පච්චයෙ පරෙ උපන්තස්ස අකාරස්ස ආභොති; කාරකො.

න තෙ කානුබන්ධනාගමෙසු-

තෙ ඤොආ කානුබන්ධෙ නාගමෙ ව න භොන්ති; විතො, සුතො, දිට්ඨො, පුට්ඨො--නාගමෙ වනාදිනා. --විනිතඛ්ඛං, විනිතුං; සුණිතඛ්ඛං, සුණිතුං; පාපුණිතඛ්ඛං, පාපුණිතුං; ධුනිතඛ්ඛං, ධුනිතුං, ධුනනං, ධුනයිතඛ්ඛං, ධුනාපෙතඛ්ඛං, ධුනයිතුං, ධුනාපෙතුං, ධුනයනං, ධුනාපනං, ධුනයති, ධුනාපෙති; පිනෙතඛ්ඛං, පිනයිතුං, පිනනං, පිනිතුං, පිනයති; සුනොති; සිනොති; දුනොති; හිනොති; පහිණිතඛ්ඛං, පහිණිතුං, පහිණනං.

වා ක්වච්චි-

තෙ ක්වච්චි වා න භොන්ති කානුබන්ධනාගමෙසු; මුදිතො මොදිතො; රුදිතං, රොදිතං.

අඤ්ඤත්වාපි-

කානුබන්ධනාගමතො'ඤ්ඤස්මිම්පි තෙ ක්වච්චි න භොන්ති; ඛිපකො, පනුදනං, වධකො.

පො සිස්සා-

සිස්ස ආති ප්‍රාදෙසෙ; නිස්සාය.

ඤානමයවා සරෙ-

සරෙ පරෙ ඤානමයවා භොන්ති; ජයො, භවො--සරෙති කිං? ජෙති; අනුභොති.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

ආයාචා ණානුබන්ධෙ-

ඤ්ඤානමායාචා හොත්ති සරාදොණානුබන්ධෙ; නායයති, භාවයති.
සයාපෙත්වාතිආදිසුරස්සත්තං.

ආස්සාණාපිම්භි යුක-

ආකාරන්තස්ස ක්‍රියත්ථස්ස යුක හොති ණාපිතො'ඤ්ඤස්මිං ණානුබන්ධෙ;
දායකො--ණානුබන්ධෙත්වෙව? දානං. අණාපිම්භිති කිං? දාපයති.

පදාදීනං ක්වච්චි-

පදාදීනං යුක හොති ක්වච්චි; නිපජ්ජිතබ්බං, නිපජ්ජිතුං, නිපජ්ජනං,
පමජ්ජිතබ්බං, පමජ්ජිතුං, පමජ්ජනං--ක්වච්චිති කිං? පාදො.

මං වා රුධාදීනං-

රුධාදීනං ක්වච්චි මං වා හොති; රුන්ධිතුං, රුජ්ඣිතුං--ක්වච්චිත්වෙව?
නිරොධො.

ක්වම්භි ලොපො'න්තබ්බස්සත්තස්ස-

අන්තබ්බස්සත්තස්ස ලොපො හොති ක්වම්භි;'හත්තං සසන්ති, ගණ්හන්ති
වාචන්ථා'ති හත්තග්ගං.

පරරූපමයකාරෙ බ්බස්සත්තෙ-

ක්‍රියත්ථානමන්තබ්බස්සත්තස්ස පරරූපං හොති යකාරතො'ඤ්ඤස්මිං
බ්බස්සත්තෙ; හෙත්තබ්බං; බ්බස්සත්තෙති කිං? භිත්තිතබ්බං. අයකාරෙති කිං?
භිජ්ජති.

මනානං නිග්ගහීතං-

මකාරනකාරන්තානං ක්‍රියත්ථානං නිග්ගහීතං හොතයයකාරෙ බ්බස්සත්තෙ;
ගන්තබ්බං, ජඩ්ඝා. බ්බස්සත්තෙත්වෙව? ගමනං; අය කාරෙත්වෙව? ගම්‍යතෙ.

න චූස්සො-

චූස්ස ඔ න හොති බ්බස්සත්තෙ; චූම්. බ්බස්සත්තෙත්වෙව? අචූචි.

මොග්ගල්ලාන වුත්තිවිවරණපඤ්චිකා

කගා වජානං ඝානුබන්ධෙ-

ඝානුබන්ධෙ චකාරජකාරත්තානං ක්‍රියත්ථානං කගා හොන්ති යථාක්කමං; වාක්‍යං, භාග්‍යං.

හනස්ස ඝාතො ණානුබන්ධෙ-

හනස්ස ඝාතො හොති ණානුබන්ධෙ; ආඝාතො.

ක්වම්හී සො පරිපච්චසමොහි-

පඨ්‍යාදීහි පරස්සහනස්සසො හොති ක්වම්හි; පලිසො, පටිසො, අසං-
රස්සත්තං නිපාතනා;සඬිසො, ඔසො.

පරස්ස සං සෙ-

ද්විත්තෙ පරස්ස හනස්ස සං හොති සෙ; ජිසංසා.

ජීහරානං ගිං-

ද්විත්තෙ පරෙසං ජීහරානං ගිං හොති සෙ; විජිගිංසා, ජිගිංසා.

ධාස්ස හො-

ද්විත්තෙ පරස්ස ධාස්ස හ හොති; දහති.

ණිම්හි දීසො දුසස්ස-

දුසස්සදීසො හොති ණිම්හි; දුසිතො--ණිම්හිති කිං? දුට්ඨො.

ගුහිස්ස සරෙ-

ගුහිස්ස දීසො හොති සරෙ; නිගුහනං--සරෙති කිං? ගුය්හං.

මුහබ්භානඤ්ච තෙ කානුබන්ධෙ'ත්ථෙ-

මුහබ්භානං ගුහිස්ස ච දීසො හොති තකාරාදො
කානුබන්ධෙත්ථානත්ථාවජ්ජිතෙ; මුල්ලො, බාලොහා, ගුල්ලො--තෙති කිං?
මුයහති. කානුබන්ධෙති කිං? මු-හිතබ්බං. අත්ථෙති කිං? මුය්හිත්ථාන,
මුය්හිත්ථා, කානුබන්ධෙත්ථෙති අයමධිකාරො යාව සාසස්සසිස්ථෙ'ති.

වහස්සුස්ස-

වහස්සාස්ස දිසො හොති තෙ කානුබන්ධෙ ත්වානත්වාචජ්ජිතෙ; වුළ්භො.

ධාස්ස හි-

ධා ධාරණෙනිමස්ස හි හොති තෙ කානුබන්ධෙ ත්වානත්වා චජ්ජිතෙ; නිහිතො, නිහිතවා.

හමාදිතං ලොපො 'න්තස්ස -

හමාදිතං රකාරන්තානං වාන්තස්සලොපො හොති තෙ කානුබන්ධෙ ත්වානත්වාචජ්ජිතෙ; ගතො, ඛතො, හතො, මතො, තතො, සඤ්ඤතො, රතො, කතො--තෙත්වෙව? ගමාතෙ. කානුබන්ධෙත්වෙව. ගන්තබ්බං. අත්වෙත්වෙව? ගන්ත්වාන, ගන්ත්වා.

වවාදිතං වස්සුට වා-

වවාදිතං වස්ස වා උට හොති කානුබන්ධෙ'ත්වෙ; උත්තා, වුත්තං; උත්ථං, වුත්ථං; අත්වෙත්වෙව? වත්වාන, වත්වා.

අස්සු-

වවාදිතමස්ස උ හොති කානුබන්ධෙ'ත්වෙ; වුත්තං, වුත්ථං.

වද්ධස්ස වා-

වද්ධස්ස අස්ස වා උ හොති කානුබන්ධෙ'ත්වෙ; වුද්ධො, වද්ධො--අත්වෙත්වෙව? වද්ධිත්වාන; වද්ධිත්වා. කථං වුත්තිති? 'වුත්ති මත්තෙ'ති. නිපාතනා; වත්තිති හොතෙව යථාලක්ඛණං.

යජස්සයස්ස ට්ඨි-

යජස්ස යස්ස ට්ඨි හොන්ති කානුබන්ධෙ'ත්වෙ; ඉට්ඨං, සිට්ඨං, අත්වෙත්වෙව? යජිත්වාන, යජිත්වා.

යාස්සි-

යාස්සි හොති කානුබන්ධෙ'ත්වෙ; යීතො. අත්වෙත්වෙව? යත්වාන, යත්වා.

මොග්ගල්ලාන වූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

ගාපානම් හොති කානුබන්ධෙ'ත්වෙ; ගීතං, පීතං. අත්ථෙත්ථෙව? ගායිත්වා;
නිව්චං යාගමො; පාස්ස තු පීත්වානි බහුලාධිකාරා.

ජනිස්සා-

ජනිස්ස ආ හොති කානුබන්ධෙ'ත්වෙ; ජාතො. අත්ථෙත්ථෙව? ජනිත්වා.

සාසස්සසිස්වා-

සාසස්ස වා සිස්හොති කානුබන්ධෙ'ත්වෙ; සිට්ඨං, සත්ථං; සිස්සො,
සාසියො. අත්ථෙත්ථෙව? අනුසාසිත්වාන.

කරස්සාතවෙ-

කරස්සආ හොති තවෙ; කාතවෙ.

තුංතුනතඛිබ්බෙසුවා-

තුමාදිසු වා කරස්සා හොති; කාතුං, කත්තුං, කාතුන, කත්තුන; කාතඛිබ්බං,
කත්තඛිබ්බං.

ඤ්ඤස්ස නෙ ජා-

ඤ්ඤාතුස්ස ජා හොති නකාරෙ; ජානිතුං, ජානත්තො. නෙති කිං? ඤාතො.

සකආපානං කුක්කු ණෙ-

සකආපානං කුක්කු ඉච්චෙතෙ ආගමා හොන්ති ණකාරෙ. සක්කුණන්තො,
පාපුණන්තො; සක්කුණොති, පාපුණොති. ණෙති කිං? සක්කොති, පාපෙති.

නිතො විස්ස ජො-

නිස්මා පරස්ස විස්ස ජො හොති; නිච්ඡයො.

ජරසදානම්ම වා-

ජරසදානමන්තසරා පරො ඊම හොති විභාසා; ජීරණා, ජීරති, ජීරාපෙති;
නිසීදිතඛිබ්බං, නිසීදනං, නිසීදිතුං, නිසීදති--වානි කිං? ජරා, නිසජ්ජා; 'ඊම වෙති
යොගවිභාගා අඤ්ඤෙසම්මි? අභිරථ, සංයොගාදිලොපො'ත්ථස්ස.

දිසස්ස පස්සදස්සදස්දදක්ඛා-

දිසස්ස පස්සාදයො භොන්ති විභාසා; විපස්සනා, විපස්සිතුං, විපස්සති; සුදස්සි, පියදස්සි, ධම්මදස්සි, සුදස්සං, දස්සනං, දස්සෙති; දට්ඨබ්බං, දට්ඨා, දට්ඨුං, දුද්දසො, අද්දස; අද්දා, අද්දං; අද්දක්ඛි, දක්ඛිස්සති--වාත්ථෙව? දිස්සන්ති ඛාලා.

සමානා රො රිරික්ඛකෙසු -

සමානසද්දතො පරස්ස දිසස්ස ර භොති වා රිරික්ඛකෙසු; සරි, සදී; සරික්ඛො, සදික්ඛො; සරිසො, සදිසො.

දහස්ස දස්සධො-

දහස්ස දස්සධො භොති වා; ඩානෙහා, දාහො; ඩහති, දහති.

අනස්සස්වාපරිභි ලො-

ආපරිභි පරස්ස දහස්ස දස්ස ලො භොතනස්සස්සු; ආණාහනං, පරිලාහො.

අත්ථාදිත්තෙස්වත්ථිස්ස භු-

ත්ථාදිත්තවජ්ජිතෙසු පච්චයෙසු අස භුවිච්චස්ස භු භොති; හවිතබ්බං.

ආදෙසවිධානමසස්සාප්පයොගත්ථමෙතස්මිං විසයෙ--එතෙන කත්ථවි කස්සවි ධාතුස්සාප්පයොගො'පි ඤාපිතො භොති--අත්ථාදිත්තෙසුති කිං? අත්ථි, සන්තො. අත්ථිස්සාති කිං? අස්සතිස්ස මා භොතු.

අආස්සආදිසු -

අආදො ආආදො ස්සආදො ච අත්ථස්ස භු භොති; බභුව, අභවා, අභවිස්සා, හවිස්සති.

න්තමානාන්තිශ්ශුංස්වාදිලොපො-

න්තාදිස්වත්ථිස්සාදිලොපො භොති; සන්තො, සමානො, සන්ති, සන්තු, සියා, සිශුං--එතෙස්විති කිං? අත්ථි.

පාදිතො යාස්ස වා යගො ක්වචි-

පාදිහි ක්‍රියාවිසෙසජාතකෙහි සද්දෙහි පරස්ස යාස්ස ක්වචි යගො වා හොති; සණ්ඨහන්තො, සන්තිට්ඨන්තො; සණ්ඨහති, සන්තිට්ඨති--ප පරා අප සංඅනු අව ඔ නි දු වි අධි අපි අති සු උඅහිපති පරි උප ආ පාදි; ක්වචිති කිං? සණ්ඨිති.

දාස්සියඬි-

පාදිතො පරස්ස දාස්ස ඉයඬි හෙනාති ක්වචි; අනාදිසිත්වා, සමාදියති; ක්වචිත්ථෙව? ආදාය.

පාදිතො පරස්සකරස්ස ක්වචිඛ හොති; සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛරී යති --කරස්සාති අවත්වා කරොතිස්සාති වචනං තිම්භි ව විකරණුජ්ජත්ති ඤාපෙතුං.

පුරස්මා-

පුර ඉච්චස්මා නිපාතා පරස්ස කරස්සඛ හොති; පුරක්ඛත්වා, පුරෙක්ඛාරො, එත්තං තදම්නාදිපායා.

නිතො කමස්ස-

නිස්මා පරස්ස කමස්ස ක්වචි ඛ හොති; පුරක්ඛත්වා, පුරෙක්ඛාරො, එත්තං තදම්නාදිපායා.

නිතො කමස්ස-

නිස්මා පරස්ස කමස්ස ක්වචි ඛ හොති; නික්ඛමති; ක්වචිත්ථෙව? නික්කමො.

යුවණ්ණානමියඬුවඬි සරෙ-

ඉවණ්ණුවණ්ණන්තානං ක්‍රියත්ථානමියඬුවඬි හොන්ති සරෙ ක්වචි; වෙදියති, බ්‍රුවන්ති; සරෙති කිං? නිවෙදෙති, බ්‍රුති; ක්වචිත්ථෙව? ජයති, භවති.

අඤ්ඤාදිස්සාස්සි කො-

ඤාදිතො'ඤ්ඤස්ස ආකාරන්තස්ස ක්‍රියත්ථස්ස ඊ හොති කො; දියති; අඤ්ඤාදිස්සාති කිං? ඤායති, තායති.

තනස්සා වා-

තනස්ස ආ හොති වා කොය; තායනෙ, තඤ්ඤනෙ.

දීඝො සරස්ස-

සරත්තස්ස ක්‍රියත්ථස්සදීඝො හොති කොය; වීයනෙ, සුයනෙ. සානන්තරස්ස තස්ස යො-.

සකාරත්තතො ක්‍රියත්ථා පරස්සානන්තරස්සතකාරස්ස යි හොති; කුට්ඨො, තුට්ඨවා, තුට්ඨබ්බං, තුට්ඨී; අනන්තරස්සාති කිං? තුස්සිත්වා.

කසස්සිම ච වා-

කසස්මා පරස්සානන්තරස්ස තස්ස යි හොති, කසස්ස වා ඉම ච; කිට්ඨං, කට්ඨං--අනන්තරස්සාත්ථෙව? කසිතබ්බං.

ධස්තොත්‍රස්සා -.

එතෙ සද්දා නිපච්චන්තෙ.

පුච්ඡාදිතො-

පුච්ඡාදිහි ක්‍රියත්ථෙහි පරස්සානන්තරස්ස තකාරස්සයි හොති; පුට්ඨො, භට්ඨො, ශිට්ඨො--අනන්තරස්සාත්ථෙව? පුච්ඡිත්වා.

සාසචසසංසසසා ටො-

එතෙහි පරස්සානන්තරස්ස තස්ස ථ හොති; සත්ථං, චුත්ථං, පසත්ථං, සත්ථං--කථමනුසිට්ඨොති? “කථනරානං ටයණලා”ති. යො. අනන්තරස්සාත්ථෙව? සාසතුං.

ධො දහහෙහි-

ධකාරහකාරහකාරත්තෙහි ක්‍රියත්ථෙහි පරස්සානන්තරස්ස තස්ස ධ හොති; චුද්ධො, දුද්ධං, ලද්ධං.

දහා ඩො-

දහා පරස්සානන්තරස්ස තස්ස ඩ හොති; දඬ්ඩො.

බහස්සුම ව-

බහා පරස්සානන්තරස්ස තස්ස සො හොති, බහස්සුම ව සසන්තයොගෙන; බුඩ්ධො.

රුහාදිහි හො ළ ව -

රුහාදිහි පරස්සානන්තරස්සතස්ස හ හොති, ළො වාන්තස්ස; ආරුළ්හො, ගුළ්හො, වුළ්හො, බාළ්හො; අනන්තරස්සාත්ථෙව්? ආරොගතුං.

මුහා වා-

මුහා පරස්සානන්තරස්ස තස්ස හ හොති වා, ළො වාන්තස්ස හසන්තියොගෙන; මුළ්හො, මුද්ධො.

භිදාදිතො නො ක්තක්තවන්තුනං-. භිදාදිතො පරෙසං ක්තක්තවන්තුනං තස්සනො හොති; භින්තො, භින්තවා, ඡින්තො, ඡින්තවා, ඡන්තො, ඡන්තවා, ඛින්තො, ඛින්තවා, උප්පන්තො, උප්පනනවා, සින්තො, සින්තවා, සනෙතො, සන්තවා, පිතො, පිතවා, සුතො, සුතවා, දිතො, දිතවා, ඩිතො, ඩිතවා, ලිතො, ලිතවා, ලුතො, ලුතවා--ක්තක්තවන්තුනත්ති කිං? භිත්ති; ඡිත්ති, හොත්තුං, ඡෙත්තුං.

දාත්ථින්නො-

දාතො පරෙසං ක්තක්තවන්තුනං තස්ස ඉන්නො හොති; දින්නො, දින්නවා.

කිරාදිහි ණො-

කිරාදිහි පරෙසං ක්තක්තවන්තුනං තස්සානන්තරස්ස ණ හොති; කිණ්ණො, කිණ්ණවා, පුණ්ණො, පුණ්ණවා, ඛිණ්ණො, ඛිණ්ණවා.

තරාදිහ රිණ්ණො-

තරාදිහි පරෙසං ක්තක්තවන්තුනං තස්සරණ්ණො හොති; තිණ්ණො, තිණ්ණවා, පිණ්ණො, පිණ්ණවා, විණ්ණො, විණ්ණවා.

ගො හඤ්ජාදිහි-

හඤ්ජාදිහි පරෙසං ක්තක්තවන්තුනං තස්සානන්තරස්සග හොති; හග්ගො, හග්ගවා, ලග්ගො, ලග්ගවා, නිමුග්ගො, නිමුග්ගවා, සංවිග්ගො, සංවිග්ගවා.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා

සුසා බො-

සුසා පරෙසං ක්තක්තවන්තුනං තස්ස බො හොති; සුක්ඛෙං, සුක්ඛවා.

පවා කො-

පවා පරෙසං ක්තක්තවන්තුනං තස්ස කො හොති; පක්කො, පක්කවා.

මුවා වා-

මුවා පරෙසං ක්තක්තවන්තුනං තස්ස කො වා හොති; මුක්කො, මුත්තො; මුක්කවා, මුත්තවා—සක්කොති ඡවාදිසු සිද්ධං—ක්තක්තවන්තුසු සත්තො සත්තවාත්ථෙව හොති.

ලොපො වඩ්ඪා ක්තිස්ස-

වඩ්ඪා පරස්සක්තිස්ස තස්ස ලොපො හොති; වඩ්ඪි.

ක්චිස්ස-

ක්‍රියත්ථා පරස්ස ක්චිස්ස ලොපො හොති; අභිභු.

භිණාපිනං තෙසු-

භිණාපිනං ලොපො හොති තෙසු භිණාපිසු; 'කාරොන්තං පයොජයයති'කාරෙති, කාරාපෙති.

ක්චචි විකරණානං-

විකරණානං ක්චචි ලොපො හොත; උදපාදි, භන්ති.

මානස්ස මස්ස-

ක්‍රියත්ථා පරස්ස මානස්ස මකාරස්ස ලොපො හොති ක්චචි; කරාණො; ක්චචති කිං? කුරුමානො.

ඵලලස්සෙ-

ඵලලානමෙ හොත ක්චචි; ගහෙත්වා, අදෙන්නි; ක්චචීත්ථෙව? වපිත්වා.

පොයා වා ත්වාස්ස සමාසෙ-

ත්වාස්සවා පොයා හොත සමාසෙ; පකාරො'පො සස්සා'ති. විසෙසනත්ථා; අභිභූය, අභිභවිත්වා--සමාසෙති කිං? පත්වා; ක්වවාසමාසෙ'පි බහකුලාධිකාරා? ලතං දත්තෙහි ඡිත්ථිය.

තුංයානා-

ත්වාස්ස වා තුංයානා හොත්ති සමාසෙ ක්වචි; අභිභූයං, අභිභරිත්වා; අනුමොදියාන, අනුමොදිත්වා--අසමාසෙ-පි බහුලාධිකාරා? දයුං; දිස්වා--එසමප්පවිසයතාඤාපනත්ථො යොගවිභාගො.

හනා රචිචො-

හනස්මා පරස්ස ත්වාස්ස රචිචො වා හොති සමාසෙ; අභච්ච, අභනිත්වා.

සාසාධිකරා චචරිචිචො-

සාසාධිති පරා කරා පරස්ස ත්වාස්ස චචරිචිචො වා හොත්ති යථාක්කමං; සක්කච්ච, සක්කරිත්වා, අසක්කච්ච, අසක්කරිත්වා, අධිකිච්ච, අධිකරිත්වා,

ඉතො චිචො-

ඉඉච්චස්මා පරස්ස ත්වාස්ස චිචො වා හොති; අධිච්ච, අධිසිත්වා, සමෙච්ච, සමෙත්වා.

දිසා වානවා ස ච-

දිසතො ත්වාස්ස වානවා හොත්ති වා, දිසස්ස ච සකාරො තං සන්තියොගෙන; සස්ස සවිධානං පරරූපබාධනත්ථං; දිස්වාන, දිස්වා, පස්සිත්වා--කථං නාදට්ඨා පරතො දොසන්ති? ඤාපකාත්වාස්ස චලොපො; එවං ලද්ධා(න) ධනන්තිආදිසු.

එඉ බ්‍යඤ්ජනස්ස-

ක්‍රියත්ථා පරස්ස බ්‍යඤ්ජනාදිප්පච්චයස්ස ඤි වා හොති; භුඤ්ජිතුං, හොත්තු; බ්‍යඤ්ජනස්සාති කිං? පාවකො.

රා නස්ස ණො-

රාත්තතො ක්‍රියත්ථා පරස්ස පච්චයනකාරස්ස ණො හොති; අරණං, සරණං.

න න්තමානත්‍යාදීනං-

රාත්තතො පරෙසං න්තමානත්‍යාදීනං නස්ස ණො න හොති; කරොන්තො, කරුමානො; කරොන්ති.

ගමයමිසාසදිසානං වා ච්ඡඬි-

එතෙසං වා ච්ඡඬි හොති න්තමානත්‍යාදිසු; ගච්ඡන්තො, ගච්ඡමානො, ගච්ඡති; යච්ඡන්තො, යච්ඡමානො, යච්ඡති; ඉච්ඡන්තො, ඉච්ඡමානො, ඉච්ඡති; අච්ඡන්තො, අච්ඡමානො, අච්ඡති; දිච්ඡන්තො, දිච්ඡමානො, දිච්ඡති. වාති කිං? ගමිස්සති; වචන්ථිත විභාසත්තෙනඤ්ඤෙසු ච ක්ථවි? ඉච්ඡිතඛිං, ඉච්ඡා, ඉච්ඡිතුං; අච්ඡිතඛිං, අච්ඡිතුං; අඤ්ඤෙසඤ්ච යොගවිභාගා? පචෙච්ඡති.

ජරමරානමීයඬි-

එතෙසමීයඬි වා හොති න්තමානත්‍යාදිසු; ජීයන්තො, ජීරන්තො; ජීයමානො, ජීරමානො; ජීයති, ජීරති; මීයන්තො, මරන්තො; මීයමානො, මරමානො; මීයති, මරති.

යාපානං තිට්ඨපිචා-

යාපානං තිට්ඨපිචා හොන්ති වා න්තමානත්‍යාදිසු; තිට්ඨන්තො, තිට්ඨමානො, තිට්ඨති; පිචන්තො, පිචති; වාත්ථෙව? යාති, පාති.

ගමවදදානං සම්මවජ්ජදජ්ජා-

ගමාදීනං සම්මාදයො වා හොන්ති න්තමානත්‍යාදිසු; සම්මන්තො, ගච්ඡන්තො; වජ්ජන්තො, වදන්තො; දජ්ජන්තො, දදන්තො.

කරස්ස සොස්ස කුඛ්ඛකුරුකයිරා-

කරස්ස සමකාරස්ස කුඛ්ඛාදයො වා හොන්ති න්තමානත්‍යාදිසු; කුඛ්ඛන්තො, කයිරන්තො, කරොන්තො; කුඛ්ඛමානො, කරුමානො, කයිරමානො, කරාණො; කුඛ්ඛති, කයිරති, කරොති; කුඛ්ඛතෙ, කරුතෙ, කයිරතෙ—වචන්ථිතවිභාසත්තා වාධිකාරස්ස භියො මානපරච්ඡක්කෙසුකුරු,

ක්වච්චෙව පුබ්බවිජක්කෙ? අග්ගං කුරුතු නො භවං; සොස්සාති චූත්තත්තා කත්තරි යෙවිමෙ.

ගහස්ස සෙජ්ජො-

ගහස්ස වා සෙජ්ජොති න්තමානත්තාදිසු; සෙජ්ජන්තො, සෙජ්ජමානො, සෙජ්ජති--වාත්ථෙව? ගණ්හාති.

ණො නිග්ගහිතස්ස-

ගහස්ස නිග්ගහිතස්ස ණො හොති; ගණ්හිතබ්බං, ගණ්හිතුං, ගණ්හන්තො.

ඉති මොග්ගල්ලානෙ ව්‍යාකරණෙ චූත්තියං බාදිකණ්ඩො පඤ්චමො.

චත්තමානෙ තිඅන්තිසිට්ඨිමන්ඤ්ජන්තෙ සෙච්ඡ්ඤ්ඤම්හෙ-

චත්තමාන්ඤ්ජාරද්ධාපරිසමන්තෙ අත්ථෙ චත්තමානතො ක්‍රියත්ථා ත්‍යාදයො හොන්ති; ගච්ඡති, ගච්ඡන්ති, ගච්ඡසි, ගච්ඡථ, ගච්ඡාමි, ගච්ඡාම; ගච්ඡතෙ, ගච්ඡන්තෙ, ගච්ඡසෙ, ගච්ඡවිහෙ, ගච්ඡෙ, ගච්ඡම්හෙ --කථං පුරෙ අධම්මො දිජ්ජති, පුරා මරාමිති? චත්තමානස්සෙව චත්තුම්ථිත්තා, තංසම්පස්සග්ගහණෙන ගහණා; පුරෙපුරාසද්දෙහි වා අනාගතත්තාවගම්‍යතෙ, තදා තස්ස චත්තමානත්තා; කාලව්‍යත්තයො වා එසො; භවන්තෙව හි කාලන්තරෙ'පි ත්‍යාදයො බාහුලකා? ‘සන්තෙසු පරිගුහාමි මා ව කිඤ්චි ඉතො අදං, කායයස්ස හෙදා අභිසම්පරායං සභවාතං ගච්ඡති වාසවස්ස, අනෙකජාතිසංසාරං සන්ධාවිස්සං, අතිවෙලං නමස්සිස්සන්ති’.

භවස්සති ස්සතිස්සන්තිස්සසිස්සථස්සාමිස්සාමස්සතෙස්සන්තෙ ස්සසෙස්සවිහෙස්සංස්සාමිහෙ-.

භවස්සති අනාරද්ධෙ අත්ථෙ චත්තමානතො ක්‍රියත්ථා ස්සත්‍යාදයො හොන්ති; ගම්ස්සති, ගම්ස්සන්ති, ගම්ස්සසි, ගම්ස්සථ, ගම්ස්සාමි, ගම්ස්සාම; ගම්ස්සතෙ, ගම්ස්සන්තෙ, ගම්ස්සසෙ, ගම්ස්සවිහෙ, ගම්ස්සං, ගම්ස්සාමිහෙ.

නාමෙ ගරභාවිම්භයෙසු-

නාමසද්දෙ නිපාතෙ සති ගරභායං විම්භයෙ ව ගම්‍යමානෙස්සත්‍යාදයො හොන්ති; ඉමෙ හි නාම කල්‍යාණධම්මා පටිජානිස්සන්ති; න හි නාම හික්ඛවෙ තස්ස මොඝපුරිසස්සපාණෙසු අනුද්දයා භවිස්සති; කථඤ්චි නාම සො හික්ඛවෙ මොඝපුරිසො සබ්බමත්තිකාමයං කුට්ඨං කරිස්සති; තත්ථ නාම ත්වං මොඝපුරිසමයා විරාගාය ධම්මෙ දෙසිතෙ සරාගාය වෙනෙස්සසි, අත්ථි නාමතාත

සුදින්න ආභිදොසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසි, අත්ථියෙවිහාපි නින්දාවගමො. විම්භයෙ? - අවිජරියං වත හො අබ්භූතං වත හො සන්තෙන වත හො පබ්බජිතා විහාරෙනවිරත්ති, යත්‍ර හි නාම සඤ්ඤී සමානො ජාගරො පඤ්චමත්තානී සකට්ඨතානි නිස්සාය නිස්සාය අතික්කන්තානි නෙව දක්ඛිති, න පන සද්දං සොස්සති; අවිජරියං අන්ධො නාම පබ්බතමාරොහිස්සති; ඛධිරො නාම සද්දං සොස්සති.

භූතෙ ඊළංඛිත්ථෙථිහාආඋභයෙවිහංගම්භෙ-.

භූතෙ පරිසමත්ත්ඤ්ඤත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියත්ථා ඊආදයො හොන්ති; අගම්, අගමු, අගමො, අගමිත්ථ, අගමිං, අගමිම්භා; අගමා, අගමු, අගමිසෙ, අගමිවිහං, අගම, අගමිම්භෙ--භූත සාමඤ්ඤවචනිවිජායමනජ්ජතනෙපි? සුවො අහොසි ආනන්දො.

අනජ්ජතනෙ ආඋභයඛිත්ථඅම්භාත්ථත්ථුංසෙවිහංගුම්භසෙ-.

අවිජ්ජමානජ්ජතනෙ භූතෙ'ත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියත්ථා ආආදයො හොන්ති.

ආඤ්ඤායා ව උට්ඨානා ආඤ්ඤායා ව සංවෙසනා,
එසජ්ජතනො කාලො අභරුහයතඨ්ඨරත්තං වා;

අගමා, අගමු, අගමො, අගමත්ථ, අගම, අගමම්භා; අගමිත්ථ, අගමත්ථුං, අගමසෙ, අගමවිහං, ගමිං, අගමම්භසෙ; අඤ්ඤපදත්ථො කිං? අජ්ජ හියොයා වා අගමාසි.

පරොක්ඛෙ ඛචත්ථඅම්භත්ථරෙත්ථොවිහොගුම්භෙ-.

අපච්චක්ඛෙ භූතානජ්ජතනෙ'ත්ථෙ වත්තමානතො ක්‍රියත්ථා අආදයො හොන්ති; ජගාම, ජගමු, ජගමෙ, ජගමිත්ථ, ජගම, ජගමිම්භ; ජගමිත්ථ, ජගමිරෙ, ජගමිත්ථො, ජගමිවිහො, ජගමි, ජගමිම්භෙ. _____

මුල්භවික්ඛිත්තඛ්‍යාසත්තවිත්තොනත්තනාපි ක්‍රියා කතාහිනිබ්බත්තිකාලෙ'නුපලද්ධා සමානා එලෙනානුමීයමානා පරොක්ඛොව වත්ථුතො; තෙනුත්තමවිසයෙ'පි පයොගසම්භවො.

එයායාදො වාතිපත්තියං ස්සාස්සංසුස්සෙස්සපස්සංස්සම්භාස්සපස්සිංසුස්සෙස්සවිහෙස්සිංස්සාම අසෙ-.

එයාදො විසයෙ ක්‍රියාතිපත්තියං ස්සාදයො භොන්ති විභාසා; විධුරස්පච්චයොපනිපාතතො කාරණවෙකල්ලතො චා ක්‍රියායාති පනනමනිස්ථත්ති ක්‍රියාතිපත්ති; එතෙ ච ස්සාදයො සාමත්ථියානීතානාගතෙස්වෙව භොන්ති, න චත්තමානෙ, තත්‍ර ක්‍රියාතිපත්තිය සම්භවා.

සචෙ පඨමවයෙ පබ්බජ්ජං අලභිස්සා, අරහා අභවිස්සා; දක්ඛිණෙන චෙ අගමිස්සා, න සකටං පරියාභවිස්සා- දක්ඛිණෙන චෙ අගමිස්සංසු, අගමිස්සෙ, අගමිස්සථ, අගමිස්සං, අගමිස්සමිහා, අගමිස්සථ, අගමිස්සිංසු, අගමිස්සසෙ, අගමිස්සච්චෙන, අගමිස්සිං, අගමිස්සාම අසෙ- න සකටං පරියාභවිස්සා. වාති කිං? දක්ඛිණෙන චෙ ගමිස්සති, න සකටං පරියාභවිස්සති.

හෙතුඵලෙස්වෙයාඵය්‍යංඵයාසඵයාථඵයාමිඵයාමඵථ ඵරංඵථොඵයාචිභොඵයාංඵයාමිභෙ-.

හෙතුභූතායං ඵලභූතායඤ්ච ක්‍රියායං චත්තමානතො ක්‍රියත්ථාඵයාදයො චා භොන්ති.

සචෙ සංඛාරා නිච්චා භවෙය්‍යං, න නිරුජ්ඣෙය්‍යං; දක්ඛිණෙන චෙ ගච්ඡෙය්‍යා, න සකටං පරියාභවෙය්‍යා-දක්ඛිණෙන චෙ ගච්ඡෙය්‍යං, ගච්ඡෙය්‍යාසි, ගච්ඡෙය්‍යාථ, ගච්ඡෙය්‍යාමි, ගච්ඡෙය්‍යාම; ගච්ඡෙථ, ගච්ඡෙරං, ගච්ඡෙථො, ගච්ඡෙය්‍යචිහො, ගච්ඡෙය්‍යං, ගච්ඡෙය්‍යාමිභෙ- න සකටං පරියාභවෙය්‍යා; භවනං ගමනඤ්ච හෙතු, අනිරුජ්ඣනං පරියාභවනඤ්ච ඵලං--ඉහ කස්මා න භොති? - හන්තීති පලායති, චස්සතීති ධාවති, හනිස්සතීති පලායස්සතීති? ඉතිසද්දෙනෙව හෙතුහෙතුමත්තතායෙ ජොතිතත්තා වාති කිං දක්ඛිණෙන චෙ ගමිස්සති, න සකටං පරියා භවිස්සති.

පඤ්චපත්ථනාවිධිසු-

පඤ්භො-සම්පුච්ඡනං සම්පධාරණා නිරූපනා කාරියනිච්ඡයනං; පත්ථනා- යාවනම්ථිඨාසිංසනඤ්ච; විධානං විධි නියොජනං ක්‍රියාසු ව්‍යාපාරණා; සා ච දුට්ඨාව? - සාදරානාදරවසෙන, විසයභෙදෙන භින්නායපි තදුභයානතිචත්තනතො.

එතෙසු පඤ්භාදිසු ක්‍රියත්ථතො ඵයාදයො භොන්ති; පඤ්භෙ? - කිමායස්මා විනයම්පරියාපුණෙය්‍යා, උදාහු ධම්මං?; ගච්ඡෙය්‍යං වාහං උපොසථං, න චා ගච්ඡෙය්‍යං?, පත්ථනායං? - ලභෙය්‍යාහකකම්භන්තෙ භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යං උපසම්පදං; පස්සෙය්‍යං තං චස්සසතං අරොගං. විධිමිහි? - භවං පත්තං පචෙය්‍යා, භවං පුඤ්ඤං කරෙය්‍යා, ඉහ භවං භුඤ්ඤෙය්‍යා, ඉහ භවං

නිසීදෙයා, මාණවකං හවං අප්ඤ්ඤාපත්තකාලෙසුපි සිද්ධාව,
තත්ථාපි විධිජ්ජනිතිතො; අනුඤ්ඤායං? එවංකරෙයාසි. පත්තකාලෙ? - කටං
කරෙයාසි, පත්තො තෙ කාලො කටකරණෙ; යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං
සඬ්ඝො උපොසථං කරෙයා; එතස්ස භගවා කාලො, එතස්ස සුගත කාලො,
යම්භගවා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙයා--පෙසනෙ'පිච්ඡන්ති? - ගාමං
ත්වං භණ්ණ ගච්ඡෙයාසි.

තුදන්තුනිථම්මනං අන්තං ස්වුච්චොඤ්ඤාමසෙ-

පඤ්ඤාදිස්වෙතෙ භොන්ති ක්‍රියත්ථතො; ක්‍රියත්ථතො; යච්ඡතු, ගච්ඡන්තු,
ගච්ඡාහි, ගච්ඡථ, ගච්ඡාමි, ගච්ඡාම, ගච්ඡන්, ගච්ඡන්තං, ගච්ඡස්සු, ගච්ඡවිහො,
ගච්ඡෙ, ගච්ඡාමසෙ--පඤ්ඤෙ? - කින්නු ඛලු භො ව්‍යාකරණමධියස්සු?.
පත්ථනායං? - දදාහි මෙ, ජීවතු හවං. විසිම්හි? - කටං කරොතු හවං, පුඤ්ඤං
කරොතු හවං, ඉහ හවං භුඤ්ජතු, ඉහහවං නිසීදතු, උද්දිසතු හන්තෙ භගවා
පාතිමොක්ඛා. පෙසනෙ? - ගච්ඡ භණ්ණ ගාමං. අනුමතියං? එවං කරොහි.
පත්තකාලෙ? - කාලො'යං තෙ මහාවීර උජ්ජජ්ජ මාතුකුච්ඡියං.

සත්තාරහෙස්වෙයාදි-

සත්තියං අරහත්ථෙ ව ක්‍රියත්ථා. එයාදායො භොන්ති; හවං ඛලු රජ්ජං
කරෙයා, හවං සත්තො; අරහො.

සම්භාවනෙ වා-

සම්භාවනෙ ගම්‍යමානෙ ධාතුනා වූච්චමානෙ ව එයාදායොභොන්ති විභාසා;
අපි පබ්බතං සිරසා භින්දෙයා. ක්‍රියාතිපත්තියන්තුස්සාදි? - අසනියාපි හතො
නාපතිස්සා සම්භාවෙමි සද්දහාමි අවකප්පෙමි භුඤ්ජෙයා හවං; භුජ්ස්සති හවං,
අභුඤ්ජි හවං. ක්‍රියාතිපත්තියන්තුස්සාදි-සම්භාවෙමි නාභුජ්ස්සං හවං.

මායොගෙ ථිඤ්ඤාදි-

මායොගෙ සති ථිඤ්ඤායො ඤාඤායො ව වා භොන්ති; මාස්සුපුනපි
එවරුපමකාසි, මා හවං අගමා වනං; වාති කිං? මා තෙකාමගුණෙ හමස්සු චිත්තං,
මා ත්වං කරිස්සසි, මා ත්වං කරෙයාසි--අසකකාලත්ථො'යමාරම්හො;
බුද්ධො'හවිස්සතීති පදන්තර සම්බන්ධෙන අනාගතකාලතා පතියතෙ, එවං
කතො කටො ස්වෙහවිස්සති, භාවි කච්චමාසීති; ලුනාහි ලුනාහිත්වෙවායං
ලුනාති, ලුනස්සු ලුනස්සුත්වෙවායං ලුනාතීති ත්වාදීනමෙවෙනං මජ්ඣිමපුරි
සෙකච්චනානමාහික්ඛඤ්ඤෙ විබ්බවනං; ඉදං වූත්තං භොති? - එවමෙස තුරිතො
අඤ්ඤෙ'පි නියොජෙන්නො විය කිරියං කරොතීති; එවං ලුනාථ

ලුනාථාත්වෙවායං ලුනාති, ලුනවිහො ලුනවිහො ත්වෙවායං ලුනාති; තථා කාලත්තරෙසුපි ලුනාහි ලුනාහිත්වෙවායං අලුනි, අලුනා, ලුලාව, ලුනිස්සතීති; එවං ස්සුමහි ව යොජනීයං--තථා සමුච්චයෙ'පි මයමට, විහාරමටෙත්වෙවායමටති; මයමටස්සු, විහාරමටස්සුත්වෙවායමටති-- බ්‍යාපාරහෙදෙ තු සාමඤ්ඤවචනස්සෙව බ්‍යාපකත්තා අනුප්පයොගො භවති? ඔදනං භුඤ්ජ, යාගුම්පිව, ධානා බාදෙත්වාවායමජ්ඣොගරති.

පුබ්බපරච්ඡක්කානමෙකානෙකෙසු තුම්භාමිහසෙසෙසු ද්වෙද්වෙ මජ්ඣිමුත්තමපයමා-.

එකනෙකෙසුතුම්භාමිහසද්දවචනීයෙසු තදඤ්ඤසද්දවචනීයෙසු ව කාරකෙසුපුබ්බච්ඡක්කානං පරච්ඡක්කානං මජ්ඣිමුත්තමපයමා ද්වෙ ද්වෙ හොන්ති යථාක්කමං ක්‍රියත්ථා; උත්තමසද්දො'යං සභාවතො තතියදුකෙ රුළුහො--ත්වං ගච්ඡසි, තුම්හෙ ගච්ඡථ, ත්වං ගච්ඡසෙ, තුම්හෙ ගච්ඡවිහෙ; ත්වංගච්ඡසි, තුම්හෙ ගච්ඡථ, ත්වං ගච්ඡසෙ, තුම්හෙ ගච්ඡවිහෙ; අහංගච්ඡාමි, මයං ගච්ඡාම, අහං ගච්ඡෙ, මයං ගච්ඡාමිහෙ; සො ගච්ඡති, තෙ ගච්ඡන්ති, සො ගච්ඡතෙ, තෙ ගච්ඡන්තෙ.

සාමත්ථියා උද්ධත්තා අප්පඨුප්පමානෙසුපි තුම්භාමිහසෙසෙසු භවන්ති-- ගච්ඡසි, ගච්ඡථ, ගච්ඡසෙ, ගච්ඡවිහෙ; ගච්ඡාමි, ගච්ඡාම, ගච්ඡෙ, ගච්ඡාමිහෙ; ගච්ඡති, ගච්ඡන්ති, ගච්ඡතෙ, ගච්ඡන්තෙ.

ආර්ථස්සාදිස්ථඤ්ඤ වා-.

ආආදො ඊආදො ස්සාආදො ව ක්‍රියත්ථස්ස වා අඤ්ඤා හොති, ඤ්ඤාකාරො'නුබන්ධො--අගමා, ගමා; අගමී, ගමී; අගමිස්සා, ගමිස්සා.

අආදිස්ථාහො බුස්ස- බුස්ස ආහො හොති අආදිසු; ආහ, ආහු.

භුස්ස චුක-.

අආදිසු භුස්ස චුක හොති; කකාරො'නුබන්ධො; උකාරො උච්චාරණත්ථො; බහුව.

පුබ්බස්ස අ-.

අආදිසු ද්විත්තෙ පුබ්බස්ස භුස්සඅ හොති; බහුව.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා
උස්සංස්වාහා වා-.

ආහාදෙසා පරස්සංස්සංඝංඝවා හොති; ආහංඝ ආහු.

ත්‍යන්තීනං ටට්ඨ-.

ආහා පරෙසං තිඅන්තීනං ටට්ඨ හොන්ති; ටකාරා සබ්බාදෙසත්ථා; ආහ, ආහු.
අනොයෙව ච ඤාපකා තිඅන්තිසු ට චූස්සාහො.

ථිආදෙචචස්සොම-.

ථිආදිසුචචස්ස ඔම හොති; මකාරො'නුබන්ධා; අචොච; ථිආදොති කිං?
අචච.

දාස්ස දං වා මමෙස්වද්විත්තෙ-.

අද්විත්තෙ වත්තමානස්ස දාස්ස දං වා හොති මිමෙසු; දම්මි, දෙමි; දම්ම, දෙම.
අඤ්චිත්තෙති කිං? දදාමි. දදාම.

කරස්ස සොස්සකුං-.

කරස්ස සම්කාරස්ස කුං වා හොති මිමෙසු; කුම්මි, කුම්ම; කරොමි, කරොම.

කා ථිආදිසු-.

කරස්ස සම්කාරස්සකා හොති වා ථිආදිසු; අකාසි, අකරි; අකංසු, අකරිංසු;
අකා, අකරා.

හාස්සවාහඨි ස්සෙන-.

කරස්සසොස්සහාස්සව ආහඨි වා හොති ස්සෙන සහ; කාහති, කරිස්සති;
අකාහා, අකරිස්සා;හාහති, හායිස්සති; ආහාහා, අහායිස්සා.

ලභවසච්ඡිද්දරුදානං ච්ඡඨි-.

ලභාදීනං ච්ඡඨි වා හොති ස්සෙන සහ; අලච්ඡා, අලභිස්සා, ලච්ඡති,
ලභිස්සති; අචච්ඡා, අචභිස්සා; වච්ඡති, වභිස්සති; ච්ඡෙච්ඡා, අච්ඡන්දිස්සා;
ඡෙච්ඡති. ඡින්දිස්සති; හෙච්ඡා, භින්දිස්සා; හෙච්ඡති, භින්දිස්සති; අරුච්ඡා,
අරොදිස්සා; රුච්ඡති, රොදිස්සති. අඤ්ඤස්මම්පි ඡිදස්ස වා ච්ඡඨි
යොගවිහාගා? - අච්ඡෙච්ඡං, අච්ඡන්දිංසු. අඤ්ඤෙසං ව? - ගච්ඡං, ගච්ඡස්සං.

භූජමුච්චවිසානං ක්කඨි-

භූජාදීනං ක්කඨි වා හොති ස්සෙන සහ; අහොක්ඛා, අභුඤ්ජිස්සා; හොක්ඛති, භුජිස්සති; අමොක්ඛා, අමුඤ්ජිස්සා; මොක්ඛතිං මුඤ්ජිස්සති; අචක්ඛා, අච්චිස්සා; චක්ඛති. ච්චිස්සති; පාචෙක්ඛා, පාචිසිස්සා; පචෙක්ඛති, පචිසිස්සති. විසස්සාඤ්ඤස්මිම්පි වා ක්කඨි යොගවිභාගා? - පාචෙක්ඛි, පාචිසි.

ආර්ථාදිසු හරස්සා-

ආආදොර්ථාදො ච හරස්සආ හොතිවා; අහා, අහරා; අහාසි, අහරි.

ගමිස්ස-

ආආදොර්ථාදො ච ගමිස්සා හොති වා; අගා, අගමා; අගා, අගමි. සංසස්ස ච ඡඩි-

සංසස්ස ච ගමිස්ස ච ඡඩි වා හොති ආර්ථාදිසු; අධඤ්ජා, අධංසා; අධඤ්ජි, අධංසි; අගඤ්ජා, අගච්ජා, අගඤ්ජි, අගච්ජි.

භුස්සහෙහෙහිහොහි ස්සච්චාදො-

භුස්ස භ්ඤාදයො හොන්ති ස්සච්චාදො; හෙස්සති, හෙහිස්සති, හොහිස්සති.

කුණාසු රස්සො-

කුණකුණාසු ක්‍රියත්ථස්සරස්සො හොති; කිණාති, ධුනාති.

ආර්ථාමිහාස්සාස්සමිහානං වා-

ඵසං වා රස්සො හොති; ගම, ගමා; ගමි, ගමී; ගමු; ගමිමහ, ගමිමහා; ගමිස්ස, ගමිස්සා; ගමිස්සමහ, ගමිස්සමහා.

කුසරුහෙහිස්ස ඡි-

කුසා රුහා ච පරස්ස ඊස්ස ඡි වා හොති; අක්කොච්ඡි, අක්කොසි; අහිරුච්ඡි, අහිරුහි.

අර්ස්සආදීනං බ්‍යඤ්ජනස්සිඤ්ඤ-

ක්‍රියත්ථා පරෙසං අආදීනං ඊආදීනං ස්සආදීනව බ්‍යඤ්ජනස්සිඤ්ඤ භොති විභාසා; බහුවිත්ථ, අභවිත්ථ, අභවිස්සා, අනුභවිස්සා, අනුභවිස්සති, අනුභොස්සති, (හරිස්සති) භස්සති. එතෙසන්ති කිං? භවති; බ්‍යඤ්ජනස්සාති කිං? බහුව.

බුතො තිස්සිඤ්ඤ-

බුතො පරස්ස තිස්ස ඊඤ්ඤ වා භොති; බ්‍රවීති, බුති.

කාසස්ස-

ක්‍රියත්ථා පරස්සකාසස්ස ඊඤ්ඤා භොති; පටියති පච්චති.

ඵය්‍යාථස්සිඤ්ඤආර්ථානං ඔඅඅංත්ථත්ථොච්චොක-

ඵය්‍යාථාදීනං ඔආදයො වා භොන්ති යථාක්කමං; තුම්හෙ භවෙය්‍යාථො, භවෙය්‍යාථ; ත්වං අභවිස්ස, අභවිස්සෙ; අහං අභවං, අභව; සො අභවිත්ථ, අභවා; සො අභවිත්ථො, අභවී; තුම්හෙ භවථච්චො, භවථ—ආසභවරිතොව අකාරො ගය්හතෙ—ථො පනන්තෙ නිද්දෙසා ත්වාදිසම්බන්ධියෙව, තස්සෙව වා නිස්සිත්තා; නිස්සයයකරණම්පි හි සුත්තකාරාවිණ්ණං.

උස්සිංස්වංසු -

උම්ච්චස්ස ඉංසුඅංසු වා භොන්ති; අගමිංසු, අගමංසු, අගමුං.

ඵමන්තා සුං-

ඤාදෙසතො ඔආදෙසතො ව පරස්ස උම්ච්චස්ස සුං වා භොති; නෙසුං, නයිංසු; අස්සොසුං, අස්සුං—ආදෙසත්තාඛ්‍යා පනත්ථං ත්තග්ගහණං.

භුතො රෙසුං-

භුතො පරස්ස උම්ච්චස්ස රෙසුං වා භොති; අහෙසුං, අහවුං.

ඔස්ස ඊත්ථත්ථො-

ඔස්ස අභාදයො වා භොන්ති; ත්වං අභව, අභවි, අභවිත්ථ, අභවිත්ථො, අභවො.

සි-

ඔස්ස සි වා භොති; අභොසි ත්වං අභුවො.

දීසා ඊස්ස-

දීසතො පරස්ස ඊස්ස සි වා භොති; අකාසි, අකා; අදාසි, අදා.

මහාත්ථානමුඤ්ඤ-

මහාත්ථානමුඤ්ඤවා භොති; අගමුමහා, අගමිමහා; අගමුත්ථ, අගමිත්ථ.

ඉංස්ස ච සිඤ්ඤ-

ඉමිච්චස්ස සිඤ්ඤ වා භොති මහාත්ථානඤ්ච ඛුලං; අකාසිං, අකරිං; අඅකාසිමහා, අකරිමහා; අකාසිත්ථ, අකරිත්ථ.

ඵය්‍යුංස්සුං-

ඵය්‍යුමිච්චස්ස උං වා භොති; ගච්ඡුං, ගච්ඡෙය්‍යුං.

හිස්සතො ලොපො-

අතො පරස්ස හිස්ස ලොපො වා භොති; ගච්ඡ, ගච්ඡාහි--අතොති කිං? කරොහි.

කාස්ස ස්සෙ-

කාස්ස වා ලොපො භොති ස්සෙ; අන්ධභවිස්සා, අන්වභුයිස්සා, අනුභවිස්සති, අනුභුයිස්සති.

අන්ථිතෙය්‍යාදිච්ඡන්තං ස්සුසසථසංසාම -.

අස-භුච්චිචස්මා පරෙසංඵය්‍යාදිච්ඡන්තං සාදයො භොන්ති යථාක්කමං; අස්ස, අස්සු, අස්ස, අස්සථ, අස්සං, අස්සාම.

මොග්ගල්ලාන වූත්තිවිවරණපඤ්චිකා
ආදිද්වීන්තමියාඉයුං-.

අත්ථිතෙය්‍යාදිච්ඡන්තං ආදිභූතානං ද්වීන්තං ඉයාඉයුං භොන්ති යථාක්කමං;
සියා, සියුං.

තස්සථො-.

අත්ථිතො පරස්ස තකාරස්ස ථො භොති; අත්ථ, අත්ථු.

සිහිස්වට-.

අත්ථිස්ස අට භොති සිහිසු; ටො සබ්බාදෙසත්ථො; අසි, අහි.

මිමානං වා මිහිමිහා ව-.

අත්ථිස්මා පරෙසං මිමානං මිහිමිහා වා භොන්ති, තංසන්තියො ගෙන ත්ථිස්ස
අට ව; අමිහි, අස්මි; අමිහ, අස්ම.

ඵසු ස-.

ඵසු මිමෙසුඅත්ථිස්ස සකාරො භොති; අස්මි, අස්ම; පරරූපබාධනත්ථං.

ථිආදො දිසො-.

අත්ථිස්ස දිසො භොති ථිආදිමිහි; ආසි, ආසුං, ආසි, ආසිත්ථ, ආසිං, ආසිමිහා.

හිමිමෙස්වස්ස- අකාරස්ස දිසො භොති හිමිමෙසු; පවාහි, පවාමි, පවාම;
මුය්හාමි.

සකා ණාස්ස ඛ ථිආදො-.

සකස්මා කණාස්ස ඛො භොති ථි ආදිසු; අසක්ඛි, අසක්ඛිංසු.

ස්සෙ වා-.

සකස්මා කණාස්ස ඛො වා භොති ස්සෙ; සක්ඛිස්සා, සක්කුණිස්සා;
සක්ඛිස්සති, සක්කුණිස්සති.

තෙසු සුතො කෙණාකණානං රොට-

තෙසු ඊආදිස්සෙසු සුතො පරෙසං කෙණාකණානං රොට හොති; අස්සොසි, අසුණි; අස්සොස්සා, අසුණිස්සා; සොස්සති, සුණිස්සති.

ඤාස්ස සනාස්ස නායො තිම්භි-

සනාස්ස ඤාස්ස නායො වා හොති තිම්භි; නායති. ජානාති.

ඤමභි ජං-

ඤාදෙසෙ සනාස්ස ඤාස්ස ජං වා හොති; ජඤ්ඤා, ජානෙය්‍ය.

ඵය්‍යස්සියාඤා වා-

ඤාතො ඵය්‍යස්ස ඉයාඤා හොන්ති වා; ජානියා, ජඤ්ඤා, ජානෙය්‍ය.

ඊස්සච්චාදිසු කනා ලොපො-

ඊආදො ස්සච්චාදො ච ඤාතො කනා ලොපො වා හොති; අඤ්ඤසි, අජානි; ඤස්සති, ජානිස්සති.

ස්සස්ස හි කම්මෙ-

ඤාතො පරස්සස්සස්ස හි වා හොති කම්මෙ; පඤ්ඤායිහිති, පඤ්ඤායිස්සතී,

ඵතිස්මා-

ඵතිස්මා පරස්සස්සස්සහි හොති වා; ඵහිති, ඵස්සති.

හනා ඡෙබ්බා-

හනා ස්සස්ස ඡෙබ්බා වා හොන්ති; හඤ්ඡෙම, හනිස්සාම; පටිභංබාමි, පටිහනිස්සාමි.

හාතො හ-

හාතො පරස්ස ස්සස්ස හ හොති වා; හාහති, ඡහිස්සති.

දක්ඛභෙහිභොහිති ලොපො-

දක්ඛාදීහි ආදෙසෙහි පරස්සස්සස්ස ලොපො වා භොති; දක්ඛති. දක්ඛිස්සති; සක්ඛති, සක්ඛිස්සති; භෙහිති, භෙහිස්සති; භොහිති, භොහිස්සති.

කයිරෙය්‍යස්සෙය්‍යුමාදීනං-

කයිරා පරස්සෙය්‍යුමාදීනමෙය්‍යස්ස ලොපො භොති; කයිරුං, කයිරාසි, කයිරාථ, කයිරාමි, කයිරාම.

ටා-

කයිරා පරස්ස එය්‍යස්සටා භොති; සොකයිරා.

ඵථස්සා-

කයිරා පරස්සෙථස්ස ආ භොති; කයිරාථ.

ලභා ඉංථිනං ථංථා වා-

ලභස්මා ඉංථිඉච්චෙසං ථංථා භොන්ති වා; අලත්ථං, අලභිං; අලත්ථ, අලභි.

ගුරුපුබ්බා රස්සා රෙ න්තෙන්නීනං-

ගුරුපුබ්බස්මා රස්සා පරෙසං න්තෙන්නීනං රෙ වා භොති; ගච්ඡරෙ, ගච්ඡන්ති; ගච්ඡරෙ, ගච්ඡන්තෙ; ගමිස්සරෙ, ගමිස්සන්ති; ගමිස්සරෙ, ගමිස්සන්තෙ--ගුරුපුබ්බාති කිං? පචන්ති. රස්සාති කිං? භොන්ති

ඵය්‍යාය්‍යාසෙය්‍යන්තං ටෙ-

ඵය්‍යාදීනං ටෙ වා භොති; සො කරෙ, සො කරෙය්‍ය; ත්වං, කරෙ, ත්වං කරෙය්‍යාසි; අහං කරෙ, අහං කරෙය්‍යං.

ඔචිකරණස්සු පරච්ඡක්කෙ-

ඔචිකරණස්ස උ භොති පරච්ඡක්කවිසයෙ; තනුතෙ.

පුබ්බච්ඡක්කෙ වා ක්වචි-

ඔචිකරණස්ස උ භොති වා ක්වචි පුබ්බච්ඡක්කෙ; චනුති, චනොති.

මොග්ගල්ලාන චූත්තිවිවරණපඤ්චිකා
එය්‍යාමස්සෙමු ව-.

එය්‍යාමස්සෙමු වා හොති, උ ව; භවෙමු, භවෙය්‍යාමු, භවෙය්‍යාම.

ඉති මොග්ගල්ලානෙ ව්‍යාකරණෙ චූත්තියං ත්‍යාදිකණ්ඩො ඡට්ඨො.

සමත්තා වායං මොග්ගල්ලානචූත්ති ඡහි භාණවාරෙහි.

යස්ස රඤ්ඤො පභාවෙන භාවිතත්තසමාකුලං,
අනාකුලං දුලද්ධිහි පාපහික්ඛුහි සබ්බසො;-----

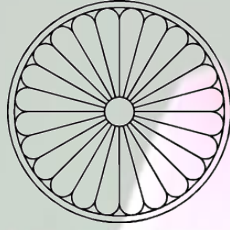
ලඬිකාය මුනිරාජස්ස සාසනං සාධු සණ්ඨිතං,
පුණ්ණවන්දසමායොගා වාරිධිව විවද්ධතෙ;

පරක්කමභූපෙ තස්මිං සද්ධාබුද්ධිගුණොදිතෙ,
මනුවංසද්ධජාකාරෙ ලඬිකාදීපං පසාසති;

මොග්ගල්ලානෙන ඵෙරෙන ධිමතා සුචිචූත්තිනං,
රචිතං යං සුචිඤ්ඤය්‍යමසන්දිද්ධමනාකුලං;

අසෙසවිසයව්‍යාපි ජිනව්‍යප්පට්ඨිස්සයං,
සද්දසත්ථමනායාසසාධියං බුද්ධිවද්ධනං;

තස්ස චූත්ති සමාසෙන විපුලත්ථප්පකාසනී,
රචිතා පුන තෙනෙව සාසනුජ්ජොතකාරිනාති;

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයෝ සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමෝ ධම්මරතෝ - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මෝ පතොසො සුගතාප්පසන්ථෝ,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමෝ නිලොකෙ.

මහාගඳො මච්චුපරා පතානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චිත්තමණී අද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුඤ්ඤාච ධාරෙච වරාච ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උත්තම පිණිසයි.....